

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
İÇ MİMARLIK BÖLÜMÜ

2 ULUSAL
İÇ MİMARİ
TASARIM
SEMPOZYUMU

KTÜ İÇ MİMARLIK BÖLÜMÜ-TRABZON
06-07 Aralık 2018
"TASARIMA DAİR GÜNCEL SÖYLEMLER"

imts

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

TRABZON
2018

II. ULUSAL İÇ MİMARİ TASARIM SEMPOZYUMU

“TASARIMA DAİR GÜNCEL SÖYLEMLER”

06-07 Aralık 2018

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Karadeniz Teknik Üniversitesi, TRABZON

II. ULUSAL İÇ MİMARİ TASARIM SEMPOZYUMU
“TASARIMA DAİR GÜNCEL SÖYLEMLER” 06-07 Aralık 2018
BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yapım/Yayımlayan

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi
İç Mimarlık Bölümü

Adres : KTU Kanuni Kampüsü 61080 TRABZON
Tel : 0 (462) 377 26 95
Fax : 0 (462) 325 55 88
Web : <http://www.ktu.edu.tr/imts2018>
E-posta : imts@ktu.edu.tr

Editör

Doç. Dr. Muteber ERBAY

ISBN

978-605-2271-11-7

Baskı

KTÜ Basımevi, 2018

Sponsorlar

Karadeniz Teknik
Üniversitesi

Yakın Doğu
Üniversitesi

İçmimarlar
Odası

Trabzon Ticaret ve
Sanayi Odası

Mekân by Kübra Özlü
Değer

Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı veya bir kısmı KTU Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü'nün izni alınmaksızın kısmen veya tamamen hiç bir şekilde çoğaltılamaz veya yayınlanamaz. Kitapta yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ONUR KURULU	V
DÜZENLEME KURULU	V
BİLİM KURULU	V
SEKRETERYA	VI
SEMPOZYUM YERİ	VI
SEMPOZYUM TEMASI	VII
SÖZLÜ BİLDİRİ ÖZETLERİ	1-60
BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE İÇ MİMARLIK LİSANS EĞİTİMİ İLE İLİŞKİSİ Alper Torun, Şengül Yalçınkaya	3-4
ÇOCUK MEKÂNLARINDA GÜNCEL TASARIM YAKLAŞIMLARI Rabia Köse Doğan, Seda Baksi	5-6
ÇOCUK ODASI MOBİLYASI TASARIMINDA FONKSİYONELLİK Hamide Temel	7-8
DOĞANIN BİYO-İŞLEVSELLİK ÖZELLİĞİNİN MEKÂNA AKTARILMASI: BİYO ADAPTASYON Aliye Rahşan Karabetça	9-10
DOĞU KARADENİZ YEREL MİMARİSİNİN SÜREKLİLİĞİ BAĞLAMINDA TRABZON/ OF / BALLICA MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE YENİ BİR KONUT ÖNERİSİ Gülsüm Yaşar Bulut, İbrahim Numan	11-12
DÖNÜŞEN DİYALOĞUN MEKÂNSAL VARLIĞI: HEM YOK HEM ÇOK Hüma Bakır Doğru	13-14
EDEBİYATTA MİMARİ BİR SÖYLEM OLARAK BİLİNÇ AKIŞI TEKNIĞİ Gamze Çapkinoğlu, Muteber Erbay	15-16
FUAR STANT TASARIMI – ZİYARETÇİ SAYISI İLİŞKİSİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN İRDELENMESİ Serhat Anıktar, Can Akın	17-18
GELENEK, GÜNÜMÜZ GELECEK BAĞLAMINDA İÇ MEKÂN Salih Salbacak	19-20
GİRNE KALESİ MÜZESİ TASARIMINDA DEKONSTRÜKSİYONİST ANLAM DÜZEYİ VE RESMİ KISITLAMALAR, KIBRIS Alessandro Camiz, Zarif Ezdeşir	21-22

İÇ MEKÂNDA GÜNCEL BİR SÖYLEM 'BİYOFİLİK TASARIM' VE UYGULAMA ÖRNEĞİ OLARAK MEMORİAL HASTANESİ Muteber Erbay	23-24
İÇ MEKÂNDA MOBİLYANIN KÜRESEL YOLCULUĞU Muteber Erbay, Serenay Ulusoy	25-26
İÇ MİMARLIK ATÖLYELERİNİN DENEYİMLENMESİ Ş. Ebru Okuyucu, Mehmet Sarıkahya, Necmi Kahraman, Veysel Aydoğdu, Gamze Çoban	27-28
KÂĞIT TÜPLER İLE İÇ MEKÂN TASARLAMAK Nihansu Banu Albayrak, Nihan Engin	29-30
KAMUSAL ALANDA KENTSEL İÇ MEKÂNLARI <i>PLACEMAKING</i> SÜRECİ ÜZERİNDEN OKUMAK: "PROJECT FOR PUBLIC SPACES" DERNEĞİNİN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ Gökçe Uzgören, Tuğçe Öztürk, Z. Funda Ürük, Yaprak Özel	31-32
KAMUSAL BİNA TASARIMINDA İÇ MEKÂNLARININ KAMUSALLIK DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİNDE BİR YÖNTEM: MEKÂN DİZİM ANALİZİ Pelin Aykutlar, Seçkin Kutucu	33-34
KENT VE İÇ MİMARLIK KESİŞİMİNDE KENTSEL İÇ MEKÂN Büşra Nalbant, Derya Adıgüzel Özbek	35-36
KENTSEL KAMUSAL MEKÂN TASARIMI VE SÜRECİNE ALTERNATİF BİR BAKIŞ: BİR PLANLAMA STRATEJİSİ OLARAK 'GEÇİCİLİK' Merve Karadaban	37-38
KONUT İÇ MEKÂNINA SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR F. Ceyda Güney Yüksel, Füsun Seçer Kariptaş	39
MEKÂN TASARIMINDA SANAL GERÇEKLİK KULLANIMI Burcu Nimet Dumlu, Onurcan Albayrak	41-42
MEKÂNSAL ELVERİŞLİLİK VE FİZİKSEL ÇEVRE KALİTESİ BAĞLAMINDA MEKÂNSAL KALİTE ANALİZİ Tuğçe Öztürk, Zerrin Funda Ürük, Yaprak Özer, Gökçe Uzgören	43-44
MESLEK YÜKSEKOKULU İÇ MEKÂN TASARIMI PROGRAMINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN BU BÖLÜMÜ TERCİH ETME NEDENLERİ VE BEKLENTİLERİ Mustafa Zor	45-46
MİMARİ AKIMDAN ÜRÜNE TASARIMIN FARKLI ÖLÇEKLERDE DENEYİMLENMESİ H. Beril Bal, Aslan Nayeb Khorsroshahi	47-48

MİMARIN ROLÜNÜN TASARIM VE İNŞA İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI Bariş Çağlar	49-50
MOBİLYA TASARIMI DERSİ KAPSAMINDA SANAYİ-ÜNİVERSİTE İŞ BİRLİĞİ: BİR YARIŞMA SÜRECİ ÖRNEĞİ Pınar Artıkoğlu, Ezgi Çiçek, Elif Aktaş Yanaş, Zeynep Ceylanlı, Işıl Akkoyun Tekçe	51-52
MOBİLYA VE SÜS Yaprak Özel, Zerrin Funda Ürük, Gökçe Uzgören, Tuğçe Öztürk	53-54
MÜZE SERGİLEME MEKÂNLARINDA AYDINLATMA TASARIMI Hande Eyüboğlu, Tülay Zorlu	55-56
OFİS İÇ MEKÂN TASARIMINDA RENGİN KULLANIMI Ebru Yazgan Serinkaya, Gonca Nakışcı	57-58
OTEL LOBİLERİNİN ENGELLİ KULLANICILARA YÖNELİK KURGULANMASI Anday Türkmen, Emel İşleyen	59-60
SAĞLIK YAPILARINDA ŞİFA BAHÇELERİ TASARIMI Yağmur Turgay, Gülay Keleş Usta	61-62
TASARIM EĞİTİMİNDE SEZGİSEL SÜREÇLERİ DESTEKLEYEN BİR ARAÇ OLARAK ZİHİNSEL İMGELEMİN İNCELENMESİ Elif Aktaş Yanaş	63-64
TASARIMA İNTERDİSİPLİNER BİR BAKIŞ: SOLAR EV TASARIMI Selin Mutdoğan	65-66
TASARIMDA GİYİM KURAMI- YAHUT TEZYİNAT: ORYANTAZLİST BİR MEKÂNSAL TEZAHÜR OLARAK MARAKEŞ ESKİ ŞEHİR ÖRNEĞİ Büşra Dilaveroğlu	67-68
TASARLANAN YAŞANILAN VE ALGILANAN BİR KAVRAM OLAN MEKÂNIN TEKNOLOJİ İLE ETKİLEŞİMİ Orkunt Turgay	69-70
TEKİNSİZ MEKÂNLAR: EV ÜZERİNDEN OKUMA Adnan Aksu, Sevda Kütük	71-72
TOPRAKALTI MEKÂNLARINDA ALGISAL KONFORU SAĞLAMAYA YÖNELİK MEKÂNSAL TASARIM ÖNERİLERİ Şeyma İncesakal	73-74

TÜKETİM KÜLTÜRÜNDEKİ DEĞİŞİMİN YEME İÇME MEKÂNLARININ MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ: YEL DEĞİRMENİ ÖRNEĞİ Elifcan Duygun, R. Gökhan Koçyiğit	75-76
VİTRİN TASARIMINDA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR Nihan Canbakal Ataoğlu	77-78

ONUR KURULU

Prof. Dr. Süleyman BAYKAL *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Rektör*

Prof. Dr. İlkey M. ÖZDEMİR *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Dekanı*

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Erkan AYDINTAN *(Başkan)*

Doç. Dr. Tülay ZORLU *(Eş Başkan)*

Doç. Dr. Filiz TAVŞAN *(Eş Başkan)*

Doç. Dr. Muteber ERBAY

Doç. Dr. Ayfer D. ÇAVDAR

Doç. Dr. Şengül YALÇINKAYA

Doç. Dr. Şebnem ERTAŞ

Doç. Dr. Funda K. AÇICI

Öğr. Gör. Dr. Dilara ONUR

Öğr. Gör. Dr. Pınar KÜÇÜK

Arş. Gör. Dr. Özge İSLAMOĞLU

Arş. Gör. Dr. Aylin ARAS

Öğr. Gör. Saffet E. LÜLECİ

Öğr. Gör. Betül AKGÜL

Arş. Gör. Serap FAİZ BÜYÜKÇAM

Arş. Gör. Zeynep SADIKLAR

Arş. Gör. Tolga CÜRGÜL

Arş. Gör. Ayşe Ş. TUFAN

Arş. Gör. Selver KOÇ

Y. Lisans (İç Mimarlık) / Grafik Tasarımcısı Pardis KAFİL

Rabia YAMAK (Bölüm Sekreteri)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Altan AKI *(Okan Üniversitesi)*

Prof. Dr. Banu MANAV *(İstanbul Ayvansaray Üniversitesi)*

Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK *(Başkent Üniversitesi)*

Prof. Dr. Gülay K. USTA *(İstanbul Kültür Üniversitesi)*

Prof. Dr. İlkey M.ÖZDEMİR *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*

Prof. Meltem ETİ PROTO *(Marmara Üniversitesi)*

Prof. Pelin YILDIZ *(Hacettepe Üniversitesi)*

Prof. Dr. Uğur DAĞLI *(Doğu Akdeniz Üniversitesi)*

Doç. Dr. Alessandro CAMİZ *(Girne Amerikan Üniversitesi)*

Doç. Dr. Asu BEŞGEN *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*

Doç. Dr. Ayça USTAÖMEROĞLU *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*

Doç. Dr. Deniz Ayşe YAZICIOĞLU KANOĞLU *(İstanbul Teknik Üniversitesi)*

Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*

Doç. Dr. Deniz DEMİRARSLAN *(Kocaeli Üniversitesi)*

Doç. Dr. Erkan AYDINTAN *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*

Doç. Dr. Filiz TAVŞAN *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*

Doç. Dr. Huriye GÜRDALLI *(Yakın Doğu Üniversitesi)*

Doç. Dr. Muteber ERBAY (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)
Doç. Dr. Nur AYALP (*TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*)
Doç. Dr. Özge CORDAN (*İstanbul Teknik Üniversitesi*)
Doç. Dr. Rabia Köse DOĞAN (*Selçuk Üniversitesi*)
Doç. Dr. Sevinç KURT (*Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi*)
Doç. Dr. Sezin TANRIÖVER (*Bahçeşehir Üniversitesi*)
Doç. Dr. Şengül YALÇINKAYA (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)
Doç. Dr. Tülay ZORLU (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)
Doç. Dr. Yasemin AFACAN (*Bilkent Üniversitesi*)
Doç. Dr. Zeynep Tuna ULTAV (*Yaşar Üniversitesi*)
Doç. Dr. Zihni TURKAN (*Yakın Doğu Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet SEZGİN (*MEF Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Cevriye BENLİ (*Toros Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Ebru Okuyucu (*Afyon Kocatepe Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Elif SÖNMEZ (*İstanbul Altınbaş Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Emre ENGİN (*Avrasya Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Funda K. AÇICI (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Hakan İMERT (*İstinye Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Işıl TEKÇE (*Özyeğin Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Pelin KARAÇAR (*İstanbul Medipol Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Salih SALBACAK (*Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Shirin IZADPANA (*Antalya Bilim Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Şebnem ERTAŞ (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)

SEKRETERYA

Doç. Dr. Şebnem ERTAŞ (Başkan)
Arş. Gör. Ayşe Ş. TUFAN (Üye)
Arş. Gör. Selver KOÇ (Üye)

SEMPOZYUM YERİ

KTÜ Prof. Dr. Osman Turan Kongre Merkezi

SEMPOZYUM TEMASI

Hepimiz, içinde yaşadığımız yüzyıl da bilimsel, teknolojik, ekonomik, toplumsal, siyasal alanda hızlı değişimlerin yaşandığına tanıklık etmekteyiz. Bilişim ve teknolojideki gelişmelerle etki alanı genişleyen bu değişimin sonucu dünya hızla küreselleşmektedir. Küresel koşullar birçok alanda olduğu gibi tasarım düşüncesinde ve yapı inşasının şekillenmesinde de etkili olmaktadır. Bu durum özellikle mekân pratiği, biçimi ve anlamı üzerinde önemli değişimlere neden olurken tasarım ve yapı üretim alanında rol alan aktörler ve üstlendikleri roller açısından farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Tasarım olgusunun anlamı, tasarlama pratiği, tasarım eğitimi vb. pek çok alanda yaşanan değişimler, eş zamanlı olarak güncel söylemleri gündeme taşımaktadır. Yenidünya anlayışı ile ortaya koyulan küresel gelişmeler karşısında kayıtsız kalmak olası değildir.

Konuya daha spesifik bir noktadan, İç Mimarlık disiplini açısından bakıldığında global düzeyde günümüzde geline nokta mekana yaklaşım, mekanı algılama - anlamlandırma biçimi, mekandan beklentiler, mekanı yapılandırma teknik ve teknolojisi...vb, pek çok olgu hem eğitimde ve hem de pratikte farklı bakış açıları ile ele alınmaktadır.

Bu gelişmelere koşut olarak, II. Ulusal İç Mimari Tasarım Sempozyumunda “TASARIMA DAİR GÜNCEL SÖYLEMLER” teması üzerine tasarımın sosyolojik, psikolojik, ekonomik, teknolojik, kültürel..vb., düzeylerde ele alındığı çok yönlü bir tartışma ortamının kapılarının aralanması amaçlanmaktadır. Geçmiş ve gelecekle ilişkili olarak bugünün koşullarında tasarıma dair olan her türlü yeni tartışma, argüman, çelişki, fikir, yargı, kuram, kavram, yaklaşım, yönelim, yöntem, deneme, soru, sorun, çözüm, çözümsüzlük..vb, sempozyum çerçevesinde değerlendirilecektir.

Özetle tasarımın bireysel, toplumsal ve mesleki gündem olarak ele alınması, güncel gelişmelerin ortaya koyulması ve gözden kaçan noktaların gündeme taşınması beklenmektedir. İç mimarlık alanında güncel olarak tanımlanabilecek olgulara karşı farkındalık yaratmak, var olan gündeminin yanında gerçek gündemini aramak, mesleğin eğitiminin ve pratiğinin gelişimi için doğru soruları sormak amaçlanmaktadır.

Ülkemizin bu güzide bölgesinde ikincisi gerçekleştirilecek olan Sempozyumu’muza değerli çalışmalarınız ile katkı vermenizi ve bu buluşma ile oluşacak sinerjiyi bizimle paylaşmanızı dileriz.

Sempozyumda sunulmuş ve dergi hakemlerince değerlendirilerek içeriği uygun bulunan çalışmalar, hakem sürecine bağlı olarak “Yakın Mimarlık” dergisinde yayınlanacaktır.

Doç. Dr. Erkan AYDINTAN (Başkan)

Doç. Dr. Tülay ZORLU (Eşbaşkan)

Doç. Dr. Filiz TAVŞAN (Eşbaşkan)

BİLDİRİ ÖZETLERİ

(Bildiri özetleri, başlıklara göre alfabetik olarak sıralanmıştır.)

İMTS 2018

2. ULUSAL İÇ MİMARİ TASARIM SEMPOZYUMU

KTÜ İç Mimarlık Bölümü -Trabzon 06-07 Aralık 2018
Tasarıma Dair Güncel Söylemler

BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE İÇ MİMARLIK LİSANS EĞİTİMİ İLE İLİŞKİSİ

Alper TORUN¹, Şengül YALÇINKAYA²

¹Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 25240 Erzurum,
e-posta: alpertorun@hotmail.com

²Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: sengulyk@yahoo.com

ÖZET

Geçmişte herhangi bir disiplinle ilgili temel bilgilerin öğretilmesi başarı için yeterli olurken bugün bilgi miktarındaki sürekli artış, bilgiye ulaşım yollarındaki farklılaşma ve çeşitlilik öğrenciye bilginin öğretilmesinin yanında bazı becerilerin kazandırılmasını da zorunlu kılmaktadır. Meslek insanının başarılı olabilmesi için tüm meslek yaşamı boyunca aktif bir şekilde öğrenim sürecine devam etmesi, mevcut bilgi ve becerilerini geliştirebilmesi, bu yönde gerekli kararları, rol ve sorumlulukları kendi kendine alabilmesi gereklidir. Bunun için de öncelikle bir takım temel becerilere ve alışkanlıklara sahip olması şarttır. Bu doğrultuda; bilgi ihtiyacını fark etme, bilginin yerini belirleme, bilgiye erişme, arama stratejisi geliştirme, bilgiyi analiz etme, yorumlama, değerlendirme, kullanma, paylaşma ve bu süreçteki etik/yasal sorumlulukların farkında olma gibi bilinç ve becerilerini kapsayan kavram literatürde “Bilgi Okuryazarlığı” becerileri olarak nitelendirilmektedir.

Günümüzde küreselleşme, toplumsal değişim, bilişim ve teknoloji alanındaki yeniliklerin ön planda olması, hızlı bir değişim süreci içinde olan insan yaşamı ve değişen gereksinimler tasarım ile ilgili tüm disiplinleri de etkilemektedir. İç mimarlık mesleği açısından konu ele alındığında; çok yönlü bilgi ve sürekli bilgi güncellemesi iç mimarlık alanında da oldukça önemlidir. Bir iç mimar; iç mekânların işlevsel ve nitelikli olabilmesine ilişkin sorunları tanımlayarak araştırmakta ve yaratıcılığını katarak çözmektedir. Bu süreçte iç mekâna ilişkin; tasarım analizi, şantiye denetimi, yapı bilgisi, estetik, donatı, malzeme, teknoloji gibi birçok farklı konuda bilgi sahibi olmalıdır. Bir iç mimar, farklı işlevlerdeki iç mekânlar için farklı ölçeklerde çizim ve dokümanları hazırlamak üzere, farklı disiplinlerle bir arada çalışabilecek şekilde bilgi ve deneyimle donanmış olmalıdır. Bu yüzden bilgi okuryazarlığı becerilerini edinmiş, yaşam boyu öğrenen iç mimarların mezun edilmesi, mesleki başarılarını doğrudan etkileyecek düzeyde önemlidir. İç mimarın mesleki hayatta ihtiyaç duyacağı bilgi okuryazarlığı becerileri, lisans ve lisansüstü eğitimi sürecinde çeşitli yollarla kazandırılmalı ve geliştirilmelidir. Bugün mevcut eğitim sistemi içerisinde öğrenciler çeşitli bilgi kaynaklarından yararlanırken kaynak olarak kullandıkları, kitap, dergi gibi basılı yayınların, internet siteleri, sosyal medya gibi elektronik kaynakların yeterliliklerini tartışmamakta, bilgiyi doğrulama adına farklı kaynaklarla desteklememekte, çoğu zaman konu ile ilişkisi ikincil bilgilere ulaşmaktadır. Diğer taraftan bilginin derlendiği kaynak, alıntı ve gönderme gibi kavramlara, alışkanlık kazandırılacak düzeyde yer verilmemektedir. Ayrıca, bilgiye nasıl erişileceğinin bilincinde olmama ya da erişilen bilgilerin süzgeçten geçirilememesi problemi göze çarpmaktadır. Tüm bunlar, iç mimarlık eğitim sürecinde geliştirilmesi gereken bilgi okuryazarlığı becerilerinin önemine işaret etmektedir.

Çalışmada, yükseköğretimde çeşitli yollarla eğitim sistemi içerisine yer vermeye başlanan bilgi okuryazarlığının, iç mimarlık lisans eğitimi ile ilişkisi üzerine durulmuş, iç mimarlık lisans programlarında bilgi okuryazarlığı eğitiminin gerekliliğine dikkat çekilerek farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bilgi okuryazarlığı ve iç mimarlık lisans eğitimi ile ilgili literatürden elde edilen bilgiler tasarım süreciyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Türkiye’deki iç mimarlık Lisans eğitimi veren 59 program

incelenmiş, bilgi okuryazarlığı ile ilişki kurulabilecek, araştırma yöntem ve tekniklerini konu alan seçmeli-zorunlu derslere ulaşılmıştır. Afyon Kocatepe, Atılım, Beykent, Bilgi, Karatay, Marmara, Medipol, Nişantaşı ve Selçuk üniversitelerinde bulunan “İç Mimarlık” ve “İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı” bölümlerinde lisans eğitimi kapsamında yer alan 10 adet dersin bilgi paketleri incelenmiştir. Derslerin; adı, türü, yarıyılı, saati, amacı, öğrenme çıktıları ve içeriği karşılaştırılarak incelenmiş; tasarım süreciyle ilişkilendirilme durumu, uygulama çalışmalarıyla desteklenme durumu, yaşam boyu öğrenme ile ilişkisi ve bilgi okuryazarlık becerilerini destekleme düzeyleri açısından değerlendirilmiştir. Derslerin bilgi okuryazarlık becerilerini destekleme durumu; Yükseköğretim İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartlarında geçen beş aşama kapsamında incelenmiştir. Bilimsel bir araştırmada izlenmesi gereken süreçle paralellik gösteren bu beş standart şu şekildedir: İlk aşama (Bilme), belli bir konuda araştırma için bilginin gereksiniminin belirlenmesine ve bu gereksinimin hangi kaynaklardan karşılanacağı ile ilgili bilincin kazandırılması. İkinci aşama (Erişim), bilgiye çeşitli kaynaklardan etkin ve yeterli olarak erişebilme; üçüncü aşama (Değerlendirme), elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ve sentezlenmesine ilişkin becerilerin kazandırılması; dördüncü aşama (Kullanma) yorumlanan ve sentezlenen bilginin yeni bilgiye dönüştürülmesi ve son aşama (Etik/Yasal Konular) ise araştırma sürecinin tümünün etik ve yasal kurallara uygun şekilde gerçekleştirilmesi kapsamında becerilerin kazandırılması. Söz konusu standartlar kısaca sırasıyla “Bilme, Erişim, Değerlendirme, Kullanma ve Etik/Yasal Konular” olarak ele alınmış ve ders paketleri bu kapsamda incelenmiştir.

İç mimarlık lisans programlarında bilgi okuryazarlığı ile ilişkili, araştırma yöntem/tekniklerini konu alan mevcut dersler incelendiğinde, derslerin ortak ve ayrılan noktaları olduğu gözlemlenmiştir. Bu derslerin yarısı tasarım süreciyle ilişkilendirilmiş, büyük bir kısmında uygulama yoluyla öğrencilerin pratik yaparak deneyim kazanmalarına önem verilmiştir. Derslerin seçmeli veya zorunlu olması değişiklik göstermekte, ders içerikleri, bulunduğu yarıyıl ve ders saati, ders amacı doğrultusunda farklılaşmaktadır. Ders amaç, öğrenme çıktıları veya içeriklerinde yaşam boyu öğrenmeyle ilgili bir ifadenin olmadığı, bilgi okuryazarlığı aşamaları kapsamında incelendiğinde genel anlamda “Erişim ve Etik/Yasal Konular” başlıklarında eksiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Bu eksikliklerin önemli sıkıntılara işaret ettiği düşünülmektedir. Bilgi okuryazarlığı becerileri birbirlerini tamamlayan beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan herhangi birinde problem yaşandığında araştırmada aksaklıklar yaşanması mümkündür. Araştırma yöntem ve tekniklerini konu alan mevcut dersler yaşam boyu öğrenmenin temelini oluşturan bilgi okuryazarlığı becerilerini kısmen desteklese de daha çok öğrencilere bilimsel araştırma yöntemleri konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik içeriktedir. Bu yönde verilecek eğitim; yaşam boyu öğrenen, sürekli mesleki gelişim için kendi kendine öğrenmeyi öğrenmiş iç mimarlar yetiştirmeyi amaçlamalıdır. İç mimarlık alanında mesleki eğitimin verimliliğini artırmak ve öğrencileri mezun olduktan sonraki yeni koşullara hazırlamak için lisans eğitimi sürecinde bilgi okuryazarlığı becerilerin geliştirilmesine önem verilmelidir. Bu doğrultuda alana özgü ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak tasarım süreciyle ilişkili uygulama çalışmalarıyla desteklenmiş ve bilgi okuryazarlığının tüm aşamalarının dikkate alındığı bağımsız bir ders önerisi oluşturulabilir.

İç mimarlık eğitim programları, toplumsal gereksinimleri ve değişimleri gözeterek; yaratıcı, üretken, eleştirel düşünebilen, bireylerin yetiştirilmesini amaçladığından; sanat, tasarım ve teknik eğitim alan öğrenciler için donanımlı bir eğitim süreci gereklidir. Sürekli yeniyi arayan, farklı alternatif bilgilerle, yaklaşımlarla yenilenmekten çekinmeyen, yorum ve eleştirilere açık, bilgi okuryazar iç mimarlar mezun edilmelidir. Bilgi okuryazarlığının, formal olarak veya çeşitli informal etkinliklerle iç mimarlıkta lisans eğitim sistemi içine dâhil edilmesi gerektiği düşünülmektedir. İç mimarlık eğitimi içerisinde mevcut ders içerikleri bilgi okuryazarlığını destekleyecek şekilde güncellenebilir veya bilgi okuryazarlığını destekleyen yeni seçmeli dersler açılabilir. Hedef kitlenin en çok eğitime gereksinim duydukları konuların belirlenmesi ve bu doğrultuda bilgi okuryazarlığı programlarının içeriğinin oluşturulması gerekmektedir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde uygulamanın önemi unutulmamalı, bunun için gerekli imkânların oluşturulmasına özen gösterilmelidir. Bilgi tüketiminin tasarım süreciyle ilişkilendirilerek alanda araştırma verimliliğinin geliştirilmesi, hızla gelişen bilgi dünyasına ayak uydurabilen ve yaşam boyu öğrenebilen iç mimarların mezun edilmesi açısından oldukça değerlidir. Bu kapsamda yapılacak olan çalışmaların hızla çoğalması ve zenginleşmesi alana önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler Yaşam Boyu Öğrenme, Bilgi Okuryazarlığı, İç Mimarlık, Lisans Eğitimi

Yazar Notu: Bu çalışma Doç. Dr. Şengül YALÇINKAYA tarafından danışmanlığı yapılan Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü Fen Bilimleri Enstitüsü’nde yapılmış/yayınlanmış Arş. Gör. Alper TORUN’un “İç Mimarlık Lisans Eğitiminde Bilgi Okuryazarlığının Çok Yönlü Analizi ve Bir Ders Önerisi” konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

ÇOCUK MEKÂNLARINDA GÜNCEL TASARIM YAKLAŞIMLARI

Rabia KÖSE DOĞAN¹, Seda BAKSİ²

¹Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Konya,
e-posta: rabiakose@selcuk.edu.tr

²Yük. İç Mim., Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, Konya,
e-posta: sedabaksi@hotmail.com

ÖZET

“Biz yapıları, yapılar da bizleri biçimlendirir.”

Churchill

Çocuk doğduğu andan itibaren çevresi ile etkileşim içindedir ve çevre çocuk gelişimini etkileyen önemli faktörler arasındadır. Çocuklar başta ev, okul, oyun alanları, sosyal ve kültürel alanlar olmak üzere birçok mekân ile etkileşim halinde olup kendilerine ait mekânlarla özdeşleşirler. Bu mekânlar içerisinde çocuğun fiziksel ve sosyal gereksinimlerini tamamlaması ve yetişkin bireyler olması için ev ve çocuk odası önemli bir yere sahiptir. Ev içerisinde çocuklara ait olan mekânlar, çocuk odası olarak adlandırılabilir da aslında çocuk odaları çocuğun uyku, çalışma, oyun, dinlenme, depolama gibi ihtiyaçlarının ötesinde kendine özgün yeteneklerini sorgulayıp geliştirebileceği, özgürlük duygusunu tanıyacağı, bilindik kalıpların ötesinde bağımsız bir mekân anlayışı sunmalıdır. Mekân uyarıcılarının çocuk üzerinde olumlu tasarım kriterlerine sahip olmasının çocuk için, bedensel ve zihinsel gelişimine katkısı büyüktür. İlk olarak 19. yüzyılın sonlarına doğru çocuk odaları oluşturulmaya başlansa da, çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının ötesinde zihinsel sürecine katkı sağlayacak çocuk odası içindeki oluşumların fark edilmesi 21. yüzyıla uzanmaktadır.

Toplumun gelecekteki temsilcisi olan çocukların sağlıklı gelişimi için fiziksel çevre tasarımının şekillenmesi de önemli yer tutar. Çocuk kullanıcı için konut ölçeğinden kent ölçeğine kadar tüm mekân tasarımlarında mekânsal algı ve ölçek, gereksinimler ve tercihler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu farkındalık ile birlikte günümüzde çocuk gelişimine uygun ve gelişimini destekleyici mekânların sayısı artmaktadır. Evin yanı sıra çocuk müzeleri, bilim ve oyun merkezleri, kreş ve anaokulları bu mekânlara önemli örnekler teşkil etmektedir.

Belirli bir olgunlaşma sürecinden geçen çocuk, farklı dönemlerde farklı becerilere sahip olmaktadır. Çocuk, kişilik olgusu, yetenek ve bilişsel sürecinin gelişimi için doğru zamanı, yeterli uyarıcıları, mekânı çevresi ile tamamlamaktadır. Bu yüzden çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini olumlu şekilde destekleyecek mekân tasarımları yapılmalıdır. Çocuğu bilinen kalıplardan kurtararak, kendine özgü yeteneklerini sorgulayıp geliştirebileceği ve özgürlük duygusunu tanıyacağı, bilinçli olarak tasarlanmış özgün mekânlarda yaşama imkânı sağlanmalıdır. Ergonomik ölçüler, mekânın uyarıcısı olan renk, doku, ışık, form etkileri yaş gruplarına, bilişsel ve fiziksel özelliklerine göre şekillenmelidir. Mekân uyarıcılarının doğru tasarım kriterleri ile kullanılması eşliğinde, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimini olumlu olarak şekillenmektedir.

Çalışma kapsamında çocukların bulunduğu mekânlara ilişkin mimari, iç mimari ve donatı düzeyindeki tasarımlar ve bu tasarımlara bağlı olarak çocuk ile olan etkileşimleri incelenecektir. Dünya ve Türkiye’den güncel yapı, mekân ve mobilyalara ilişkin örnek tasarımlar literatür tarama, veri toplama ve örneklem grubu oluşturarak ele alınacaktır. Örneklem grubu içerisinde yer alan; 2015 yılında Danimarka’da inşası tamamlanan çocukların resimlerindeki ev formlarından ilham alınarak tasarlanan Frederiksvej Anaokulu, çocukların kreşte aldıkları eğitim düzeyi ile yeteneklerini geliştirebilecekleri bir

mekân kurgusu içinde olup, yapı ve çocuk bağlamında ele alınacaktır. Başka bir örnek ise, Montessori eğitimi veren okullardaki mekân düzenlemelerinde çocuğun bir birey olarak alışkanlıklarını kazanması üzerine temalanmış olup, mekân tasarımlarının bu anlayış üzerinden şekillenmesi incelenecektir. Tasarım ölçeği olarak çocuk ergonomisine uygun boyutlar tercih edilerek, çocuğun hem fiziksel hem de bilişsel gelişimleri için erken yaşta önemli bir unsur haline gelmektedir. Çocuklar için donatı ve yüzey tasarımları, çocukların kullanım kolaylığı, el-beyin koordinasyonlarını sağlamaları ile bedensel ve zihinsel gelişimleri açısından önemli yer tutan örnekler çalışma kapsamında ele alınacaktır. Çalışma, okul öncesi dönem çocuklarının kullandığı öncelikli mekânlar ve donatılarla sınırlıdır. Örneklem grubundan elde edilen bulgular; çocuklara ilişkin yapı, mekân ve donatı tasarımı yapacak tasarımcılara yol gösterecek düzeydedir. Ayrıca çocuk ve tasarıma ilişkin çalışma yapacak akademisyenlere de örnek teşkil edecektir.

Çocuklara ait yaşanılır mekânlar oluşturmak için işlevsel ve estetik olanı üretme çabasında olan tasarımlar, mekânın kullanıcısı olan çocuk bireylerin tasarıma katılımıyla gerçekleşmelidir. Dünyada, tasarım sürecinde çocuk katılımını önemseyen pek çok proje uygulamasında ulaşılan sonuç ile birlikte çocukların zihninde oluşan çevre algısını sözel ve görsel temsiller aracılığıyla okumak, beklentisini oluşturduğu zihinsel ve fiziksel mekân olgularının anlaşılmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimleri açısından mekânsal çevrenin etkisi büyüktür. Çocukluk dönemi tamamlanıncaya kadar mekân ile etkileşim içinde olan çocuk; kalıplardan kurtulması, kendini keşfetmesi, yeteneklerini ortaya çıkarması, özgürlük duygusunu tanıması ve aidiyet duygusunu güçlendirmesi için, içinde bulundukları yapı ve mekânlar ile kullandıkları donatıların tasarımları önemle ele alınmalıdır.

Dünya'da ve Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan sonra çocukların mekân anlayışları üzerine çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmalar doğrultusunda yapı, mekân ve mobilya tasarımlarının şekillendiği ve çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak, özgünlüklerini artıracak tasarımların olduğu görülmektedir. Çocukların bedensel ve zihinsel gelişimini etkileyen tasarımlar, hem yetişkin birey olmalarına hem de toplumsal açıdan yararlı olmalarına katkı sağlamaktadır. Tasarım çocukları, çocuklarda geleceği şekillendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Yapı, Mekân, Mobilya, Tasarım.

Yazar Notu: Bu çalışma danışmanlığı Doç. Dr. Rabia Köse Doğan tarafından yürütülen Selçuk Üniversitesi/Hacettepe Üniversitesi Ortak Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında Seda Baksı'nın "Çocukların Mekân Algısının Yaşam Çevresi Üzerinden İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

ÇOCUK ODASI MOBİLYASI TASARIMINDA FONKSİYONELLİK

Hamide TEMEL¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul,
e-posta: hamidebilgen@maltepe.edu.tr

ÖZET

Aile ortamı içerisinde bireylerin kendilerine ait mekânları bulunmaktadır. Bu mekânlar farklı odalar olabildiği gibi, bir oda içerisinde kendileri için çözümledikleri kişisel mekânlar olarak da görülmektedir. Ancak, söz konusu birey çocuk olduğunda onlara ait oda veya kişisel alan çözümlemesinin kendilerine zarar vermesini engelleyecek, günlük yaşamını kolaylaştıracak, gerek fiziksel gerekse psikolojik açıdan rahat etmesini sağlayacak tasarımlar yapılması doğru olacaktır. Çocukların gelişimi ve ihtiyaçlarına göre tasarlanmayan odalar çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimi açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu noktada çocuk odası tasarım sürecinin farklı dönemlerde farklı tasarım çözümlerini gerektirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. **Giriş:** Yatmadan yatmaya kullanılan çocuk yatak odaları günümüzde çocuğun en çok vakit geçirdiği, çeşitli işlevleri bir arada sürdürdüğü mekânlar olan çocuk odalarına dönüşmüştür. Çocuğun sokakta vakit geçirme süresinin azalması ve ebeveynlerin çocuk eğitimi konusunda bilinçlenmesi bu durum üzerinde etkili olmuştur. Çocuk gelişim dönemleri ve çocuğun mekân algısı, çocuk odasının biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadır. 0-1 yaş arası olan bebeklik döneminde mekân algısı gelişim aşamasındadır. Bu yaş grubunun odadaki eylemleri, yatma, depolama, oyun ve bebek bakımı olarak görülmektedir. 1-3 yaş dönemi çocukluğa geçiş dönemi olarak adlandırılır. Bebek motor gelişiminin etkisi ile daha hareketlidir ve ayakta durabilir. Oda tasarımının gözden geçirilip özellikle yatak korumalarında değişiklik yapılmalıdır. 3-6/7 yaş ilk çocukluk döneminde ise yatma, depolama ve oyun eyleminin yanı sıra çalışma eylemi de devreye girmektedir. 6/7-11/13 yaş son çocukluk döneminde çalışma eylemi için oluşturulan alanlar büyüme göstermektedir. Ayrıca misafir ağırlama eylemi de eklenmiştir. 11/13-20 yaş ergenlik döneminde çocuklarda kişisel mekân kavramı gelişmiştir ve oda tasarımları yapılırken bu kurguya dikkat edilmesi istenilmektedir. Çocuk odası tasarımı denildiğinde, yatma, çalışma, depolama alanları için gerekli olan mobilyalar (karyola, dolap, masa vb.), kapı, yer ve duvar kaplamaları söz konusudur. Kullanılan malzemenin sağlık açısından uygunluğu, donatıların işlevselliği ve hangi yaş grubu olursa olsun renk çocuk odaları tasarımında önemli unsurlardandır. Çalışma kapsamında çocuk odalarında kullanılan mobilyaların fonksiyonelliği üzerinde durulacaktır. Teknolojinin gelişmesi özellikle dar alanlı konut yaşayanlarının mobilyalarda birden fazla işlevi bir arada barındırma özelliğini tercih etmelerine sebep oluşturmaktadır. Günümüzde çocuk odaları tasarımında bu hususa dikkat edilmektedir. Yaşa bağlı olarak ihtiyaçlar doğrultusunda mobilyalarda çocuğun psikolojik, zihinsel ve fiziksel gelişimine yardımcı olacak, işlevselliği ile birlikte eğlendiriciliği ile de ön plana çıkacak mobilyalar tasarlanmalıdır. Açıldığında yatak, kapatıldığında çalışma ünitesine dönüşen mobilyalar, oyun alanı olarak da kullanılabilecek yüksek karyolalar bu amaca hizmet etmektedir. **Amaç:** Çocuğun odası ve mobilyası ile kurduğu ilişkinin bir çeşit oyun-aktivite ilişkisi olduğu söylenebilir. Kendine ait bir mekân ve donatının varlığı çocuk üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada çocukların yaş gruplarına göre odalarında kullanılan mobilyaların, renk, form gibi istekleri ve ihtiyaçlarının neler olduğunun araştırılması ve günümüz çağdaş mobilya tasarımlarının incelenmesi ön görülmektedir. **Kapsam:** Çalışma kapsamında çocuk kavramı ve çocuğun psikolojik özellikleri, yaş gruplarına göre mobilya tercihleri, ailelerin mobilya seçimi yaparken dikkat etmesi gereken hususlar, çocuk mobilyalarında kullanılabilecek malzemeler, hangi rengin hangi yaş grubu ve cinsiyet için çocuk odalarında kullanılabileceği, işlevsel mobilya tasarımlarının çocuk üzerindeki

etkileri konularında bilgiler toplanmıştır. Tüm bu bilgiler iç mimari veriler ile yorumlanarak çalışma oluşturulmuştur. **Sınırlılıklar:** Bu araştırma, konu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar ile sınırlıdır. **Yöntem:** Bu çalışma için araştırmaya yönelik olarak çocuklar, psikoloji, mobilya, çocuk odaları, renk ve form hakkında daha önce yapılmış olan tez çalışmalarından, kitaplardan, makalelerden, süreli yayınlardan ve internet taramalarından yararlanılmıştır. Çocuk ve odası arasındaki ilişkinin yaşlara göre farklılıklar gösterdiği saptanmış ve her yaş grubu için yapılan tasarımlar incelenmiştir. Çocuk ve mekân hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş ve farklı araştırma bulguları bir araya getirilerek bu çalışmada yorumlanmıştır. **Bulgular:** Doğduğu andan itibaren çevresini tanımak ve algılamak zorunda olan çocuk, gelişim dönemlerinde gereksinimleri karşılandığında psikolojik ve fiziksel yönden yeterli derecede gelişim gösterecektir. Zamanının büyük çoğunluğunu odasında geçiren çocuk, odada yer alan mobilyalardan, odanın tasarımından ve bulunan renklerden etkilenmektedir. Bebeklik döneminde canlı parlak renkler bebeğin seçiciliğinde etkin rol oynarken özellikle ergenlik yaşındaki çocukların odalarında mümkün olduğunca tercih edilmemesi önerilmektedir. Bu sebeple yaşa uygun ve fonksiyonel oda tasarımı yapmak çok önemlidir. Örneğin 0-1 yaş için hazırlanan bir oda bebeğin 1-3 yaş dönemine ulaşması ile fonksiyonel bakımdan yetersiz kalabilmektedir. Bu durumda ebeveynlerin özellikle mobilya tercihi yaparken dönüşebilen mekânlar oluşturabilecekleri mobilyaları seçmeleri sürdürülebilirlik açısından da etkili bir çözüm olacaktır. Mobilyalarda kullanılan form da renk kadar çocuk üzerinde etkilidir. Çocuk odası tasarımında kullanılacak formlar ileriki yaş dönemlerinde çocukların tercihlerinde ve olaylara karşı tepkilerinde farklılık oluşturacaktır. **Sonuç ve Öneriler:** Sonuç olarak bu çalışmada, çocuk odalarında kullanılan mobilyalar işlevselliği açısından değerlendirilmiş, mobilyalarda kullanılan renk ve formun çocuk üzerindeki etkisinden bahsedilerek fayda ve zararları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çocuk odası tasarımı yapan kişilerin yaş gruplarına göre çocukların gereksinimlerini bilmeleri, fiziksel ve psikolojik açıdan olumlu ya da olumsuz etkilenebileceği durumları anlamaya çalışması beklenmektedir. Ebeveynlerin ise özellikle mobilya seçim sürecinde bu mobilyaların kendileri tarafından değil de çocukları tarafından kullanılacağı bilincinde olmaları gerekir. Mobilyaların oluşturulduğu malzemenin özelliklerini araştırmak, renk ve form seçimine dikkat etmek de diğer önemli unsurlardır. Her şeyden önce çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortamda bulunması çocukların gelişimi açısından son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Odası, Mobilya, İşlevsellik

DOĞANIN BİYO-İŞLEVSELLİK ÖZELLİĞİNİN MEKÂNA AKTARILMASI: BİYO ADAPTASYON

Aliye Rahşan KARABETÇA

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul,
e-posta: a.karabetca@iku.edu.tr

ÖZET

Mimaride birçok tasarım mimarının en önemli öğretilerinden kabul edilen “form fonksiyonu takip eder” söylemi ile örtüşür. Mimarlık eğitiminde de bu öğreti halen öğretilmektedir. Fonksiyon her tanımı ile önemli bir kavramdır ancak fonksiyonun fiziksel olarak tanımlanması da forma bağlıdır. Form eğer fonksiyon ile birlikte çalışabiliyorsa, tasarım da bir o kadar özgün ve fonksiyonel olabilir. Bu tanıma en uygun örnekleri doğada görmek mümkündür; örneğin bir termit tepciğinin lokasyonu, şeklinin nasıl olacağını belirler ve termitlerin bu forma göre iç mekânda iklimlendirme sistemini kurmasını sağlar. Doğadaki bu tür biyo-işlevsel özellikleri tüm doğal organizmalarda ve ekosistemlerde görmek mümkündür. Bu özelliğin tasarıma ve buna bağlı mekâna aktarılması konusunda oldukça az ama önemli tasarımlar yapılmıştır. Mick Pearce, East Gate binası ile Grimshaw Mimarlık da Eden Projesi ile biyo-adaptasyonun öncüleridir. Ancak hem bu öncü tasarımların artırılması, daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve doğa dostu mekânların tasarlanması için doğadaki biyo-işlevsellik mekâna aktarılması ve hem de sürdürülebilir biyo-adaptasyonun mekân kurgusunda sağlanmasına yönelik tasarım stratejilerinin geliştirilmesi önemlidir. Bu çalışmanın ana hedefi de bu stratejilerin doğadaki organizmalarla iş birliği içinde geliştirilmesi ve mekân tasarımında sürdürülebilir tasarımların ortaya konmasına yönelik katkının artırılmasına yol göstermektir. Bunun yanında biyo-adaptasyonun tanımı ve nasıl kullanılması gerektiği açıklanırken bu özelliğin mekâna aktarılması ile elde edilecek neticelerin örneklerle irdelenmesi de çalışmanın hangi amaçla ne için yapıldığını vurgulamakta aynı zamanda da sınırlarını belirlemektedir. Çalışmanın kapsamını belirleyen bu vurgu dahilinde organizmaların fonksiyonlarının belirlenerek bir tasarım stratejisinin oluşturulması ve örneklerle açıklanması da dahil edilmiştir. Doğadaki organizmaların fonksiyon ve formlarının belirlenmesinde kullanılan ve yeni bir bilim dalı olan biyomimikrinin bir mimari tasarım stratejisi olarak nasıl kullanılması gerektiği de kapsam dahilinde aşama aşama anlatılmıştır. Bu çalışmada, biyomimikri kullanılarak biyoadaptasyon kavramının mekân tasarımına adapte edilmesi sürecinin tasarımcı tarafından daha iyi anlaşılması için kuramsal yaklaşım yöntemi kullanılmıştır. Örnekler ve öneriler kullanılarak konu ile ilgili günümüzde ne tür çalışmalar yapıldığı, bunun neticesinde ne tür çalışmaların ortaya konması gerektiğinin tanımlanabilmesi için bu yöntem seçilmiştir. Bu yöntem neticesinde tasarımlarda formdan çok fonksiyona odaklanmanın önemi vurgulanmış olmaktadır.

Biyomimikrinin en önemli işlevlerinden birisi olan “fonksiyona odaklanmak”, binalar arasında temel iki farklılığa işaret eder; doğadaki bir şekil gibi görünen binalar ve işlevsel performansı artırmak için doğanın yaptığı gibi yapan binalar. Art Nouveau’daki korintiyen kolonunda yaprakların dışarıya doğru kıvrılması, Frank Lloyd Wright’ın Samara Evi’ndeki kanatlı tohum motifi, yakın tarihe bakıldığında ise Gehry’nin balığı ve Calatrava’nın kuşu doğanın form olarak kullanılmasına örnek olarak verilebilirken, kar baykuşunun tüylerinden esinlenerek ses yalıtımı tasarlanması, köpekbalığının derisinden esinlenerek hijyenik kaplama malzemesi tasarlanması, doğanın yaptığını yapmaya-doğadaki fonksiyonlara odaklanmaya örnek olarak verilebilir. Araştırmacılar için bir yol gösterici olarak düşünülmüş olan ve bu örneklerden ilham alınıp biyoadaptasyon özelliğinden yola çıkılarak iki tane tasarım örneği geliştirilmiştir. Sadece fikir olarak düşünülmüş olan bu örneklerde, seçilen organizmaların formlarından çok fonksiyonları tasarıma adapte

edilmiştir. Kar baykuşunun tüy yapısından yola çıkılarak açık ofislerde toplantı sırasındaki gizliliği sağlamak için ses yutucu perde paneller ve gün ışığı alamayan mekânların doğal ışıkla aydınlatılmasını sağlayabilecek barreleye spookfish isimli organizmadan esinlenerek tasarlanmış gün ışığı yansıtıcısı tasarlanmıştır. Bu tasarımlar, laboratuvar çalışması gerektiren önemli örneklerdir. Tasarımcılar bu tür çalışmalar yaparken bir laboratuvar ortamında ve mutlaka bir biyolog ve buna bağlı gereksinim duyulan diğer disiplinlerden destek alarak çalışmalıdır. Bu tür tasarımların geliştirilmesi ve artırılması ile yenilikçi, sürdürülebilir, ekonomik, ekolojik estetik ve dinamik tasarımlar ortaya koymak mümkündür. Doğadaki tasarım modellerinin iç mimaride kullanılarak yaşanan çelişki ve sorunlara çözüm bulunması hedeflenmelidir. Teknolojinin en üst seviyede geliştiği bu çağda doğadaki organizmaların işlevlerini esin kaynağı olarak kullanmak, istenen şekilde ve fonksiyonda binalar, mekânlar veya malzemeler üretmeyi mümkün kılabilir. Bununla birlikte tasarımlarda bir yol gösterici olarak biyomimikrinin kullanılması mekân yaratmak için kullandığımız sistemi yeniden yapılandırmak ve mekânın sürdürülebilir yaşam koşullarına sahip olmasını sağlamak açısından önemlidir. İnsanın yarattığı mimari, fonksiyonellik ve gerekçeden daha çok sembolik, fiziksel ve estetik amaçlarla zorlanmaktadır. Oysaki mimari sadece bir mekânı objelerle veya farklı malzemelerle tanımlamak değildir. Mimarlık, bir mekânı doğal yaşam alanı haline getirirken onu aynı zamanda sürdürülebilir kılmaktır; olumsuz çevresel etkilerinin olmadığı, bir yenisini yaratma ihtiyacı doğurmayan, ihtiyaç duyulan fonksiyonların ne azını ne de fazlasını barındıran bir mekânı ortaya koymaktır. Bu tür bir mimarinin elde edilebilmesi için doğanın dehasından faydalanmak, doğadaki yapılaşmanın evrimsel sürecini takip etmek ve bunu insanın yaşadığı yapılaşmaya aktarabilmek gerekmektedir. Bunu yapabilmek için doğaya dönmek esastır; doğa, bünyesinde barındırdığı binlerce ekosistemle, her türlü sorunun kolayca üstesinden gelebilmektedir. Tasarımcıların bu durumdan etkilenecek şekilde ortaya koyduğu tasarım örneklerinin yapısal, kurgusal ve işlevsel özellikleri doğadaki organizmaların özünde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyo-işlevsellik, biyomimikri, form, doğa, fonksiyon

Yazar Notu: Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Saadet AYTIS tarafından danışmanlığı yapılan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü "Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmış/yayınlanmış Aliye Rahşan KARABETÇA'nın "BİYOMİMİKRI DESTEKLİ MEKÂN TASARIM ÖLÇÜTLERİ VE BU ÖLÇÜTLERİN ÖRNEKLER ÜZERİNDE İNCELENMESİ" konu başlıklı doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

DOĞU KARADENİZ YEREL MİMARİSİNİN SÜREKLİLİĞİ BAĞLAMINDA TRABZON/OF/BALLICA MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE YENİ BİR KONUT ÖNERİSİ

Gülsüm YAŞAR BULUT¹, İbrahim NUMAN²

¹Y. Mimar, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı, e-posta: gulsumyasarbulut@gmail.com

²Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı,
e-posta: inuman@fsm.edu.tr

ÖZET

Giriş: Birey ve toplum, 'yer' ile ilişkisini somut olan mimari yapılarla kurmaktadır. Toplum en temel ihtiyaçlarını giderdikten sonra, bir yere ait olma isteğiyle, gruplar halinde örgütlenerek, yerel mimari kültürü oluşturmaktadır. Bu kültür, belli bir dünya görüşüne, yaşam biçimine, toplumsal yaşamaya dair ipuçları vermektedir.

Yerel mimari kültürde yapılar, tek tek varlıklarını koruyarak, mütevazı bir çokluk oluşturacak şekilde yan yana gelmektedirler. Böylece insani ölçek korunabilmekte ve çevre, insan tarafından kolayca algılanabilmektedir (Velioglu, 1994). Yerel mimaride, yapım sistemi farklılık gösterse de malzeme her zaman doğaldır; bu da iklime ve doğaya uyma, onlarla bütünleşme imkânı sağlamaktadır. Eklemlenerek büyüebilme özelliğine sahip yapılar, basit ve anlaşılması kolaydır. Yazılı olmayan teknik sözlük herkesçe bilinmekte, başkalarının haklarına ve doğaya saygı esas alınmaktadır (Sezgin, 1984).

Güncel durumda; modernizmin dayattığı yıkım, özellikle mimari geçmişten tamamen kopma düşüncesini doğurmaktadır. Oysaki süreklilik toplumsal yaşamın oluşu için gerekliliktir. Sürekliliğin sağlanamaması, insanın yaşadığı yere ve kültüre karşı duyduğu aidiyet hissini giderek kaybetmesine ve yabancılaşmasına neden olmaktadır. Ciddi kültürel kopuklukların olduğu kentlerin bugün geldiği noktadan geri dönüşü zor görülmektedir. Yeni yapılarda yerel veriler sadece cephelerde süsleme öğesi olarak kullanılmakta, mimarlık cephe anlayışına indirgenmektedir. Bu bağlamda kentlerdeki eski konut alanlarının korunması, kültürel sürekliliğin sağlanması bakımından oldukça önemlidir.

Modernizmle beraber kesintiye uğrayan yerel mimari kültürdeki süreklilik, kırsal yerleşimlerdeki eski konutların korunma altına alınması, kullanımının sürmesi ve yenilerinin yapımında yerel mimari kültürden yararlanılmasıyla sağlanabilir. Bu bağlamda Doğu Karadeniz Bölgesi kırsal yerleşmeleri yerel mimari kültür açısından oldukça zengindir. Fakat güncel durumda kent ve kasabaların yanında köy yerleşimlerinde de apartmanlaşmaların arttığı gözlenmektedir. Yapılar, gelişigüzel ve hiçbir kültürel kimlik kaygısı gütmekten inşa edilmekte, yerel mimari kültürün sürekliliği kesintiye uğratılmaktadır.

Amaç: Doğu Karadeniz Bölgesi, Trabzon/Of Ballica Mahallesi kırsal yerleşiminde ortaya çıkan konut ihtiyacının, mahalledeki yerel mimari kültürün sürekliliğini sağlayacak şekilde tasarlanıp inşa edilerek karşılanmasıdır. Yerel mimari kültürün biçimsel ve ilkesel verilerinin günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde revize edilerek, yapım sürecinde tekrar edilmesiyle süreklilik sağlanmaya çalışılmıştır. Yapının inşa edildiği kırsal alanda ortaya çıkan yoz yapı ortamında, çevreye ve doğaya uyumlu, yerel özelliklere sahip, nitelikli konut üretilerek farkındalık yaratılması hedeflenmiştir.

Yapının tasarım ve inşa süreçlerinden sonra ortaya çıkan ürünün bilimsel veriye dönüştürülmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda hem Doğu Karadeniz bölgesi yerel mimari özelliklerinin tanıtılması, hem de Ballica Mahallesi'nin yerel mimari özelliklerinin belgelenmesi sağlanmıştır. Yapının biçimsel ve ilkesel olarak irdelenmesiyle sürekliliğin sağlanmasına öneri olarak sunulması amaçlanmıştır. **Kapsam:** Toplumun kültürel

değerlerinin en görünür ürünü olan mimari yapılarda 'süreklilik', 'yerel mimari' kavramları literatür taraması yolu ile incelenmiş, tezin ikinci bölümü oluşturulmuştur. Üçüncü bölümünde Doğu Karadeniz yerel mimari kültürü, literatür çalışmasıyla tanıtılmıştır. Yapılan alan çalışmasında bölgedeki güncel yapılaşma süreklilik bağlamında incelenmiş, ortaya çıkan veriler fotoğraflarla belgelenmiştir. Dördüncü bölümde, konutun inşa edildiği Ballica Mahallesi'nin genel özellikleri tanıtıldıktan sonra, yerel konutların plan şemaları çıkarılmış, malzeme ve yapım tekniği tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, Of Belediyesi'nden temin edilen 1/1000 izohips haritaya işlenmiştir. Konutlara ait envanterler oluşturulmuş, yapıların plan ve cephe özelliklerinin olduğu karşılaştırma tabloları hazırlanmıştır. Mahallenin güncel yapılaşma durumu süreklilik kavramı bağlamında değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde, kırsal yerleşimde yapılacak yeni konut ihtiyacının ortaya çıkış nedenleri ve yeni yapıdan beklentilerin neler olduğundan bahsedilmiştir. Bu doğrultuda, konutun tasarım süreci ve yapım aşamalarının ayrıntılı olarak bilgisi verilmiştir. Bölümün sonunda Honderoğlu Mustafa Evi, yerel mimari kültürün sürekliliği bağlamında irdelenmiştir. **Sınırlılıklar:** Tez kavramsal olarak 'yerel mimari' ve 'süreklilik' kavramlarına oturtulmaya çalışılarak, alan çalışması sınırları Doğu Karadeniz bölgesi Trabzon ili Of/Ballica Mahallesi olarak belirlenmiştir. **Yöntem:** Tez kavramsal ve kılgsal olarak iki aşamalı bir çalışma şeklinde kurgulanmıştır. Öncelikle yapılan literatür çalışmasıyla 'yerel mimari' ve 'süreklilik' kavramları araştırılmış, bu kavramların mimari alandaki yansımaları Doğu Karadeniz Bölgesi ve Ballica Mahallesi özelinde örnekler üzerinden incelenmiştir. Yapılan literatür çalışmasıyla, Doğu Karadeniz Bölgesi yerel mimari özellikleri incelenmiş, güncel durumda yerel mimarideki süreklilik, alan çalışmasındaki örnek yapılar üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Genelden özele gidilerek Ballica Mahallesi genel özellikleri tanıtıldıktan sonra yerel mimari kültür özellikleri; araziye yerleşim, plan ve cephe organizasyonu, malzeme ve yapım teknikleri başlıkları altında içine girilebilen konutların incelenmesiyle elde edilmiştir. Konutlardan elde edilen veriler, çizim ve fotoğraflarla desteklenerek belgelenmiştir. Ballica Mahallesi'nin süreklilik bağlamında güncel durumu örnek yapılarla belirlenmiştir. Oluşturulan kavramsal temelle tasarlanan ve inşa edilen 'Honderoğlu Mustafa Evi'nin plan özellikleri ve yapım süreci anlatılmıştır. Yapının süreklilik bağlamında biçimsel ve ilkesel olarak değerlendirilmesiyle tez tamamlanmıştır. **Bulgular:** Yerel mimaride, toplumların kolektif olarak ürettikleri doğaya ve insana saygılı mimari ürünlerin yanında modernleşmeyle gelen yıkıcı, dayatmacı ve ezici fiziksel çevrenin gayri insani şartları içinde toplum, bir yandan gelişen teknoloji ve kültürü takip etmekte bir yandan yerel olana ihtiyaç duymaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinde yapılan alan çalışması ve gözlemlerin sonucunda, yerel olana ihtiyacın ilkesel ve kültürel kavramlardan yoksun olarak sadece yapıların dış cephelerinde uygulanan biçimsel formlarla karşılanmaya çalışıldığı görülmüştür. Kırsal yerleşimlerdeki yerel mimari kültürün sürekliliğinin ciddi boyutlarda kesintiye uğradığı tespit edilmiştir. Ballica Mahallesi kırsal yerleşiminde inşa edilen yerel mimari özelliklere sahip yeni konutun başta anlaşılamadığı gözlemlenmiştir. Her çekirdek aileye bir daire mantığıyla yapılan çok katlı betonarme yapılaransa üç ailenin birlikte kullanacağı müstakil ev düşüncesi, uzantılı aile kültüründen kopan mahalle sakinlerince garipsenmiştir. Yol, tarla, bahçe sınırlarının çok önemli olduğu yörede komşu eve araç yolunun ulaşmasını sağlamak amacıyla bahçenin bir bölümünün ihmal edilmesi anlaşılamamıştır. Fakat bütün bu olumsuz tepkilerin yanında uygulandıktan sonra konutun mahalle sakinlerinde az da olsa farkındalık uyandırdığı görülmüştür. Mevcut yapılara yapılan tadilatların dışında, mahallede ve yakın bölgede yeni konut ihtiyacı olanlar için Honderoğlu Mustafa Evi'nin örnek teşkil ettiği gözlemlenmiştir. **Sonuç ve öneriler:** Bölgede yerel mimari kültür kesintiye uğramıştır. Eski konutların aslına uygun restore edilerek kullanılması ve yeni konut yapılırken eskinin ilkesel ve biçimsel olarak tekrar edilmesiyle doku bütünlüğündeki sürekliliğin sağlanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz mimarisi, yerel mimari, süreklilik, Trabzon, Ballica Mahallesi

Yazar notu: Bu çalışma Prof. Dr. İbrahim NUMAN tarafından danışmanlığı yapılan Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmış Gülsüm Yaşar Bulut'un 'DOĞU KARADENİZ YEREL MİMARİSİNİN SÜREKLİLİĞİ BAĞLAMINDA TRABZON/OF/BALLICA MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE YENİ BİR KONUT ÖNERİSİ' konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

DÖNÜŞEN DİYALOĞUN MEKÂNSAL VARLIĞI: HEM YOK HEM ÇOK

Hüma BAKIR DOĞRU¹

¹Arş. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34445
İstanbul, e-posta: hbakirdogru@fsm.edu.tr

ÖZET

Bireyler yaşamlarını sürdürmek için mekânlara ihtiyaç duyarlar. Bu mekânlar planlı ya da plansız olabilir. Mekânsal deneyimler, mekânların var olma sebebidir. Kullanıcıların deneyimleri mekânların varlık sebebidir. Mekânlar kullanıcıların deneyimleri sonucu oluşurlar. Mekânların kullanımı devam ettikçe, mekânsal devinim devam eder. Kullanıcı ile meydana gelen mekânsal oluşumların ifade etmek istedikleri mesaj, mekânsal okuma olarak açıklanabilir. Okuma, anlama ve yorumlamayı gerektiren eylemlerin bütünüdür. Aynı zamanda, bütünün parçalara ayrılıp kendine dönüşmesinin halidir. Çalışmanın amacı, bir eylem haline dönüşen mekân okumalarıyla birlikte alana başka bir bakış açısı kazandırmaktır. Özne ve nesnenin birlikteliğinden doğan “o” andaki var olma hali okumaların ne olduğunu ifade etmektedir. Meydana gelen oluşumu başka bir ifade ile “okuma” ile olarak tarif edebiliriz. Okumanın kendi dinamizmi içerisinde değişen şeylere alan açması yeni okumaların yapılmasına değişimin sürekli olmasına olanak sağlamaktadır.

Dil bir araçtır. Öznenin nasıl ve neyi deneyimleme halini tarif ederken deneyimleme, yeniden deneyimleme halinden bu kavramlar ile birlikte kurtarmaktadır. Dil, salt baskın olan görme duyusunun hâkimiyetinden kurtarılan öznenin kullandığı ve kullanırken evrimleştirdiği sebep haline dönüşmektedir. Ulaşılmak istenen durum biçimin dışsallığını barındırdığı kadar içselliğini de barındırmaktadır. Varlığın oluşumundaki dışsallaşması, biçimin kendisini oluşturmaktadır. Bu durumun meydana getirdiği soru olmaktan çıkarak sorunun sorunsala dönüşme hali süreci belirlemektedir. Keşif yolculuğunun bir parçası haline dönüşmüş olan özne, kendi yol haritasıyla birlikte deneyimlediği mekânlarda, nesneyle olan ilişkilerinin de barındırdığı hali tasarımcının sınırladığı ya da başka bir deyişle belirlediği fiziksel çevre koşullar içerisinde sunmaktadır.

Varoluşun özüyle birlikte kendini bulan mekân deneyimlerinin ne olduğu, yaşanılan çağın en temel sorularından birini oluşturmaktadır. Soruların kendi cevaplarını bulmaktan öte, sorunun kendisinin cevap olduğu bir dönüşme hali varlığın nedenselliği içerisinde kendini bulmaya çalışmaktadır. Bu soruların izinden kendi doğrultusunda yönelimini arayan yaşantılar, mekânları anlamının temelini oluşturmaktadır.

Mekânları anlamak için kurulan tüm ilişkilerin temelinde deneyim kurmak yatar. Deneyim kurarken oluşturulan diyalog kavramını incelemek, çalışmanın önemli bir kısmını oluşturulurken iletişimin önemi vurgulanmaktadır. Bu iletişim kimi zaman bedenle şekil alır. Beden, özne ve nesnenin kırılma noktasındaki düzlemde yerini bulmaya çalışan bir araç olarak kendini göstermeye çalışmaktadır. Beden ve mekân kavramı ile tanımlanmaya çalışılan durumların nasıl bir şekilde eş zamanlı olduğu yeni bir araç haline dönüşmektedir. Bu dönüşüm, sorunsalın sonuca varmasının ötesinde sürecin kendisinin belirlediği tanımlanmamışlıklar ve belirsizlikler üzerinden incelenmektedir.

Diyalog, sadece karşılıklı duran birey ya da bireylerin arasında değil, bu bireylerin nasıl ve nerede olduklarıyla da ilişkilidir. Varoluşla birlikte aktarılan düşünceler özne- nesne ilişkisinde her seferinde yenilenen, yinelenen olma halini de korumaktadır. Tüm düşünceler kelimelere aktarılır ve dile gelir. Mekânların dili olur. Mekânlarda, onları dile getiren tasarımcıların kelimeleri haline gelir. Diyalog kurabilmek ya da kurmaya çalışmak tüm bu girişimlerin temelini oluşturur. O mekânın kendisidir dile

gelmeye çalışan. O mekânın bütünüdür tüm bu durumları içine çekmeye çalışan. Mekânın bütünü, sebebi ve sonucu olmaya başlayacaktır. Mekânın bir oluş kavramı olarak öngörülemeyen deneyimlenme hali, öznenin nesne ile olan statik halinin kırılma noktasıdır.

Mekân karakteri, dili, adı her şeyi tanımlar. Her şeyi ile bir bütün olmuştur. Bütün atmosferin bir parçası haline gelmiştir. Bütün, atmosferi oluşturmuştur. Atmosfer sadece o andaki yaşantılar değil, o ana gelinceye kadar olan her şeydir. Atmosfer bireyin orada soluduğu havayla birlikte tüm yaşantılarıdır. Yaşanmışlıkları, deneyimleri ve deneyimleyip görmek istediklerinin tümüdür. Ya da başka bir deyişle; görmek, dokunmak, deneyimlemek istemedikleridir. Dört duvarı mekân yapan, yerdeki izi anlamlandıran ona anlam ve değer katan şeylerin tümüdür. Atmosferi oluşturan şey diyalogların bütünüdür. Bu diyaloglar; mekânla o mekânı tasarlayan arasında, bireyle mekân arasında ve mekânların kendi aralarında oluşan tüm anlardır. Sıkıştırılmış, bütünleşmiş tüm anlar o noktada dile gelir. O nokta olarak tasvir edilmeye çalışılan alan, bütün kırılmaların gerçekleştiği zamanla mekânın birleşmesidir.

Dil, diyalog ve atmosfer sürekli değişim ve dönüşüm içerisinde birbirlerine teğet geçerler ve birbirlerinden beslenirler. Bu durumların ne öncesi ne de sonrası vardır, hepsi bir bütündür. İnsanoğlu var olduğundan beri bu üç noktada tüm birikimleri kesişir. Bu varoluşta deneyimi gerçekleştiren beden durağan halinden çıkarak harekete geçer. Hareketle birlikte diyalog başlar. Bu noktada diyalog kavramı ana hatlarıyla tasarlanan mekânda tasarımcı – mekân arasında kurulan diyalog, deneyimlenen mekânda ise kullanıcı ve mekân arasında kurulan diyalog ve mekânlar arasında kurulan bütüncül tasarımda ise farklı mekânlar arasında kurulan diyalog olarak anlatılabilir.

Varlığın statik ve durağan halinin oluş olarak tanımlanması, özne ile nesnenin sürekli hareket halinde ve birbirleri üzerinden yer değiştirmeleri olarak açıklanabilir. Özne ve nesne arasındaki bu yer değiştirme hareketi, diyalogun simetri düşüncesinden uzaklaşarak kendi asimetrisini oluşturmaya olanak sağlar. Dönüşen diyalogun oluş durumu, mekânın devingen hali içerisinde her seferinde yeniden yinelenerek, anlayarak ve yorumlayarak yeni bir şey haline dönüşmedir. Diyalogun oluşa dönüşme sürecindeki bu kırılmalar, varlığın kendi dinamizmi içerisindeki yatay hareketini belirleyen sonsuzluğun üzerindeki çoklukların potansiyelleri olarak düşünülür.

Anahtar Kelimeler Mekânsal Okuma, Dil, Diyalog, Atmosfer, Yok yerler

EDEBİYATTA MİMARİ BİR SÖYLEM OLARAK BİLİNÇ AKIŞI TEKNİĞİ

Gamze ÇAPKINOĞLU¹, Muteber ERBAY²

¹İç Mimar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon, e-posta: gamze.capkinoglu@gmail.com

²Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon, e-posta: merbay@ktu.edu.tr

ÖZET

Modern edebiyatta bilinç akışı tekniği, Sigmund Freud'un psikanaliz kuramı ve kuramın uygulanmasına yardımcı serbest çağrışım metoduyla ilişkilendirilmektedir. 20. yy' da edebi eser yazarının yaşamı ve kişiliğine gösterilen ilgi Freud'un etkisiyle yeni bir biçim almış ve edebi eserin üretim sürecini bilinçaltı buluşlarına dayanan psikanaliz metodu ile ele almasıyla sanat eleştirisinde büyük bir yer edinmiştir.

Bilinçaltına gönderilen ve gün yüzüne çıkmayı bekleyen birtakım bastırılmış duygular, arzular, istekler zamanla 'nevroz' a dönüşür. Freud, sanatçının üretme eylemi ile nevroz arasında sıkı bir ilişki bulmuştur ve bilinçaltının sanat eseri üretimindeki rolünü analiz etmeye çalışmıştır. Gerçekleştirilemeyen arzularla baş etme yollarından biri arzuları yüceltmektir. Arzular, bireyden kopup toplum yararına sunulabilmelidir ve bu durum nevrozun sanat üretkenliği ile paralel ilerlemesini gerektirmektedir.

Freud'un insan psikolojisini irdelemek için geliştirdiği psikanaliz kuramı, sanatın üretim sürecinde de başvurulan bir metot olup edebiyatta bilinç akışı tekniği olarak karşılık bulmuştur. Bilinç, sürekli akışta olan; düşünce, durum ve duyguların sürekli değiştiği; geçmiş, şimdi ve gelecek kavramlarının değişen düşünce yapısına göre iç içe geçtiği bir alandır. Sürekli akışta olan bir zihin, kendi içinde çözümleme, diyalog, tasarlama ve sonuç yönüne doğru gider. Bilinç akışı tekniği, bu noktada yazarın düşüncelerini kurnalsız, düzensiz bir şekilde aktarmayı sağlar. Sanat ve edebiyat alanında kullanılabilen bilinç akışı tekniğinin, mimarlık alanına da hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim bir mimarın, tasarımcının geçmiş ve gelecekle alakalı her türlü zihinsel eylemi, tasarım yetisini geliştirmeye yardımcı olup, tasarımın bir çizgi halinden sonuç ürüne dönüşmesine olanak vermektedir.

İçgüdüsel olarak başlayan mimari yolculuğun günümüze dek değişmeyen tek dayanağı şüphesiz düşünce olgusudur. Düşüncede var olan bir mimari fikir; deneyimlenmiş, öğrenilmiş bir mimari dürtü ile somut veriler ışığında insanlığa aktarılmakta ve gelecek nesiller için yol gösterici nitelik taşımaktadır. Düşüncedeki mimari kurgunun yazınsal kaynaklarla beraber sonraki nesillere aktarımı roman, öykü, şiir, deneme gibi edebi türlerle olmaktadır. Mimariyi sanatın tüm diğer dallarından ayıramadığımız gibi edebiyattan ve dolayısıyla insan psikolojisinden, insan gereksinimlerinden de ayıramayız.

Yaşadığımız her an bir mekânda geçer, elimize aldığımız her edebi eser de şüphesiz bir mekânın içindeki yaşamı ve yaşanmışlıkları sunar. Edebi eserlerin her bir satırında zihnimiz; geçmiş birikimlerimiz, tecrübelerimiz ve hayal gücümüz vasıtasıyla bir dünya yaratır. Mimarlık kültürünün gelişebilmesi, bu dünya kurgusunun zenginliğiyle ilişkilidir. Sanat, edebiyat, sinema, tiyatro, moda vb. gibi disiplinlerden beslenen bir mimari kurgu, mesleğe ruhsal derinlik ve anlam katacaktır.

Çalışmanın amacı, bilinç akışı tekniğinin mimariye etkisi olup olmadığını incelemektir. Bilinç akışı tekniğinin bilimsel veriler ışığında bir mimari düşüncüyü şekillendirmesi, aynı zamanda sınırlandırmasının sanat eserine sağladığı esneklik, yenilik, özgürlük ve var olma yetisinin sunulduğu çalışmada, edebiyatta bilinç akışı tekniğinin öncülerinden yazar Virginia Woolf'a değinilmektedir. Virginia Woolf'un doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte yaşamı, anıları ve kayıplarının eserlerine nasıl yansıdığına

incelemesinin de yapıldığı çalışmanın kapsamı; yazarın “Mrs. Dalloway” romanından esinlenerek Michael Cunningham’ın 1998 yılında yazdığı; 1999’da Pulitzer ve Pen Faulkner, 2000’de de dünya kitap çeviri ödülüne layık görüldüğü “The Hours/ Saatler” adlı romanı ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda “The Hours/Saatler” adlı romandan hareketle senaryolaştırılmış, 2002 yılında Stephen Daldry yönetmenliğinde gösterime girmiş “The Hours/Saatler” filmi de inceleme alanı içindendir. Çalışmada üç farklı dönemde yaşayan, üç farklı kadının birbirinden bağımsız oldukları halde, birbirlerinin hayatlarına olan etkilerinden bahsedilen “The Hours” film incelemesi yapılarak, bilinç akışı tekniği ve dönemler arası geçişin mimariye etkileri sorgulanmaktadır. Bu açıdan ele alındığında, mimarlık-edebiyat ilişkisinin somut bir ürün ortaya çıkarabilmesi önemlidir. Bu tür bir ilişkinin bilinçaltı ve bilince etkisi, mimarlığın yazınsal kaynaklarla beraber hayal gücünün gelişimine katkısı olduğu ve sanat dallarıyla ilişkisinin kurulabilmesi adına önem taşımaktadır. Çalışma, ilk kez bilinç akış tekniğini edebiyattan mimariye yönlendirerek disiplinler arası ilişkinin sonuçlarını değerlendirmektedir. Bu sebeple yazarın hayatına odaklanarak, yaşadığı çevreyi analiz etmek ve eserlerine etkisinin payını göstermek çalışmanın derinliği açısından önemlidir.

Çalışmanın yönteminde veri analizi kullanılmıştır ve bir değerlendirme araştırması olarak ele alınmıştır. Virginia Woolf’un doğumundan, bilinç akış tekniğini keşfetmesi ve bunu romanlarında uygulamasıyla başlayan süreç ele alınmaktadır. Günümüz ile bağlantısı, yazar Michael Cunningham ile kurulmaktadır. “The Hours” filmi ile sonlandırılan süreç, kitapta da bahsedildiği üzere 1923, 1951, 2001 yıllarına ve karakter oluşumlarına odaklanmaktadır. Mimarının değişimi edebiyatta ve görsel sanatlarda irdelenmektedir. Film süresince birbirinin içine geçen hayatların, benzer duygular yaşayıp, benzer tepkiler verebildiği açıkça görülmektedir.

Çalışmada dönemler arası geçişler ile mimarinin evrimine tanıklık edilmektedir ve böylece mimarlık kültürünün gelişimi, beslendiği dönem ve sanat dallarıyla doğrudan ilişkilidir sonucuna varılmaktadır. Sanatçının üretiminin kaynağı olan bilinçaltına yoğunlaşıp sanatın hangi sebeple doğduğu ve eser üretim sürecinin nasıl olduğuyla ilgili bir takım sorulara cevap vermektedir. Edebi eser ve eser üzerinden senaryolaştırılan sinema filmi ilişkisi; senaryo yazım süreci, müziklerin bestelenmesi, mekânın dekoru gibi etkenler üzerinden aktarılmaktadır. Mimarının dönemler arası geçişlerine tanıklık edilen çalışmada, bilincin şekillendirdiği mimariyi, edebiyat ve sinema üzerinden irdelemektedir. Edebiyat-sinema-mimari üçgeninde zaman, mekân ve karakterlerin günümüzden ve geçmişten bağımsız düşünülemediği sonucuna varılmaktadır. Edebi eser ve sinema filmi karşılaştırmasında zaman ve mekânın ele alınışı örtüşmektedir. Sahneler arası geçişler tıpkı romandaki gibi filmde de izleyicinin olayı analiz edebilmesini sağlamıştır. Üç hayatın bilinç akışı tekniği ile ifade edildiği filmde, edebi eserin okuyucunun zihninde canlandığı dünya ile örtüştüğü görülmektedir. Okuyucunun hayal gücü, farklı fiziksel görünümdeki karakterler, farklı bir dünya canlandırabilir; bu da okuyucuların zihinsel çeşitliliklerinin bir sonucudur. Bu noktada eserin beyaz perdeye aktarımı okuyucuyu bir izleyici olarak yeniden tanımlayıp hayal gücünü ya sınırlandıracaktır ya da genişletecektir ve ona farklı bir dünyanın kapılarını açacaktır. Yaratıcılık sınır ve kalıplarla başka bir boyuta bürünebilir, evrilebilir ve belirtildiği üzere bireyden toplum yararına kullanılabilir. Sonuç olarak bu çalışma göstermektedir ki; okuyucu, yazar ve yaşayan üçgeninde yaşanan dönem ne olursa olsun insan bir duygunun, bir yaşamın taşıyıcısı olabilir ve sonraki nesillere yansımaları da sanat dalları üzerinden yapılabilir. Virginia Woolf’un eserlerinin günümüze kadar ulaşması ve sanatın tüm diğer dallarında yoruma açık olması bunun en önemli kanıtlarından biridir.

Anahtar kelimeler: Bilinç akışı tekniği, Edebiyat ve Mimarlık, Edebiyat ve Sinema

FUAR STANT TASARIMI - ZİYARETÇİ SAYISI İLİŞKİSİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

Serhat ANIKTAR¹, Can AKIN²

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 34303 İstanbul, e-posta: serhat.aniktar@izu.edu.tr

²Öğr. Gör., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 34303 İstanbul, e-posta: can.akin@izu.edu.tr

ÖZET

Sergi ve fuarlar iletişimin en önemli araçları arasındadır; dolayısıyla fuar stantları da ziyaretçilerle iletişime geçme olanağı sağlayan en önemli iletişim araçlarından biridir. Stant, içeriğini ziyaretçiye en kısa sürede en iyi şekilde anlatacak, sergileyen firmanın anlayış, kimlik ve imajının yanı sıra, tanıtmak istediği ürün ya da hizmetin özünü görsel ve işitsel olarak, hızlı algılanır şekilde sunma olanağı sağlayan alanlardır. Stant tasarımı, fuarcılığın endüstri devriminin bir ürünü olarak 19. yüzyılın ortalarından itibaren yükselişi ile birlikte çağı belirleyen ve dokümanter özellik taşıyan bir disiplindir. Fuarların tarihine baktığımızda dünya teknolojisinin ve kültürünün seyrini kronolojik sırayla izlemek mümkündür. 1851 yılında açılan ilk dünya fuarı olan Londra Fuarı'nın çelik ve camdan oluşan sembol yapısı Kristal Saray'dan günümüze kadar gerçekleşen bütün fuarlar yaşanan çağın belgeseli niteliğindedir. Günümüzde elektronik çağının bütün olanaklarını fiziksel ve sanal mekânlara yansıtma olanağı sunan fuarcılık sektörünün Türkiye'ye girişi 1980'li yıllarda kısıtlı malzeme ve sınırlı üretim teknikleriyle olmuştur. Ancak son yıllarda, stant tasarımı ve uygulamasında çok daha geniş olanaklara sahip olduğumuz yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan ülkemizde, gelişen ticari faaliyetlerle birlikte potansiyel müşterilere ulaşabilmek için en canlı pazar yeri olan fuarcılık sektöründeki fuar standı üretimleri konusunda çok daha başarılı fuar süreçlerine imza atılması, iç mimari disiplinlerden yararlanılmasının önemini ortaya çıkarmıştır. Fuar standı, çok yönlü bir sanat ve bilimler ilişkisi sonucu ortaya çıkan bir tasarım ürünüdür. Stant tasarımında öncelik, bir amaç doğrultusunda kullanılan mekân tasarımıdır. Küçük veya büyük, bu mekânın oluşturulması, mimari mekân veya heykelsi hacimsel sorunları ortaya çıkarır. Stant mekânı, bir heykel estetiğiyle birlikte amaca uygun hacimsel işlevleri de sağlamalıdır. Mekâna ait boyutlar dikkatli bir şekilde oluşturulmalıdır. Örneğin, mekânın yükseklikleri, hareket alanındaki ölçüler, mobilyalar, merdiven ve diğer mekânsal donanım ürünlerinin boyutları ve konumları ergonomik standartlara uygun olmalıdır. Stant tasarımlarında ergonomik yaklaşımların yanında estetik unsurlar da bir diğer önemli tasarım parametresidir. İç veya dış hacimlerdeki estetik değerler; hacimler arasındaki geçişler; renk, ışık ve doku kompozisyonlarının tümü sanatsal değer belirleyicisi olarak karşımıza çıkar. Standın en önemli görevi, daha çok ziyaretçiye kendisine çekmesi ve akılda kalacak bir etkiye sahip olmasıdır. Dolayısıyla görsel algı konusu da fuar stant tasarımlarında ön planda tutulmalıdır. Bu bağlamda, kişinin hangi durumlarda, nelere, ne kadar süre ve nasıl dikkatini verebildiğini ortaya koyan, dikkat ve algılama başlıklarıyla yapılan laboratuvar araştırmalarının tasarımcı için yararlı olacağı açıktır. Standın rahat görülüp kolay anlaşılır, akılda kolay kalabilir mesajlar vermesine dikkat edilmelidir. Fuar alanında yüzlerce stant arasında, özellikle gezisinin ilerleyen saatlerindeki bir ziyaretçinin algılama ve değerlendirme yeteneğinin azaldığı zamanlarda, verilmek istenen mesaj ve imajların ne kadarının başarıya ulaşabileceği, fuar standının tasarım niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu niteliği etkileyen bir diğer parametre ise gelişmiş fuar merkezlerindeki hollerin parselasyonudur. Stantlar "stant oturma alanı" adı verilen 1 metre ve katları

olarak düzenlenmiş, ada, koridor ve duvarlarla sınırlı alanlara yerleştirilir. Bu alanlar, firmaların ihtiyaç ve isteklerine göre büyük veya küçük olabilir. Stant alanıyla birlikte, koridorlara ve duvarlara göre olan durumları (lineer yerleşim, iç köşe, dış köşe, yarımada veya ada) ve ziyaretçinin standı yaklaşım yönü (genel sirkülasyon akış yönü) de farklı tasarım problemlerini beraberinde getirir. Stant mekânını oluşturan bütün dekor ürünlerinin, vitrinlerin, rafların, masaların, sandalyelerin, koltukların, bankoların, bölücülerin, dolapların, servis odalarının, kolonların, girişlerin ve diğer bütün mekânsal elemanlarının yerleşim kompozisyonunun buna göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Burada firmanın amblemleri, marka görselleri, bayrak, afiş, pano gibi grafik ürünlerinin yerleri ve boyutları, tasarımcı tarafından çok daha dikkat edilmesi gereken konulardır. Stant alanının mekânsal bölümlerini; ürün tanıtımına yönelik vitrinlerin, platformların, rafların, panoların, kioskların, projeksiyon ve televizyon gibi elektronik görüntü araçlarının bulunduğu sergi alanları; danışma bankolarının bulunduğu kişisel bilgi edinme alanları; yiyecek-içecek servisi ve dinlenme alanları, vestiyer ve broşür, katalog gibi reklam ve bilgilendirme dokümanlarının muhafaza edildiği depolama odaları ve son olarak da toplantı ve görüşme odalarının bulunduğu mekânlar oluşturmaktadır. Bu mekânların birbirleriyle olan ilişkileri ve stant tasarımına etkilerinin doğru bir şekilde kurgulanması önem arz etmektedir. Tüm bu tasarım parametreleriyle birlikte, stant tasarımlarının modülerliği, renk, doku ve nitelik bağlamında kullanılan malzemelerin seçimi, konstrüksiyon yönteminin seçimi ve maliyeti gibi bağlamlar da göz ardı edilmemelidir. İşte bu nedenlerle fuar ve tanıtım stantlarının, tasarımı karmaşık bir sanat ve bilimler ilişkisinin bir ürünü olduğunu kolaylıkla söylemek mümkündür. Bir fuar stant tasarımının niteliği, fuar süresince elde edebildiği ziyaretçi sayısı ile doğru orantılı olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, fuar stant tasarımları ile ziyaretçi sayıları arasındaki etkileşimi irdelemektedir. Çalışma kapsamında 2012, 2013 ve 2014 yıllarında Lütfi Kırdar Fuar Merkezi'nde gerçekleştirilen GameX Uluslararası Dijital Oyun ve Eğlence Fuarı'nda aynı stant yerine ve aynı metrekareye uygulanmış fuar stantlarının ziyaretçi sayıları ile tasarım nitelikleri karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda telaşı çok, zamanı az olan fuar ziyaretçilerini stant alanlarına çekebilme derdini üstlenen stant tasarımına ilişkin yeni parametreler elde ederek tasarım süreçlerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Fuar süreçlerinin niteliğinin desteklenmesinin yanı sıra, bu parametrelerin hem firmaların fuar alanlarındaki yer seçiminde, hem de tasarımcıların stant konumundan kaynaklanan dezavantajları avantaja çevirebilmesine destek olabilmesinde bir rehber olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler Ticari Sergileme, Fuar, Stant, Tasarım, Ziyaretçi

GELENEK GÜNÜMÜZ BAĞLAMINDA İKİ ŞEHİR İKİ KÜÇÜK İÇ MEKÂN

Salih SALBACAK¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi,
İç Mimarlık Bölümü, 34445, İstanbul, e-posta: ssalbacak@fsm.edu.tr

ÖZET

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği kültürüdür. Kültür yeryüzünde yaşam mücadelesinin başladığı geçmiş zamanlardan günümüze değin gelişen kronolojik dilimde doğaya karşı insanın ortaya koymuş olduğu maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Toplulukların kültürlerini ve kültür etkisiyle gelişen kimliklerini; yer aldıkları coğrafya, üretim biçimleri, inanç sistemleri, gelenek ve görenekleri şekillendirirken bu değerler etrafında bir araya gelen topluluklar var oldukları zaman dilimin siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerinden etkilenerek kültürlerini biriktirerek zenginleştirmişler ve kurdukları uygarlıklar vasıtasıyla sürdürerek geleceğe aktarmışlardır. İnsanoğlu başlangıçta tarım dönemi ile birlikte ortak bir değer etrafında toplanarak doğaya hükmetmiş, toprağı üretim alanı olarak görerek ekip biçmiş ve bu ortak üretim alanını kaybetmemek için de istilalara karşı korumuş ya da daha fazla toprak kazanmak için savaşmıştır. Yerleşik düzenin başladığı bu dönemde mimari mekân kavramı ortaya çıkarak insanlar dış ortamdan yalıtılan üzeri örtülmüş alanlarda yani iç mekânlarda yaşamaya başlamıştır. Tarımın ticaretle ilişkilendirilmesi ile ilk şehirlerin kurulması, tek tanrılı dinlerin etkisi ve merkezi krallıklar ile evirilen topluluklarda mimari ve iç mimari gelişimini sürdürerek yapılar ve iç mekândaki süsleme ve mobilyalar statüleşme göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Coğrafi keşifler ile yeni ticaret ağında yer alan merkezler arasında iletişimin kurulması, Fransız devrimin etkisi ile yurttaşlık ve demokrasi gibi kavramlar ve endüstri devrimi ile de beklentileri, yaşam biçimleri benzeşen kitleler oluşmaya başlamıştır. Bu birikimle Avrupa'dan yayılan mimari üsluplar, dönemin zevklerine göre tanzim edilmiş iç mekânlar, farklı yapı tipleri, bina programları, yeni yapım sistemleri ile donatılan şehirler ortaya çıkmıştır. Bütün bu gelişmelerin ışığında yirminci yüzyıla gelindiğinde ise dünya siyasetini şekillendiren ve bir paylaşım savaşı olan birinci dünya savaşı ile günümüz kültürlerinin oluşmasına sebep olan siyasal zemin hazırlamıştır. Savaş sonunda büyük coğrafyalara hükmeden imparatorluklar parçalanmış ortak kültürel öğeler devam ettirilse de milliyetçi akımlarında etkisiyle farklı kültürel özelliklere sahip devletler kurulmuştur. Sınır kavramının oluşmaya başlaması yeni bir dünya savaşının çıkmasına engel olamamış ve ikinci dünya savaşının siyasi anlamdaki yıkıcı etkisi iki kutuplu bir dünya düzeni ortaya çıkarmış, güvenlik kaygılarının öne çıktığı, sınırların hatta duvarların böldüğü birbirinden habersiz kapalı toplumlar oluşmuştur. Siyasal gelişmelerin ışığında şekillenen bu düzende kültürel değerleri ideolojiler belirlemiş mimari ve iç mekânda bu gelişmelerden etkilenmiştir. Gelişen zaman diliminde değişen siyasi düzen ve kitle iletişim araçlarının da etkisiyle kültürler birbirleri ile tekrar tanışmaya ve bu tanışma neticesinde de yakınlaşmaya başlamıştır. Yeni düzende ideolojilerin yerini ekonomik araçlar alarak küreselleşme kavramı ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile bilgi iletişim çağının bütün araçları vasıtasıyla ortak bir kültürden etkilenen, pazarlama stratejileri ile yaşam biçimleri ve beklentileri aynı kitleler çoğalmaya başlamıştır. Siyaset, ekonomi ve sosyal yaşam düzleminde devam eden bu iletişim ve etkileşim şüphesiz mimariyi ve mekân tasarımlarını da etkilemektedir. Dünyanın herhangi bir bölgesinde tasarlanmış, tek tipleştirilmiş ve seri üretilen yaşam çevreleri ve modelleri, yerel değerlerin hala var olduğu ve yaşatıldığı çevrelerde kendine yer bulabilmekte pazarlanan ve vaat ettiği söylemler neticesinde de tercih edilebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı: Gelenek ve gelecek ara kesitinde, geleceğı yakalamanın gelenekten kopuş bir vazgeçiş gibi zamana yenilme düşüncesinden uzak küreselleşmeye karşı bilgi iletişim çağında geleneksel

değerlerin, üretimin ve kimliğin yansıması olan iç mekân düzleminde tartışmaktır. Bu sebeple çalışmada: İki farklı kültür ve iki farklı şehirde bulunmalarına karşın ortak geçmişten beslenen ve bir geleneğin sürekliliğini sağlayan iki küçük uzmanlık dükkânının bulundukları kentlere kattıkları ortak bellek, geleneksel üretim biçimi ve eskimeyen iç mekânları belgelenmektedir. Bu iki dükkândan: Biri Madame Katia'nın şapkalarını tasarladığı ve sattığı mağazasıdır. Mağaza, İstanbul'un, önemli bir ulaşım ve sosyal alanı İstiklal Caddesinde yer alan terzi, iplikçi, kumaşçı zanaatkâr ve meslek erbaplarının yer aldığı dönemimin ve günümüzün önemli bir kültür ve sanat mekânı Haco Pulo Pasajında yer almaktadır. Mesleği annesinden devralan Madame Katia'nın 1929'dan günümüze hizmet veren İstanbul'un en eski şapkacısı ünvanını günümüzde de devam ettirerek meraklılarından ve basından ilgi görmektedir. Diğer dükkân ise İzmir'den Yunanistan'ın başkenti Atina'ya göç eden Michail Brettos'un 1909 yılında kurduğu el yapımı likör, konyak, ouzo ve brandy gibi içkilerin üretilerek satıldığı Brettos isimli ticarethanedir. Mekân Atina'nın eski yerleşim birimi ve günümüzde kentin turistik bölgesi olan Plaka muhitinde yer almaktadır ve ikinci kuşak tarafından işletilmektedir. Ticarethane, el yapımı içkilerin renkli şişelerde sergilenerek satış ve tadım işlemlerinin gerçekleştirildiği değişmeyen geleneksel iç mekânı ile yerli ve yabancı turistler ve basın ilgisini çeken oldukça renkli küçük bir mekândır. Sonuç olarak; Geleneksel üretimlerin ve mekânların hızla yok olmaya başladığı günümüzde İki farklı şehirden seçilen bu iki dükkânın iç mekânını şekillendiren ortak özelliğin ortak bir bellek alanının mekân üzerinden sürdürülmesidir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Geleneksel üretim, İç mekân, Yerel kültür, Bellek

GİRNE KALESİ MÜZESİ TASARIMINDA DEKONSTRÜKSİYONİST ANLAM DÜZEYİ VE RESMİ KISITLAMALAR, KIBRIS

Alessandro CAMİZ¹, Zarif EZDEŞİR²

¹Doç. Dr., Girne Amerikan Üniversitesi Mimarlık, Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Girne, KKTC, e-posta: alessandrocamiz@gau.edu.tr

²Y. Lisans Öğrencisi, Girne Amerikan Üniversitesi Mimarlık, Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Girne, KKTC, e-posta: zarifezdesir@hotmail.com

ÖZET

Giriş: Mevcut bir binada yeni bir fonksiyon kuran tasarımcı her zaman çok sayıda resmi kısıtlama ile uğraşmaktadır. Bir miras binası durumunda, resmi kısıtlamaların sayısı önemli ölçüde artmaktadır. Burada, tasarımcının tasarımdaki formları belirleme özgürlüğünü sınırlayan koşulun resmi kısıtlamalarla olduğunu düşünüyoruz. Böyle bir durumun bağlamsal ayarı bu nedenle projenin farklı olasılıklarını sınırlamaktadır. Bu tür sınırlamalardan dolayı kendini özgür hissedemeyen tasarımcı da yapmak istediği çalışmadan yeterli verimi alamadan projesini sonuçlandırmak durumunda kalmaktadır. Kısıtlamalar sadece düzenlemeler ve kodlarla verilenler değil, aynı zamanda tasarımcıların niyetinde anlam arayışlarının bir sonucudur. Anlamlı bir şekilde, var olan bir metne yorum yazmak, Ortaçağ dini edebiyat geleneğinde yaygın olarak kullanılan bir türdür. Ortaçağ dini edebiyat geleneğinde özgürce yazmak mümkün değildi, metne ve onun farklı anlam seviyelerine sıkı sıkıya bağlı olmadan herhangi ne yazılabilirdi ki. Jacques Derrida, modern felsefede bu yaklaşımı kurarken, ilk olarak dekonstrüksiyon olarak adlandırılan dogmasını sağladı. Dekonstrüksiyon'un, felsefe, iletişim sosyolojisi, eleştirel düşünce, sosyoloji, mimarlık, estetik, edebiyat teorisi ve benzeri bütün alanlarda yaygınlaşmış ve genel bir etkisi olan akım olduğunu söyleyebiliriz. Bu dogmanın yaratılmasını sağlayan Jacques Derrida'dan sonra doğaçlama hissini yanlış yorumlayan bir mimari üslup ortaya çıktı. Bu üslupla birlikte yapılar genel olarak kırılmış formlar ile karakterize edildi.

Amaç: Araştırma, Bizans döneminden Lüzinyan dönüşümlerine kadar uzanan çok katmanlı bir yapının, Venedik döneminde yeniden tasarlanmasından sonra, Osmanlı döneminde tadilat görmüş ve İngilizlerin de eklemeleri yapılan Girne Kalesi'nin içindeki buluntular ile birlikte ve arkeolojik koleksiyonlar ile arasındaki anlamlı ilişkilerin kurulmasını hedeflemektedir. Girne Kalesi, bugün Girne Gemisi'nin sualtı kazılarına ait bir koleksiyona ev sahipliği yapmaktadır. Sualtında yapılan kazılarla birlikte çıkarılan bu koleksiyon çok fazla anlam içermektedir. Bu koleksiyon müzenin içinde yeniden düzenlenecek, büyük bir kısmı da dâhil olmak üzere, bugüne kadar hak ettiği değeri görmeden öylece kalmış, bazı bölümleri sergilenmekte olan koleksiyonun ziyaretçiyle iletişimini artıracak bir tasarım sürecinin izlenmesi öngörülmektedir. Tasarım görevi üç farklı iç mekân seviyesine, kaledeki müzeye, müzedeki gemiye, geminin içindeki koleksiyona bağlıdır. Bu üç farklı iç mekân seviyesinin arasında kurulacak olan tasarımsal bağlam köprüleri dikkatlice yapılacak, Girne Kalesi'nin içinde barındırdığı değerlerin günümüze kadar nasıl bir değer taşıdığını belirtecek bir oluşumu sergileyecektir. M.Ö. IV. Yüzyıldan itibaren İngiliz sömürge hâkimiyetine kadar günümüzden tarihlenen bu topolojik tabakalaşmada, koleksiyonun ve müzenin kendisinin anlaşılabilir bir anlamını belirleyebilecek bir ziyaretçi yolunun kurulması gerekmektedir. Tasarımsal süreç Girne Kalesi'nin ve içerisinde barındırdıklarının, ziyaretçi üzerinde daha etkili bir şekilde olmasını amaç edinmektedir.

Kapsam: Özellikle arkeolojik alanlardaki müze mimarisinin çağdaş üretimi içinde, bağlam (kale) tarafından verilen biçimsel kısıtlamaların içerik (koleksiyon) içinde oluşturabileceği farklı anlam ve ilişki seviyelerini parametrelendirmek mümkündür. Bu nedenle, iç tasarım araştırması iç tasarım seviyesine odaklanarak tasarımın kapsamını belirliyor. İki içeriğinde anlamları arasındaki ilişkiyi koparmadan bir köprü oluşturmaktır. Sınırlılıklar: Bu yaklaşımın sınırı, bir tasarım önerisinin sonucuyla belirlenir. Bu nedenle, teorik bölüm tasarım süreci tarafından sürekli olarak tetiklenir ve burada veri setine uygulanacak gerekli parametreler çıkarılacaktır. Belirli anlam seviyelerinin ziyaretçi tarafından nasıl ve nerede okunabileceğini belirlemek mümkün olan tasarım aktivitesindedir. Örnek olarak, müze girişinde, kutsal bir sınır boyunca bir zaman geçidi hissi veren ve ziyaretçinin o şekilde hareket etmesini sağlayarak müzeye girişini sağlayan bir kapının bulunması.

Ziyaretçinin bir hazine bulmaya gelmiş olduğunu hissettiren bir zaman diliminde olduğunu fark ettirmeye çalışmaktır. Ve kapıdan girdiği zaman geldiği yerdeki bağlantısı bir süre için kesilecek olan ziyaretçinin zamanda yolculuğa çıkması olarak özetleyebiliriz. Yani ziyaretçinin iki farklı zamana, çağdaş zamana ve müzenin etkili bir şekilde taklit ettiği geçmişe yolculuk yaptığı yer haline geliyor. Bu anlam düzeyi, girişin tasarım eylemiyle yorumlanmalı ve seçilen örneklerde kullanılan farklı seçimleri anlamak için bir parametre olarak kullanılmalıdır. **Yöntem:** Araştırma, tasarım sürecine uygulanan karşılaştırmalı yönetime dayanmaktadır. Orta Çağ kaleleri içindeki Arkeoloji Müzeleri, batık müzeler ve müzeler ile ilgili bir dizi vaka incelemesi, bağlam tarafından verilen resmi kısıtlamaların ele alınmasında farklı yaklaşımların parametrelendirilmesi ve koleksiyon ile bina arasındaki farklı anlam düzeyleri analiz edilerek incelenmiştir. Bulgular: Araştırmanın sonuçları iki farklı tipte. Yazılı bölüm ve tasarlanmış bölüm. Yazılı bölümde tasarımda uygulanacak parametrelerin belirlenmesi için bir dizi vaka çalışması analiz edilir. Öte yandan, tasarım eylemi, temel kavrayış anının çıkarılacak parametreleridir. Araştırma ve tasarım bu nedenle güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Birbirlerini tamamlayacak olan süreçlerdir. **Sonuç ve Öneriler:** Araştırma, müze ziyaretinin sanal bir simülasyonunu içerecek ve ziyaretçinin müzeyi algılayışını test edecek. Sanal simülasyonlar ile katılacak olan gerçeklik etkisi, ziyaretçi ile Girne Kalesi arasında bu kurulmak istenen bağın ince bir çizgisi olacaktır. Bu bağlamda gerçeklik algısını yaratabileceğimiz, bu sistemden yararlanırken nasıl bir etkileşim oluşturacağımız görülecektir. Barındırılacak koleksiyon, tasarım teklifine tabelaların ayrıntılarını ve müze alanının resmini de dâhil edecek şekilde ayrıntılı olarak listelenecektir. Yapılacak olan bu listelemelerde elimizde bulunan kalıntıların da hikâyelerine belirli bir noktaya kadar ulaştırabilmiş olacağız. Araştırma, müzecilik, arkeoloji, tarih ve restorasyon alanlarına değiniyor, ancak özünde bir iç tasarım araştırması ve bunun sonuçları müze için tam bir tasarım önerisi ve arkeolojik bir alan içinde sergi tasarımı için deneysel bir metodoloji olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dekonstrüksiyon, İç Tasarım, Ortaçağ Mimarisi, Arkeoloji, Müzecilik

Yazar Notu: Bu çalışma Girne Amerikan Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi ve Floransa Üniversitesi arasındaki bilimsel iş birliği kapsamında, Kıbrıs'ın Girne Kalesi'ndeki yeni Arkeoloji Müzesi'nin tasarımı üzerine devam eden bir araştırmadır. Makale Zarf Ezdesir'in devam etmekte olan İç Mimarlık Yüksek Lisans Tezi konularının ana hatlarını vermektedir. Danışman Doç. Prof. Dr. Alessandro Camiz, "Kaledeki Müzede Gemi", Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Yüksek Lisansı, Girne Amerikan Üniversitesi

İÇ MEKÂNDA GÜNCEL BİR SÖYLEM: “BİYOFİLİK TASARIM” VE UYGULAMA ÖRNEĞİ OLARAK MEMORIAL BAHÇELİEVLER HASTANESİ

Muteber ERBAY¹

¹Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: merbay@ktu.edu.tr

ÖZET

Biyofili hipotezi insan benliği ve diğer yaşayan sistemler arasında içgüdüsel bir bağ olduğunu öne sürer. Bu hipotez, Edward O. Wilson'ın Biophilia adlı kitabıyla gündeme gelmiştir. Biyofili, yaşama ve yaşayan sistemlere karşı duyulan sevgidir. Kısaca, doğayla bağlantı kurmak için doğuştan gelen insanın eğilimi olarak da tanımlanabilir. Doğal yaşam alanlarından yapalı yaşam alanlarına geçişin başlamasıyla günümüze uzanan süreçte, şehirler ve binalar insanların zamanının çoğunu geçirdiği mekânlar haline dönüşmüştür. Bu açıdan bakıldığında modern hayatta mimarinin doğayla bağlantı kurma ihtiyacı her dönem önemini korumuştur. Ancak bu, yapılı çevre içerisinde doğanın varoluşu şeklinde algılanmamalıdır. Tam da bu noktada “Biyofilik Tasarım”dan söz edilebilir. Çünkü biyofilik tasarım modern yapılı çevrede doğayla ilişki kurma ihtiyacını birleştirmeyi amaçlamaktadır. Ancak bunu yaparken doğal yaşamın, yaşlanma mücadelesine, insan sağlığına ve üretkenliğine katkıda bulunan, hayatta kalmaya çalışan yönlerine odaklanır. Yani biyofilik tasarım, biyofilinin bir uzantısı olarak, doğal malzemeler, doğal ışık, bitki örtüsü, doğa manzaraları ve doğal dünyanın diğer deneyimlerini modern yapılı çevreye dâhil eder.

Şu bir gerçek ki; kentleştikçe doğa ile bağımız azalmaktadır. Bu durumda teknolojik gelişmeler ve tasarım konusundaki güncel söylemler sürdürülebilir ve ekolojik tasarımı üzerine yoğunlaşmaktadır. Biyofilik tasarım da bu amaca yönelik yeni söylemlerden biridir. Biyofilik tasarım ve mimarlık, doğa ile insan yapımı yapılı çevreler arasında güçlü bağlar kurmayı hedeflemektedir.

Yapılı çevre şehir ölçeğinden bina ölçeğine kadar uzanan geniş bir ölçekte ele alınabilir. Modern hayatın getirilerinden biri olarak insanların zamanların büyük çoğunluğunu evlerinden başlayarak okullar, ofisler, hastaneler, alışveriş merkezlerinde geçirdiğini söylemek mümkündür. Bu yapılı ortamların çoğu doğal ışık, doğal havalandırma ve doğal malzemeler bakımından yoksun ya da yetersiz olarak tasarlanmışlardır. Yapılı çevrede sağlığı ve refahı geliştirmeye odaklanmış sürdürülebilir bir iç mimari tasarım uygulamalarıyla doğayla insan arasındaki ilişkileri geliştiren, yaşanılabilir ve üretkenliği artıran çalışılabilir daha mutlu ve sağlıklı mekânlar yaratmayı ilke edinmiş, tasarımlarını bu yönde geliştiren Oliver Heath şöyle diyor; “Biyofilik tasarım, doğayı dışarıdan içeriye getirmek değildir. Doğanın birçok yönüyle bağlantı kurmak gerekir ve bu bağı güçlendirmekle ilgilidir.” Demek ki doğal ışık, doğal bitkiler, doğal malzemeler, dokular, desenler iç mekânda kullanılsa dahi duyular ile bütünleşmedikçe, insanın performansını ve üretkenliğini motive “etmedikçe ya da insana kendini daha iyi hissettirmedikçe biyofilik tasarımdan söz edemeyiz.

Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, biyofilik tasarımın iç mimaride uygulanabilirliğini bir sağlık yapısı üzerinden incelemektir. Çünkü biyofilik tasarımın -özellikle iç mekânda- insanı iyi hissettirme gücü en fazla sağlık sektöründe önem kazanmaktadır. Çalışmanın kapsamı ve sınırlılıkları açısından seçilen sağlık yapısı Memorial Bahçelievler Hastanesi’dir. Hastanenin seçilme nedeni; USGBC (United States Green Building Council-Amerikan Yeşil Binalar Konseyi) tarafından yürütülen sertifikasyon programları arasında en yüksek derecelendirme anlamına gelen, enerji ve çevre dostu tasarımda lider

konumdaki kurumlara verilen ve en prestijli yüksek yeşil bina sertifikası olan “LEED Platinum” belgesini dünyada ve Türkiye’de tam donanımlı hastaneler arasında ilk kez kazanmış olmasıdır. Bunun yanı sıra hastanenin tasarım ekibi olarak belirttiği “yeşil hastane konsepti” ve “sanatın iyileştirici gücü” gibi mottolar da bu seçimde etkili olmuştur.

Çalışma bir değerlendirme araştırması olarak ele alınmıştır. Bu amaçla, biyofilik tasarımın uygulanmasında doğanın tasarım içinde nasıl yer alması gerektiği hakkında çalışmalarını sürdüren Kellert ve Calabrese’nin “The Practice of Biophilic Design” kitabında belirlediği doğanın üç çeşit deneyimi Memorial Bahçelievler Hastanesi’nde toplanan veriler ile analiz edilmiştir. Kellert ve Calabrese biyofilik tasarımı; doğanın doğrudan deneyimi, doğanın dolaylı olarak deneyimi ve uzay/mekânın deneyimi şeklinde üç biçimde deneyimleyebileceğimizden bahseder. Doğanın doğrudan deneyimi, çevre ile direkt temas anlamına gelmektedir ki, yapılı çevrede içindeki doğal ışık, hava, bitkiler, hayvanlar, su, doğa manzaraları ve ekosistemler gibi özellikleri tarif etmektedir. Doğanın dolaylı olarak deneyimi, doğanın temsil veya görüntüsü anlamına gelir ki, doğanın orijinal halinden veya belirli kalıplara ve süreçlere maruz kalınmasıdır. Bunlar arasında doğa resim ve sanat eserleri, doğal malzemeler, doğal renkler, doğal şekiller ve formlar, doğal geometriler sayılabilir. Uzay/mekân deneyimi olarak ise insanın mekân içinde görsel stratejiler ve görsel bağlantılar yolu ile dışla içi birbirine bağlayan geçişlerin bulunması ve bunların anlaşılabilir olması, kendini olabildiğince bütünün bir parçası ve güvende hissetmesi, mekânı kolay okuyabilmesi, kültürel ve ekolojik olarak bir bağ kurabilmesidir. Bu üç ana deneyim altında da 24 alt deneyimin varlığı ile açıklanmıştır.

Çalışmada yukarıda belirtilen ilk iki deneyim Memorial Bahçelievler Hastanesi’de gözlem ve görüşme tekniği analiz edilmiştir. Hastanenin mimari proje müdürü ile görüşülerek, doğanın doğrudan ve dolaylı olarak 18 adet alt deneyimi gözlem tekniği ile değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonucunda ise tasarımın insan sağlığı üzerindeki iyileştirici gücünü biyofilik tasarım üzerinden değerlendirilen bu çalışmada Memorial Bahçelievler Hastanesi’nin biyofilik tasarım uygulamalarına Türkiye’den iyi ve doğru bir örnek teşkil ettiği görülmüştür. Öneri olarak, üçüncü deneyimin de kullanıcılarla anket ve görüşme yapılarak değerlendirilebilir. Çalışmanın bir diğer sonucu da bu tür tasarımların sadece sağlık ile ilgili yapılarla ilişkilendirmemesi gerekliliğidir. Çünkü biyofilik tasarımın eğitim, ofis gibi insanın evi dışında büyük bir zamanı geçirdiği mekânlarda da uygulanması sadece insan sağlığı açısından değil, çalışma verimliliği bakımında da büyük önem taşımaktadır. Bu tür tasarımlar mülkiyet sahipleri, proje müellifleri ve kullanıcılar tarafından talep edilmeli ve yasalarla da teşvik edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Biyofili, Biyofilik tasarım, hastane tasarımı, iç mekân ve biyofilik tasarım, Memorial Bahçelievler Hastanesi

İÇ MEKÂNDA MOBİLYANIN KÜRESEL YOLCULUĞU

Muteber ERBAY¹, Serenay ULUSOY²

¹Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: merbay@ktu.edu.tr

²İç Mimar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü,
61080 Trabzon, e-posta: srnyulusoy@hotmail.com

ÖZET

Modernizm hareketinin düşünce, edebiyat ve sanat alanındaki yansımalarından mimari de etkilenmiş ve 19.yy sonlarından itibaren tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Modern mimarinin ilk örneklerine bakıldığında hem dış kabuk, hem de iç mekân tasarımının birbiri ile paralellik gösterdiği mimarların tasarımcı kimliklerini yapının her noktasında hissettirdiği görülmektedir. Yapının oluşumunda etkisini gösteren bu uyum tasarım bütünlüğünü sağlamak adına iç ve dış planlama boyutunda kalmayıp, yapıyla ilişkilendirilmiş mobilyalar tasarlanmasına olanak tanımıştır. Mimari formdan başlayarak mekândaki tüm donatılara aktarılabilen bir üslup söz konusu olmuştur. Bu bütünlüğü sağlayan koşulların neler olduğuna dair kesin bir yargı bulunmamaktadır. Uyum; renk, doku, biçim, malzeme ve ya tasarımcının belirlediği farklı yollar ile sağlanabilmektedir. Bu tasarım anlayışı ile oluşturulan mekânlar için özel olarak tasarlanmış endüstriyel ürünler ve mobilyalar önce özel tasarımlarıyla ses getirmiş, sonrasında ise tasarlandıkları alanlar ile benzer işlevlere sahip alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu süreç mimarlıktaki küreselleşme sürecine benzer şekilde gelişmiş, tasarlanmış ürünler farklı yerlerde farklı üreticiler tarafından yeniden yorumlanmış, üretilmiş ve piyasaya sürülmüştür. Mimarlık sanatından ayrı düşünülmesi mümkün olmayan mobilya tasarımının izlerini insanoğlunun yaşam süreci ile birlikte değerlendirmek gerekir. Önceleri rahat oturmak için ağaç ve taş gibi kısıtlı malzemeler ile yapılan mobilyalar, mimarinin donatım aracı olarak antik çağdan günümüze kadar evrim geçirmiş, gelişen teknoloji sonucu yapımında kullanılan alet ve makinaların icadı, malzemedeki gelişmeler ve değişen gereksinimlerin etkisiyle mobilya stil ve modelleri gelişmiş, sanatkârların yapım teknikleri ve kendilerine özgü estetik anlayışları, becerileri ve düşünceleri mobilyalara yansımış ve mobilya üretildiği çağın yaşayış tarzını ve sanat üslubunu yansıtan bir obje niteliği kazanmıştır. Küreselleşmenin etkisini göstermeye başladığı modern dönemde ise mobilya endüstrisi, buhar makinasının bulunuşu, ağaç ve metal gövdeli makinaların yapılması ve yüzyılın sonlarına doğru elektrik motorunun icadından etkilenmiştir. Modern mobilyadaki bu üretim ve tüketim artışı, rasyonalizasyon, ucuzluk, mimari tasarımlarda iç mekân düzenlemelerine de yansımış, makineleşmenin etkileri olarak yaygınlaşmıştır. Modern mobilyada kullanışlılık ve rahatlık ön plandadır. Bunun yanı sıra mobilya sanatı da tüm sanat dalları gibi ülkelere özgü farklılıklar göstermektedir. Sanayi devriminin önünü açan makineleşme sürecinin etkisiyle toplumları etkisi altına alan değişim mekânları da etkilemiş, kent kavramı ile birlikte sosyal mekân sayısı artmış, küresel mekân kavramı doğmuştur. Demografik yapıyı değiştiren sanayi devrimi, özellikle Avrupa'da büyük değişiklikler yaratmış, bazı yerleşim bölgelerinin gelişerek dönüşmesiyle kentlerin doğmasına yol açmıştır. Bu kentlerde yeni mekânsal sistemler, yeni mekânsal düzenler ve bağlantılar oluşturulmuştur. Mekân, zamansal ve toplumsal koşullara bağlı olarak yeniden şekillenmiş, meydana gelen yeni işlevli mekânlarda mekânın tanımına uygun mobilya gereksinimi artmıştır. Özellikle büro, okul, hastane, otel, sinema gibi halka açık ve aktif kullanım gerektiren yerlerde dayanıklı ve kullanışlı, aynı zamanda da çok sayıda seri üretilebilen mobilya zorunluluk haline gelmiştir.

Dönemin sosyal dönüşümünü etkisi altına alan Modernizm ile birlikte, mobilyanın elle üretilmesi talebi karşılayamadığından genel kullanım alanlarına uygun ve toplumun her kesiminden insana hitap eden standartlaşmış, süsten arınmış, dayanıklı ve ucuz mobilya üretiminin önü açılmıştır. İşlevleri aynı olan mekânlarda aynı tip mobilyalar kullanılmaya başlanmış, mobilyalardaki bölgesel imgeler kaldırılmıştır. İşlevi ve bulunduğu mekân ile ön plana çıkan standartlaşmış mobilya tüm dünyada benzer nitelikler taşıması adına uluslararası çapa sahip standardizasyon tanımlarına dâhil edilmiştir. Standardizasyon, Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu (ISO) tarafından şöyle tarif edilmektedir: “Belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik fayda sağlamak üzere bütün tarafların yardım ve işbirliği ile belirli kurallar koyma ve bu kuralları uygulama işlemidir.” Standardizasyon, toplumun kalite ve ekonomisi bir arada aramasının bir sonucudur. Mobilya üretimindeki standartlar ise, teknoloji ve ekonominin gelişmesiyle üretilen ürün ve mobilya malzemesinin özelliklerini, üretim ve kontrol sürecinde kullanılan yöntemleri belirleyen ve denetleyen metotları kapsamaktadır. Mobilya endüstrisi ile ilgili standartlar özellikle yeni teknik ve ekonomik bilgilerin üreticilere çabuk ulaşmasını sağlamaktadır.

Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı iç mekânda ki mobilyanın küresel yolculuğuna etki eden değişim süreçlerini, mimarideki küreselleşmeye bağlı olarak açıklamaktır. Kapsam olarak Modernizm süreci içerisinde mobilyanın küresel yolculuğuna eşlik eden değişimler, mevcut durum ve bu duruma zemin hazırlayan tarihsel süreçler ele alınmıştır. Çalışmanın çerçevesi mimarideki küreselleşme süreçlerini etkileyen teknolojik gelişmeler, sanayi devrimi, mobilyanın modern mimarideki önemini altını çizen kongreler, söylemler ve tabi ki bilişim alanındaki ilerlemeler ışığında mobilya tasarımlarının küreselleşmesi olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda mobilyanın Modernizm hareketinden günümüze gelene kadar geçirdiği değişimler ve standartlaşan yönleri ele alınmıştır.

Yöntem olarak öncelikle Modernizm hareketi ve buna bağlı olarak mimarlık ve mobilya tarihindeki küreselleşme üzerine literatür taraması yapılmıştır. Süreç içinde tasarlanmış ve üretilmiş mobilyaların günümüze kadar olan değişimi, mimari tasarımın yanı sıra iç mekân mobilyalarını da tasarlayan mimarlar üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır. 1900’lü yılların başından itibaren etkili olan modern mobilyanın standartlaşması ve küresel bir metaya dönüşmesi 1920, 1950, 1970, 1990 ve 2000 sonrası olmak üzere beş döneme ayrılmış, mimari tasarımın yanında iç mekân ürünleri de tasarlamış mimarların ürünleri üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yıllar önce üretilen tasarımların yeniden üretildiği ve bir küresel markaya dönüştüğü de bulgular arasındadır.

Sonuç olarak sanayi devrimi ile başlayan küreselleşme sürecinin mimarlık kadar iç mekân mobilyasını da etkilediği görülmüştür. Bu durumda günümüz iç mekân mobilyası için bir “küreselleşme” kavramından söz edilebilir. Modern döneme kadar ihtiyaca ve gündelik hayata yönelik olarak üretilen mobilyada kullanılan malzeme, tasarım ve işlev bölgesel olarak değişiklik gösterirken; modern dönem ile hayatımıza giren küreselleşme mobilya sektörünü de etkilemiştir. Belirli standartlara yönelik üretimler yapıp bu ürünlerin benzer işlevli mekânlarda da benzer amaçlarla kullanıldığını görülmüştür. Günümüzde modern bir iç mekân tasarımı belli bir kültürü veya dönemi yansıtmamaktadır. Bu durum bize mobilya tasarımında küresel yaklaşımların geliştiğini göstermektedir. Eserlerindeki tasarım anlayışları, malzeme seçimleri ve biçimler göz önünde bulundurularak yapılan incelemede, tasarımlarda tercih edilen iç dış uyumu, mekâna özel donatı tasarlama çabası, benzer işlevli mekânlar söz konusu olduğunda bazı tasarımların yeniden yorumlanarak üretildiği tespit edilmiştir. Günümüzde bulunduğu mekân ile bütünleşen ve dünyanın her yerinde kendi mekânının temsilcisi olan mobilyaların üretilip kullanıldığı, serbest piyasada benzer işlevler için benzer malzeme, biçim ve ebatlara sahip mobilyaların yer aldığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küresel mobilya, küreselleşme ve mobilya, mobilya, modern mobilya, mobilyada standardizasyon

İÇ MİMARLIK ATÖLYELERİNİN DENEYİMLENMESİ

Ş. Ebru OKUYUCU¹, Mehmet SARIKAHYA², Necmi KAHRAMAN³,
Veysel AYDOĞDU⁴, Gamze ÇOBAN⁵

¹Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyonkarahisar, e-posta: ebruokuyucu@hotmail.com

²Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyonkarahisar, e-posta: masarikahya@gmail.com

³Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyonkarahisar, e-posta: nkahraman@gmail.com

⁴Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyonkarahisar, e-posta: vaydogdu@aku.edu.tr

⁵Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyonkarahisar, e-posta: a.gamzecoban@hotmail.com

ÖZET

Mekân, insan davranışlarına ve eylemlerine göre düzenlenmiş alanlardır. Kullanım amaçlarına ve işlevlerine göre farklı biçim ve boyutlarda olabilmektedir. İç mimaride de mekânın oluşumu ve mekânın örgütlenmesi, renk, doku, malzeme, ışık gibi faktörlerin katkısıyla gerçekleşmektedir. Bu oluşum zamanla kalıcı hale gelmektedir ve mekâna kimlik kazandırmaktadır. Mekâna kimlik kazandırmak, insan ergonomisine uygun, doğru malzeme seçimi yaparak, yaşanabilir, estetik ve fonksiyonel mekânlar tasarlamayı da beraberinde getirmektedir. Mekânlar öncelikle içinde gerçekleşecek insan aktiviteleri ve buna bağlı davranışlar temelinde ele alınmalıdır. Bu nedenle tasarımcı, mekânı oluştururken, malzeme, donatı, aydınlatma, ışık, renk gibi etkenlerin tümünü kullanarak bütüncül bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir. İnsan var oluşundan bu yana yaşadığı mekânı biçimlendirme ve değiştirme ihtiyacında olmuş, sosyal, kültürel ve işlevsel çerçevelerde; ait olduğu döneme ve teknik donanıma göre yeni tasarım yaklaşımları oluşturmuştur. Sivil yapılar, eğitim yapıları, ticari yapılar ve kamu yapıları gibi tüm yapı türlerinde zamanla bir eskime söz konusu olmaktadır ve zamana karşı direnç gösteremeyen mekânlarda özellikle iç mekânlarda değişim ve gelişim zorunlu hale gelmektedir. İç mekânı kullanacak olan kullanıcı için gerekli her türlü ergonomik, fizyolojik ve estetik yaklaşımı sağlamak adına iç mekân tasarımları yapılırken; iç mekân tasarımının özünde görsel kaliteyi yakalama çabasına ilişkin, tasarımı oluşturacak parçalar, bütüncül bir yaklaşımla birleştirilir. Tümevarım ve tümdengelim yaklaşımlarıyla oluşturulan iç mekân tasarımları, mekânı daha nitelikli ve kaliteli hale getirebilmektedir. Çalışma kapsamında, iç mekân değişikliğine ihtiyaç duyulan yapı örneklerinden biri olan fakülte binalarında yer alan atölyeler, bu yaklaşımlar esas alınarak değerlendirilmiştir. Çalışma alanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü atölyeleridir. Kimlik ve nitelik kazandırmaya yönelik bir amaçla başlatılan atölyeleri yenileme projeleri, çalışmanın ana çıktısını oluşturmaktadır. Tasarım sürecinden önce İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'ne ait olan atölyelerin, diğer atölyelerden farkı olmayan, kimliksiz ve kullanıcı ihtiyaçlarına cevap vermeyen nitelikte olduğu görülmüştür. Tasarımla ilgili yürütülen derslerde, atölyelerin nitelikleri hakkında

öğrencilerle yapılan paylaşımlar sonucunda atölyelerin yeni bir kimlik kazandırılmasının zorunlu olduğu görüşüne varılmıştır. 4 adet atölyenin fiziksel, işlevsel ve estetik özelliklerine ilişkin öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Her atölye için ihtiyaç listesi çıkarılmış, kullanıcı gereksinimleri belirlenmiş ve daha verimli bir alan yaratılması için fikirler üretilmiştir. Tümdengelim ve tümevarım yöntemleri kullanılarak atölyelerde mevcut durum analizleri yapılmıştır ve bütüncül bir yaklaşımla detaylar birleştirilmiştir. Her atölye için detaylı çalışacak öğrenci grupları belirlenmiştir ve tek atölye için yaklaşık 10 öğrenci tek proje hazırlamıştır. Atölyeler için çalışacak öğrenci grupları, bahar dönemi süresince mekâna dair tasarımlar yapmış ve kritik almışlardır. Atölyenin iç mekân tasarımını yapmadan önce, atölyenin hangi sınıf tarafından kullanıldığına, atölyede ağırlıklı olarak yürütülen derslerin içeriklerine ve atölyenin ihtiyaç programına ilişkin analizler yapmışlardır. Bu analizler doğrultusunda iç mekân projeleri hazırlanmıştır. Öncelikle rölemleri çıkarılan atölyelerin planları ve kesitleri çizilmiştir. İç mekân projeleri onaylanan atölyelerin üç boyutlu görselleri hazırlanmıştır. 1. Sınıf öğrencilerinin atölyesinde ağırlıklı olarak temel tasarım, teknik resim gibi temel derslerin yürütülmesi, öğrencileri bu çerçevede bir atölye tasarımına itmiştir. Temel tasarım ilkelerine bağlı olarak hazırlanan iç mekân projesinde, ritm, bütünlük, doluluk, boşluk, oran, ölçü gibi kavramların algılanabileceği, demir borulardan oluşan bir konstrüksiyon tasarlanmıştır. Konstrüksiyon, düşeyde ve yatayda sürekliliği sağlarken belirli alanlarda raflar oluşmakta, pafta asmak veya maket koymak için işlevsel bir sisteme dönüşmektedir. Atölyenin arka duvarında yeni gelen öğrencilerin teknik detayları algılayabilmeleri adına kabartmalı, ahşap malzemeden üretilmiş bir plan şeması ve tefrişler yer almaktadır. 2. Sınıf öğrencilerinin kullandığı atölye ise genellikle malzeme derslerinin yürütüldüğü ve malzemenin tanıtımına katkı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Duvarlarda çeşitli malzemelerin örnekleri, duvar boyası ve duvarda el çizimleri arasına yedirilmiştir. Duvar yüzeyinde, iki boyuttan üç boyuta bir geçiş sağlanmıştır. Arka duvarda ise, maketlerin sergilenebilmesi için altıgen formunda petekler hazırlanmıştır. Duvarın bir bölümünde paftaları asmak için tellerden tasarlanmış panolar bulunmaktadır. 3. Sınıf öğrencilerinin atölyesinde atık malzemelerden yararlı ürünler elde etmeye yönelik bir proje hazırlanmıştır. Ahşap paletler kullanılarak raflar, straforlar kullanılarak panolar, tekerlek kullanılarak sehpa tasarlanmıştır. Arka duvarda ise atölyeye derinlik katacak perspektif çizimleri planlanmıştır. 4. Sınıf öğrencilerinin atölyelerinde ise paftalarını asabilecekleri ve maketlerini sergilemeye yönelik bir tasarım yapılmıştır. Metal profillerden oluşan bir strüktür hazırlanmış ve aralarına yatayda ve düşeyde yer alacak şekilde ahşap kutular yerleştirilmiştir. Tüm atölyelerde tasarımla özleşen renkler, malzemeler ve dokular tercih edilmiştir. Atölyeler için hazırlanan iç mekân projeleri, 27 Ağustos 2018 tarihinden itibaren öğrencilerin kendileri tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Tüm atölyelerde eş zamanlı olarak iç mekân projeleri hayata geçirilmektedir. İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı gibi tasarımın özünün, ilkelerinin anlatılmaya çalışıldığı bölümlerde, atölyelerin kimliksiz olması ve bölüm tanıtımına katkı sağlayamaması oldukça ironik bir durumdur. Bu bağlamda, iç mimarlık bölümüne ait atölyelere kimlik kazandırma kaygısıyla ortaya çıkan tasarım süreci ve sonucunda nitelikli mekânlar yaratma çabası, çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Tasarım sürecinde ortaya konan fikirler, analizler, analizlerden elde edilen projeler ve projelerin uygulamaya dönüştürülebilmesi ise çalışmanın bir diğer amacıdır. Proje sürecinin tamamlanmasından sonra, atölyelerin daha kimlikli mekânlar haline gelmesi, öğrencilerin daha keyifli alanlarda ders işlemesi, beklentilere cevap vermesi gibi amaçlarda tasarımları beslemektedir. Projede yer alan öğrenciler için, tasarımlarını somut hale getirmek ve mekânlarda kalıcı olarak projelerini gerçekleştirme imkânı bulmak pozitif anlamda bir katkı sağlayacaktır. Atölye iç mekân proje uygulamalarının, mekânlara hem fiziksel bağlamda, hem işlevsel bağlamda, hem de estetik bağlamda pozitif katkılar sağlayacağı, kullanıcılara ise olumlu etkiler bırakacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İç Mekân Tasarımı, İç Mimarlık Bölümü, Atölye Çalışmaları, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tasarım Süreci

KÂĞIT TÜPLER İLE İÇ MEKÂN TASARLAMAK

Nihansu Banu ALBAYRAK¹, Nihan ENGİN²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: nihansubannualbayrak@hotmail.com

²Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: nengin@ktu.edu.tr

ÖZET

Giriş: Sürdürülebilirlik, bir yandan doğal kaynakların kullanımına devam edilirken, öte yandan bu kaynakların gelecek nesiller tarafından da kullanılabilmesini güvenceye almak için korunması şeklinde tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir yapı tasarımı, yapı kabuğu ve yapı formunun fiziksel çevre verilerine uygun şekilde biçimlendirilerek enerji verimliliğinin sağlanması, enerjinin etkin ve verimli kullanılması ve alternatif enerji kullanımının yaygınlaştırılması ile kaynak korunumu sağlanması, bakım ve onarım maliyetlerinin ve yapıya ilişkin atık ve kirliliğin azaltılması, sürdürülebilir, geri dönüştürülebilir ve çevreye duyarlı yapı malzemeleri kullanılması, zararlı ve tehlikeli maddelerden sakınılması ve yapıyla ilgili sağlık ve güvenlik risklerinin en aza indirgenmesi, sağlıklı mekânlar yaratılması ve iç hava kalitesi sağlanması, sunduğu nitelikli ve yaşanabilir çevreler ile kullanıcı memnuniyeti sağlayan mekânların elde edilmesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve habitatın korunumu gibi birçok ölçüt içermektedir. Bu ölçütlerden biri olarak yapı tasarımında malzeme, sürdürülebilir mimarlıkta önemli bir yere sahiptir. Çevre duyarlı yapıların temel bileşenlerinden biri olan yapı malzemeleri, hammaddesinin kaynaktan elde edilışinden başlayıp yapı ömrünün sona ermesine kadar geçen yaşam döngüsü boyunca hem çevre ile olan ilişkisi hem enerji tasarrufundaki rolü hem de yapının çevresiyle kurduğu fiziksel ilişkisi ile sürdürülebilirliğin gelişimine katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel ayaklardan oluştuğu gerçeğini düşünüldüğünde yerel, geri dönüştürülmüş, yeniden kullanılan ya da geri dönüştürülebilir malzemelerin tercih edilmesi sürdürülebilirlik anlayışı için önem arz etmektedir. Geri dönüşüm, terim olarak, kullanım dışı kalan geri dönüştürülebilir atık malzemelerin çeşitli yöntemleri ile hammadde olarak tekrar imalat süreçlerine kazandırılmasıdır. Tüketilen maddelerin yeniden geri dönüşüm halkası içine katılabilmesi ile öncelikle hammadde ihtiyacı azalır. Böylece insan nüfusunun artışı ile paralel olarak artan tüketimin doğal dengeyi bozması ve bu şekilde doğaya verilen zarar engellenmiş olur. Bununla birlikte yeniden dönüştürülebilen maddelerin tekrar hammadde olarak kullanılması büyük miktarda enerji tasarrufunu mümkün kılar. Kâğıt doğaya zararı az, yenilenebilir, geri dönüşümü kolay ve ekonomik malzemelerden biridir. Kâğıt, tarihin ilk yıllarından beri kültür iletişimini sağlamak maksadı ile kullanılmaktadır. Kâğıdın tarihi M.Ö. 3. yüzyıla kadar inmektedir. Kâğıt bugünkü anlamda üretilmeye 17. Yüzyılda başlamıştır. Sanayileşmenin ve kültür faaliyetlerinin artması ile kâğıdın basın yayın faaliyetleri yanında, ambalaj sanayinde de yaygın olarak kullanılması, kâğıt tüketiminin hızlı bir şekilde artmasına sebep olmuştur. Dünya’da kâğıt tüketiminin artmasına paralel olarak, evsel ve endüstriyel katı atıklarla birlikte atılan kâğıt miktarları da artmaktadır. Katı atıklar içindeki kâğıt miktarının artması ile birlikte kâğıt atıkları da dâhil, diğer atıkların da geri kazanılması ve daha az atık çıkaran teknolojilerin geliştirilmesi ve seçimi yönünde çalışmalara başlanmıştır. Değişik türdeki gaz, sıvı ve katı atıkların kaçınılmaz olarak üretildiği kâğıt endüstrisi çevreyi kirletme dereceleri açısından sıralandığında altıncı sırada yer almaktadır. Mimarlıkta ise kâğıt, iç mekânlarda daha çok duvarlarda kaplama malzemesi şeklinde kullanılmaktaydı. Ancak günümüzde çeşitli teknikler ile

güçlendirilerek yapıların hem iç hem de dış yüzeylerinde rahatlıkla uygulanmakta, mobilya vb. donatılarda iç ve dış mekânlarda kullanım imkânı bulmaktadır. Bu uygulamalardan biri de bu çalışmaya konu olan kâğıt tüplerdir. Kâğıt tüpler, her yerde kolayca bulunabilen, tüketilip geri dönüşüm olanağı olan kullanılmış kâğıtların, tutkalla sarmal olarak kat kat yapıştirilmesi ve çeşitli işlemler ile suya dayanıklı boru biçimine getirilmesi sonucu üretilmektedir. Geri dönüşümlü kâğıt tüpler, mimarlık alanında özellikle Shegaru Ban'ın adıyla birlikte anılmaktadır. **Amaç:** Bu çalışmada amaç, kâğıdın sürdürülebilir bir malzeme olarak mekânlarda farklı fonksiyonlara katkısını ortaya koymak ve gelecekte daha fazla yer bulacağı düşünülen bu malzemenin iç mimarlıktaki kullanım olanaklarını tartışarak sunmaktır. **Kapsam:** Çalışmada öncelikle kâğıt malzemenin yapımı, türleri, çeşitli özellikleri, hangi amaçlarla kullanıldıkları anlatılmıştır. Daha sonra kâğıt tüplerin iç mimarlıktaki kullanımları, çeşitli uygulama örnekleri üzerinden incelenerek değerlendirilmiştir. **Sınırlılıklar:** Ele alınan örneklerde kâğıt tüpler, iç mekân kurgusu ve donatı biçimindeki kullanımları kapsamında incelenmiş, malzemenin yapısal kullanım olanakları ve örnekleri çalışma dışında tutulmuştur. **Yöntem:** Çalışmada özellikle son yıllarda sürdürülebilirlik özelliğinin vurgulandığı projelerde kullanılan kâğıt tüpler ile yapılmış örnekler incelenmiştir. Bu örneklerde, kâğıt tüplerin bölücü duvar, kitaplık, ısıklık, sandalye ve benzeri gibi kullanım amaçları ve biçimleri değerlendirilmiştir. Los Angeles Aesop Mağazası, Brooks ve Scarpa, 2017, Ofiste Bölücü Duvar, Perkins ve Will, Karis, Suppose Design Office, 2009, Tüp Tank TRIWA pop-up shop, Mode:lina Architekci, 2012, Aspen Art Museum, Shigeru Ban Architects, 2014 ve R16 Işık, Waarmakers, 2016 olarak örnekler seçilmiştir. **Bulgular:** Çalışma sonucunda incelenen örneklerde kâğıt tüplerin düşünülen aksine mukavemet sahibi olabildiği, kitaplık ve sandalye gibi belirli bir yük taşıması gerekli mobilyalarda kullanılabildiği, yüzey kalitesinde çeşitliliğe sahip olduğu, esnek tasarıma imkân verdiği ve geri dönüşüm verimliliğinin olduğu belirlenmiştir. **Sonuç ve Öneriler:** Sürdürülebilir yapı çevre tasarımı ve planlaması kaynakların en az tüketilmesi ve çevreye en fazla fayda sağlanması bakımından oldukça önemlidir. Küresel ısınma ve doğal kaynakların yok olmaya başlaması yüzyılımızın önemli sorunlarından birini oluşturmakta ve her ikisinin de ortaya çıkmasına %90 oranında insan kaynaklı etmektedir. Bu kapsamda ekolojik ve sürdürülebilirlik kavramları önem kazanmaktadır. Geri dönüşümlü malzemeleri seçmek bu malzemelerle yapıların inşa sürecinde teknolojiyi minimum oranda kullanmak, ekolojik ve sürdürülebilirlik anlamında önemli katkılar sağlayacaktır. Günümüzde yenilenebilir ve geri dönüşüm özellikleriyle kullanılan malzemelerden biri de kâğıt tüplerdir. Mimarlık ve iç mimarlık alanında birçok yerde farklı amaçlarla kullanılan bu malzemenin gelecekte daha sürdürülebilir bir inşaat sektörü oluşumuna katkıda bulunma potansiyeli yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Malzeme, Kâğıt, Kâğıt Tüp, Mobilya Tasarımı

KAMUSAL ALANDA KENTSEL İÇ MEKÂNLARI *PLACEMAKING* SÜRECİ ÜZERİNDEN OKUMAK: "PROJECT for PUBLIC SPACES" DERNEĞİNİN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

Gökçe UZGÖREN¹, Tuğçe ÖZTÜRK², Z. Funda ÜRÜK³, Yaprak ÖZEL⁴

¹Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34000
İstanbul, e-posta: guzgoren@gelisim.edu.tr

²Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34000
İstanbul, e-posta: tozturk@gelisim.edu.tr

³Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü,
34000 İstanbul, e-posta: zfuruk@gelisim.edu.tr

⁴Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34000 İstanbul,
e-posta: yozel@gelisim.edu.tr

ÖZET

Kamusal alanlar, insanların yaşam kalitesini artıran önemli kentsel çevre unsurlarının başında gelmektedir. Kentsel iç mekân (*urban interior*) ise; kamusal alanlarda ortaya çıkan, insanlar ile çevreleri arasındaki çok yönlü ilişkinin oluşturduğu, dolayısıyla toplumsal ilişkiler ağına hizmet eden geçici mekânlar olarak tanımlanabilir. İç mekân tasarımı uzun yıllar boyunca her ne kadar yapı ölçeğinde ele alınan bir disiplin olsa da, günümüzde iç mimarlık ile kentsel mekân arasında güçlü bir ilişkinin varlığına odaklanan güncel kentsel tasarım yaklaşımları ön plana çıkmaktadır. Kentsel iç mekânlarda esas olan "geçicilik" ve "yere özgülük" kavramlarıdır. İç mimarlığın kapsadığı alanları genişleten bu yeni kavram ile birlikte; iç mekân tasarım ilkeleri, kent mekânının planlanması ve tasarlanması sürecinde kullanılabilir. İç mimarlık ve kent planlama disiplinleri arasındaki ilişkiye odaklanan bu çalışmada, son dönemde başarılı kamusal alanlar yaratmakta güncel bir yöntem olarak kullanılan *placemaking* süreci incelenmektedir. *Placemaking* süreci, kamusal alanların planlanması, tasarımı ve yönetimi için geliştirilen çok yönlü bir yaklaşım olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşım, kamusal alanları dönüştürmeyi amaçlayan hem felsefi hem de pratik bir süreçtir. *Placemaking* sürecinin temelinde yatan kavramlar, 1960'larda Jane Jacobs ve William H. Whyte tarafından ortaya atılan "insan odaklı" şehirler tasarlama konusunda çığır açan fikirler neticesinde ortaya çıkmıştır. Jacobs ve Whyte, "canlı" ve "yaşayan" şehirlerin odak noktasının kaliteli kamusal alanlar yaratmaktan geçtiğini vurgulamaktadır. Project for Public Space (PPS) ise 1975 yılından bu yana kavramı daha kapsayıcı bir hâle getirerek güncel yaklaşımlarla kentlere uygulamayı amaçlamakta ve bu yönde birçok proje gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada da, başarılı kamusal alanlar yaratma sürecinde önemli bir yer tutan kentsel iç mekânların tasarımında iç mimarlık disiplininin önemini vurgulamak ve başarılı kentsel iç mekânlar üretme sürecinde kullanılan güncel yaklaşımları *placemaking* süreci üzerinden ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmanın kapsamını, *placemaking* süreci ile üretilen kentsel iç mekân projeleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma, *placemaking* sürecini güncel kentsel tasarım projelerinin odak noktası hâline getiren ve son yıllarda birçok çalışmaya imza atan Project for Public Space (PPS) Derneği'nin gerçekleştirdiği *placemaking* projeleri ile sınırlandırılmıştır. Sokak ve caddeler, meydanlar, parklar, kent merkezleri, kamusal yapılar, su kenarları, kamusal pazarlar olmak üzere 7 farklı kategoride

gerçekleştirilen projelerden ise "meydanlar"a yönelik yapılan projeler incelenerek çalışmanın sınırları daraltılmıştır. Project for Public Spaces (PPS); insanların, güçlü topluluklar oluşturan kamusal alanlar yaratmalarına ve bu alanları sürdürülebilir kılmalarına yardımcı olmayı amaçlayan bir sivil toplum kuruluşudur. Derneğin *placemaking* süreci için tanımladığı adımlar, her yerin kendine ait sorunları ve dinamikleri olduğu için, mekândan mekâna değişiklik göstermektedir. Ancak dernek genel olarak; bir yeri gözlemlemek, planlamak ve şekillendirmek için daha fazla kişinin katılımını sağlamak için beş aşamalı bir süreç kullanır: a) toplumla tanışmak ve paydaşları belirlemek b) alanda vakit geçirmek ve alanın zayıf ve güçlü yanlarını saptamak c) mekân için bir vizyon oluşturmak d) kısa süreli deneylerle uygulamaya başlamak ve ne yapıldığına dair değerlendirmeler ile devam ederek uzun vadeli iyileştirmeleri sağlamak e) mekânı yönetmek, gözlem ve analiz yapmak. Çalışmada *placemaking* yaklaşımı ile ortaya çıkarılan 37 meydan projesi incelenmiştir. Bu projeler yine Project for Public Space'in tanımladığı başarılı kamusal alan göstergeleri olan 1) erişilebilirlik ve bağlantılar 2) sosyallik 3) konfor ve imaj 4) kullanım ve aktiviteler olmak üzere 4 ana ölçüt çerçevesinde ele alınmıştır. 37 meydanda kullanılan iç mekân tasarım ilkeleri incelenerek, bu ilkelerin başarılı kamusal alan göstergelerinin hangileri kapsamında kullanıldığı incelenmiştir. İncelenen 37 örnek projeye göre, başarılı kentsel iç mekânlar üretme sürecinde iç mekân tasarım ilkeleri özellikle "konfor ve imaj" ile "sosyallik" ölçütlerinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Konfor ve imaj ölçütü altında; caziplik-çekicilik, peyzaj öğelerinin kullanımı, malzeme seçimi ve işçilik, bakım ve onarım gibi alt ölçütler, sosyallik ölçütü altında; rekreasyon için uygunluk, kapsayıcılık (çocuk-kadın-yaşlı-engelli kullanımına uygunluğu), mekânın sosyal aktivitelere uygunluğu gibi alt ölçütlerin sağlanmasında büyük oranda iç mimarlık disiplini ve iç mekân tasarım ilkelerinden yararlanıldığı saptanmıştır. Bu ilkeler: ritim, denge, tekrar, hiyerarşi, oran, yakınlık, zıtlık, süreklilik olarak tanımlanabilir. Ayrıca iç mimarlık disiplini için önemli bir yer tutan mekâna uygun mobilyaların tasarlanması süreci de başarılı kentsel iç mekânlar oluşturmada kendini "kentsel mobilya" tasarımı olarak var etmektedir. Yapılan çalışmaya göre daha canlı, yaşanabilir ve kaliteli kentsel mekânlar yaratma sürecinde kullanılan yeni yöntemler ve yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Bunların güncel bir örneği olan *placemaking* yaklaşımının aşamaları ve bu yaklaşım ile üretilen mekânların sunduğu verilere göre, iç mimarlık disiplini ve kentsel mekân üretim süreci arasında gittikçe güçlenen bir bağ oluşmakta ve toplulukların yaşadığı mekânların tasarlanması sürecinde gün geçtikçe daha multidisipliner yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bu çalışma da iç mimarlık ile kent planlama disiplinleri arasında var olan ancak ihmâl edilen güçlü bağa ve iç mimarlık alanındaki güncel yaklaşımlara vurgu yapması açısından önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kentsel İç Mekân, İç Mimarlık, Placemaking, Project for Public Spaces

KAMUSAL BİNA TASARIMINDA İÇ MEKÂNLARININ KAMUSALLIK DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİNDE BİR YÖNTEM: MEKÂN DİZİM ANALİZİ

Pelin AYKUTLAR¹, Seçkin KUTUCU²

¹Öğr. Gör., İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, İç Mekân Tasarımı Bölümü, 35820 İzmir,
e-posta: pelin.aykutlar@kavram.edu.tr

²Dr. Öğr. Üyesi, Yaşar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 35040 İzmir,
e-posta: seckin.kutucu@yasar.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, binaların erken tasarım evreleri için kamu kullanımına açık belediye binalarının iç mekânlarının VGA (Visual Graph Analysis) yöntemi ile kamusallık düzeylerinin belirlenmesini kapsamaktadır.

Tasarım aşaması ve sonrasında kullanıcılar ile mekânlar ve içindeki yaşantı üzerinden bir etkileşim ortamı olan bina, özellikle kamu yapılarında ayrıcalıklı bir duruş sergiler. İşlevsel ve biçimsel olgunluk, kamusal binaların iç mekânlarının sahip olması gereken kamusallığın temsili, iç mekân ortamının oluşturulması için tek başına yeterli değildir. Kamu yapılarının işlevsel varlıklarını ve kimliklerini yansıtabilmeleri, toplum ile iletişim kurması ve bu bağlamda kullanışlı, geçirgen ve erişilebilir olmaları ideal olarak beklenmektedir. Kamu binaları aynı zamanda herkes için eşit bir şekilde kapalı toplumsal alanlar olarak belirli bir kişi, grup veya vakfa ait olmayan olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda kamu kullanımı ve potansiyeli, toplum ve kullanıcılar açısından önemli bir hale gelmektedir. Kamu binalarının ortak alanları ve iç mekânlarına ait kamusallık performansını anlamak ve değerlendirmek birçok bakımdan giderek önemli bir konu olmaktadır. Bu bakımdan herkese ait olan mekânların kamusallık düzeyi bağlamında nasıl performansa sahip olduğu önemlidir. Bu bağlamda şu sorular ortaya çıkmaktadır:

- Kamusal iç mekânların kullanım performansı nasıl ölçülebilir?
- Binalarda kamusallık düzeyinin ölçebilmek adına, özellikle erken tasarım aşamaları için, kullanıcılardan gelen geribildirimler dışında başka yöntem(ler) kullanılabilir mi?

Kamu binalarının elde edilmesi için açılan yarışmalar, kurum ve yönetim yapılarında kamusal yapıyı, devletin kimliğini ve toplumun ideolojik duruşunu yansıtır. Belediye hizmet binaları ise toplumun her kesimi ile sıkça yüzleşen bir kamu yapısı olma özelliği ile ayrıca önemlidir. Bu çalışma sunumu içerisinde ele alınan belediye hizmet binaları, Türkiye'de, yerel yönetimlerin imar ve kalkınma planları yapma ve mimari tasarım yarışmalarını da bir fiil açabilme hakkı elde ettiği dönem olan 1984 sonrasını kapsamaktadır.

Mekân dizim analizi olarak bahsi geçen yöntem, sosyolog olan Bill Hillier'in "The Social Logic of Space" (1984) isimli çalışmasına dayanmaktadır. Hillier'in mekânın matematiksel ve formlar temsillerini oluşturarak sosyal bağlantıları ortaya çıkarmaya çalıştığı çalışmalar post-pozitivist bir yaklaşımdır. Dijital ortamda yapılan analizler sayesinde en bütünsel erişilebilir mekânlardan en yalıtılmış mekânlara doğru renklendirilmiş yeni bir harita ortaya çıkar. Bu harita ile birlikte insanların en sık geçtiği mekânlardan daha az insan bulunma olasılığı olan alanların okunabilmesine dönük hiyerarşik bir dizilim elde edilir. Elde edilen harita ve grafikler, sayısal analizler yapılmasına olanak sağlar. Seçilen projelerdeki kamuya dönük iç mekânların, erişilebilirlik kavramı bağlamında mekân organizasyonları bağlanabilirlik ve derinlik durumları irdelenmiş ve mekânlara ait bu analiz biçimi sunulmuştur.

Yapılan analizlerin ve çalışmanın amacı, farklı plan şemalarına sahip olan binalarda dolaşan kullanıcıların mekânsal ortamlarının etkinliğini ve verimliliğini anlamaktır. Planların kamusallık düzeyleri, doğrudan kentsel zemine bağlı zemin kat planlarının VGA analizinde okunmakta ve incelenmektedir. Kent zeminine veya herhangi bir bina zemin kat planına ait planları, erişilebilirlik ve geçirgenliğini ölçmek için VGA (Visual Graph Analysis) yöntemi tarafından analiz edilir. Yöntem, her bir projenin kat planlarını analiz etmede, göreceli olarak kamusallık düzeyleri hakkında bir fikir veren, geçirgenlik ve erişilebilirliğin niceliksel ölçümler üzerinden nihai bir değerlendirmesini elde etmeyi sağlar. Temsili parametreler iki ana ölçüt altında karşılaştırılmıştır: Bağlanabilirlik ve Bütünleşiklik. İçinden en çok geçilen mekânlar “integrated- bütünleşik” mekânlar iken az geçenler ise “segregated- ayrılmış” mekânlar olarak adlandırılır. Bütünleşik mekânlar herhangi bir sebeple bulunan insanları bir araya getirme potansiyeli taşıyan mekânlardır. Analizlerin sonuçlarında ise, seçilen yapıların iç mekânlarına ait kamusallık düzeyinin saptanmasına yönelik geçirgenlik düzeylerini kapsayan grafik ve matematiksel sonuçları karşılaştırmaktadır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise, kamu binalarının iç mekânlarına yönelik kamusallık düzeyinin ölçülmesinde kullanılan bu yöntemin tartışması yapılacaktır. Bu yöntem, her projenin göreceli dolaşım seviyeleri bağlamında erişilebilirlik ve geçirgenlik düzeylerine ilişkin kamusallık değişikliklerinin anlaşılmasında ne düzeyde yardımcı olabilir? Erken bir tasarım aşamasında kullanılabilir mi? Kamusal kullanıma dönük yapılar tasarım aşamasındayken mekân dizim analiz yöntemiyle açıklık ve geçirgenlik düzeylerine dönük faydalı geri besleme sağlanabilir mi?

Anahtar Kelimeler: Belediye Hizmet Binası, Mimari Tasarım Yarışmaları, Kamusal İç Mekânlar, Mekân Dizimi, Görünürlük Analizi

Yazar Notu: Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Seçkin Kutucu tarafından danışmanlığı yapılan Yaşar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü “Fen Bilimleri Enstitüsü’nde yapılmış/yayınlanmış Pelin Aykutlar’ın “Belediye Hizmet Binalarındaki Kamusal Alanların 1984-2013 Yılları Arasında Açılan Yarışma Projeleri Üzerinden Mekân Analizleri” konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

KENT VE İÇ MİMARLIK KESİŞİMİNDE “KENTSEL İÇ MEKÂN”

Büşra NALBANT¹, Derya ADIGÜZEL ÖZBEK²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, e-posta: busranalbant.mim@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul, e-posta: d.adiguzel@gmail.com

ÖZET

Kentsel iç mekân kavramı, literatürdeki “Urban Interior” kavramının dilimizdeki karşılığı olarak geçmekte, iç mimarlık disiplini, kent ile kesişimine genişleten bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent (urban), iç mekân (interior) kavramlarının bir araya gelmesi ile oluşan kavram, toplumsal ilişkilerin tanımlandığı ve geçici aktivite alanlarının tasarımına karşılık gelmektedir. Kentsel iç mekân; kapalı yaya alanları ve iç mekân parkları gibi kamuya açık özel mekânlar ile kent mekânını (kamusal alanları) birbirine bağlayan bir geçiş veya katılım bölgesi olarak da değerlendirilebilir. Kentsel iç mekân, iç ve dış mekânın kesiştiği üçüncü bir bölgeye karşılık gelmektedir. Üçüncü bölge dediğimiz alan iç ve dış mekânı içinde barındıran ve sürekli bu mekânlar ile ilişkili olan ve onları etkileyen bir oluşumdur. Kentsel iç mekâna ilişkin, birçok farklı tanım bulunmaktadır. Ayrıca kentte bulunan birçok alan kentsel iç mekân olma potansiyeline sahiptir. Kentsel iç mekân, kullanıcı etkileşimi aracılığıyla geçici ikamet alanları yaratır. Kentlilerin ortak bir buluşma noktası sayılacağından toplum ilişkilerini canlı tutar; farklı insanların kent algıları ve kültürel yaklaşımları ile çeşitlenir ve her zaman bir dönüşüm halinde olur.

Kentsel iç mekânlar, kent olgusunda olduğu gibi fiziksel ve algısal duyuları bir arada bulunduran, geçici alanlardır. Kentsel iç mekânı, kent mekânından ayıran en önemli özelliği, geçicilik durumudur. Kent ölçeğinden mekân ölçeğine geçerken toplumsal değerlerin, insan fizyolojisinin, duyuların ve algıların önemi artmaktadır. Çünkü mekân boyutunda alanları ele aldığımızda insan popülasyonu azalır fakat aynı çeşitlilikte kalmaya devam eder ve bireylerin isteklerini karşılamaya daha elverişli alanlar ortaya çıkar. Bu alanların verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayan iç mimarlık disiplini, iç mekândaki olguların dışa doğru genişleyerek insan varlığı ile birlikte dışarıya aktarılması, kent alanının da insan faktörüyle ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu sebeple mimari mekân ve kentsel mekânın ortak noktası olan, birbirinden beslenen ve birbiri ile ilişkili olan kentsel iç mekân kavramı ortaya çıkmıştır. İç mimarlık disiplininin bir parçası olarak görülen kentsel iç mekânlar, farklı disiplinler ile şekillenmeli ve kendini geliştirmelidir.

Kentsel iç mekânların, kalıcı mekânlardan çok geçici mekânları bünyesinde barındırması ve her toplumun farklı kültürel yaklaşımlara sahip olması kentsel iç mekânların çeşitliliğini arttırmaktadır. Mimari kültür, farklı yapı formları ve tasarım düşünceleri kentsel iç mekân tanımlamalarının farklı mekânlar üzerinden değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Oluşan çeşitlilik literatüre de yansımakta ve bu sebeple; kentsel iç mekân ile ilgili her toplum ve mimari anlayış üzerinden farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Diğer yandan kentsel iç mekân ile ilgili literatürdeki çeşitlilik, bir takım tanımlama eksikliklerini beraberinde getirmektedir. Tanımlama ve yorumlama da oluşan bu boşluktan yola çıkarak araştırma kapsamında, kentte var olan veya olabilecek potansiyel kentsel iç mekânlara ilişkin düşünce sistemi geliştirmek hedeflenmiştir. Bunun için önde gelen kent kuramcılarının, kent ve kent mekânı ile ilgili ortaya koydukları

sistemler incelenmiştir. Kent kuramcısı Kevin Lynch, Rob Krier ve Bill Hillier'in kente ilişkin geliştirdikleri sistemler analiz edilerek, bu sistemler arası kesişim ve boşluklarda kentsel iç mekânın var olup, olmadığı ya da bu yapının nasıl var olacağı sorgulanmıştır. Çalışmada, bu üç kuramcının kente dair söylemleri üzerinden, içerik analizine ve eleştirel düşünce sistemi stratejilerine dayalı bir araştırma sürdürülmüştür.

İncelenen kuramcılardan Kevin Lynch kent mekânını analiz ederken, kent imgesini meydana getiren etkenleri ortaya koymuştur. Bu etkenlerin, insanların kent belleğinde etkileyici bir rol oynadıklarını ve kent belleğini güçlendirdiğini açıklamıştır. Lynch'a göre *"bir kişi algıladığı dünyayı ayrıştırabilmek için ne kadar çok ipucundan yararlanıyorsa ve bu yöntemler ne kadar çeşitleniyorsa, kendi dünyamızda yön bulma yöntemlerimize o kadar ışık tutuyor demektir"*. Lynch, kent imgesini oluşturan öğeleri beş başlık altında incelemiştir. Bunlar; yollar, kenarlar, bölgeler, işaret öğeleri ve düğüm-odak noktalarıdır. Lynch'a göre yollar ve kenarlar kentin iskeletini oluşturarak, kenti alanlara ayrıştırmıştır. Araştırmanın ilk adımında, bu alanların birbiri ile ilişkisinden yola çıkılarak diyagramlar üzerinden, oluşan veya potansiyel alan oluşturan kentsel iç mekân bölgeleri tespit edilmiştir. Rob Krier'in kent planlama şekline göre; merkezde bulunan ana meydan, kentin işaret öğesi konumundayken, meydanı çevreleyen yapılar, sınırlayıcı bir öğe olarak kabul edilmektedir. Sokaklar bir iletişim ve ulaşım ağının parçalarıdır. Bu parçalar doğrusal düzlemde birleşerek meydana sonlanır. Krier, kent imgesi olarak sokakları ve meydanları ele alarak birçok tipoloji üretmiştir. Araştırmanın diğer adımında, Krier'in sokaklar ve binalar üzerinde yaptığı kavramsal ve fiziksel çalışmalar incelendiğinde, binaların sokaklar ile kesişiminde, doluluk-boşluk ilişkisine bağlı olarak insanların birebir etkileşim halinde bulunduğu alanların, kentsel iç mekân olma potansiyeli taşıdığı tespit edilmiştir. Hiller'e göre ister kent ölçeğinde olsun isterse daha küçük ölçeklerde olsun, mekânlar tek başlarına değil, birlikte ve bir dizim içerisinde ele alınmalıdır. Hiller kent mekânını iki şekilde analiz etmiştir. Bunlar akslar (axial map) ve konveks mekânlardır (convex spaces). Kent içerisinde "yaşayan" olarak adlandırdığı akslar; sokaklar ve meydanlardır. "Durağan" olan konveks mekânlar ise yapılar ve duraklama alanlarıdır. Hiller'in mekânsal kurgudaki asıl düşüncesi, insan hareketlerine bağlı olan izlerin kent yaşayışında yer ettiği yönündedir. Araştırma, bu düşünceye dayanarak kentlinin tanımladığı hareket aksı ve bu aksın, yaşayan veya durağan bölgelerle kesişiminin kentsel iç mekânlar olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; iç mekân ile kentsel mekânın kesişiminde ortaya yeni bir alan, kentsel iç mekânlar çıkmaktadır. Çalışmada, kentsel iç mekân kavramını tanımlamak, bu kavrama ilişkin tasarım stratejisi geliştirmek amacıyla önde gelen üç kent kuramcısının kente ve kent mekânına ilişkin söylemleri incelenmiş ve potansiyel kentsel iç mekân alanları tespit edilmiştir. Mimari mekânın herhangi bir noktasında bulunan ve kentle iletişim halinde olan yarı açık alanlar kentsel iç mekânlardır. Bunun dışında mimari mekânların insan ile direk ilişkili olduğu giriş mekânları hem geçiş mekânlarıdır hem de kentsel iç mekân olma potansiyeline sahiptir. Araştırmacıların en çok üzerinde durduğu meydanlarda, insan-mekân-zaman ekseninde geçici kentsel iç mekânların oluşturulduğu kent parçalarıdır. Kentteki birçok iç-dış, dolu-boş ve mekân-insan etkileşim ve kesişimine denk düşen alanlar kentsel iç mekânı oluşturabilecek niteliktedir. Bu alanların saptanması ve farklı disiplinler yoluyla iyileştirilmesi, günümüzde zamanının büyük bir bölümünü kentsel iç mekânlarda geçiren insanlar için faydalı bir yönelim olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel İç Mekân, İç Mimarlık, Kent Kuramı, Kent Mekânı, Kentsel Boşluk

KAMUSAL ALAN TASARIMI VE SÜRECİNE ALTERNATİF BİR BAKIŞ: ‘GEÇİCİLİK’ ODAKLI PLANLAMA STRATEJİSİ VE KENTSEL İÇ MEKÂN KAVRAMI

Merve KARADABAN¹

¹Arş.Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34315 İstanbul,
e-posta: mkaradaban@gelisim.edu.tr

ÖZET

Kent içerisindeki kamusal alanları tasarlarken, bu alanların birer sosyal ‘katalizör’ olarak ele alınması, beden-mekân-kent ilişkileri arasında kurulan aidiyet bağındaki kurucu rolleri ile geliştirilen bakış açıları büyük bir önem arz etmektedir. Bu anlamda kamusal alanın ‘kentsel iç mekân (urban interiors)’ kavramı ile ele alınması ‘deneyim’ odağında kurulan kent ilişkisini tanımlamaktadır. Kamusal alanın içeriğini detaylandıran ‘kentsel iç mekân’ kavramı bir yandan kent mobilyaları gibi fiziksel tasarım öğelerini kapsarken, diğer taraftan alanın aktiviteler odağında programlanmasını da içermektedir. Kentsel iç mekân fiziksel durumundan yani kapalı olmama durumundan öte, algısal bir iç mekânı tanımlamaktadır. Bu alanların hem kullanıcıda ki etkileri hem de üretilme biçimleri iç mimarlık disiplini ile doğrudan ilişkili olarak görülebilir. Kentsel iç mekânın ‘dinamik’ bir yapıya referans veren tarifi, kentle kurulmuş güçlü ilişkileri, temasları ve zamansal değişimlere ayak uydurabilen bir durumu işaret etmektedir. Bu anlamda kamusal alanların değişimlere hızlı cevaplar oluşturabilmesi açısından, ‘kalıcılık’ odağından sıyrılıp ‘geçici’ durumları kapsayabilecek, esnekliğin öne çıktığı alt yapıların tasarlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kentsel iç mekân kavramı geçicilik odağında yeni bir planlama stratejisinin potansiyelini taşımaktadır ve buna olanak sağlayabilmektedir.

John Chase, Margeret Crawford ve John Kaliski (2008) “Kentsel tasarım ve planlama, geleneksel olarak, alt yapının uygulanmasında olduğu gibi, kalıcı, statik kentsel koşulların yaratılmasıyla ve ya açık alanların ve yapıları formun tanımlanmasıyla ilgilidir. Bununla birlikte, gerçeklik, kinetik bir durumdur ve geçici özelliğe sahiptir. Onun gerçekliğini ve belirli bir kentsel şartı deneyimlememizin temelini tanımlar.” diyerek aslında var olan koşulların bizlerin öngörülerini çerçevesinde oluşturulduğu ve bu koşullara uygun kent planlamaları yapıldığını söylemektedirler ancak bahsettikleri gibi hayat öngördüğümüz gibi sabit değildir ya da yavaş ilerlememektedir. Bu anlamda kentsel çalışmalarda üretilen planlamalar hızlıca alınmış kararların oldukça yavaş bir şekilde uygulanması şekline bürünebilmektedirler. Bu hem kullanıcının taleplerini doğru okuyamamaya hem de üretilenin zaman ilerleyişiyle kullanıcıya cevap verememesine dönüşebilir. Bu noktada aceleci tavırlar ile planlama yapmak yerine kullanıcı davranışlarını ve taleplerini anlayabilmek adına bir takım deneylere yer vermek büyük bir önem arz etmektedir. Bu bağlam içerisinde, dönüştürülmek istenen bir alanı toptan tasarlamaya çalışmak yerine bir takım faz paketleri halinde kullanıcının isteklerine cevap oluşturacak şekilde bir süreç tasarlamak, hem sürdürülebilirlik açısından hem de kullanıcı odaklı tasarım açısından bir metot olarak üretilebilir. Bu faz paketleri kullanıcının davranışlarını anlamak için ‘es’ ya da durak noktaları halinde üretilir. Her ‘es’te kullanıcının çevre ile ilişkisi sorgulanıp, alınan geri dönüşlere göre değişiklikler yapılabilir. Elbette ki bu değişikliklerin ‘geleneksel yöntemler’den daha kolay bir şekilde yapılabilmesinin ana hattını ise alan içerisinde yapılan geçici girişimler ya da organizasyonlar oluşturmaktadır. Bu durumu Bishop ve Williams (2014) şöyle ifade ediyor; “Kentsel alanların yeniden canlandırılmasında ve geliştirilmesinde kaynak eksiklikleri, zayıf planlama vizyonları ile masterplan uygulamaları yapılıyor. Bunun yerine geçici başlangıçlar yapmak, alanın potansiyellerini çözmek, daha

küçük ölçekli fazlama paketleri hazırlamak son 10 yıldır tercih ediliyor.” Böylece canlandırma-düzenleme-tetikleme, tasarım ve yönetim arasında, sürekli birbirine dönebilen bir üçleme yaratılabiliyor. Bu üçleme arasındaki geliş gidişlerin nihayete erdirildiği, yani kullanıcı isteklerinin, davranışlarının çözümlendiği noktada ise geçici durumların kalıcılığına sürecine geçilebiliyor. Kısaca geleneksel olarak sürdürülen ‘pratikler’in tanımına zıt bir tasarım yöntemi olarak görülebilen ‘geçicilik anlayışı ile tasarlama’, tanımın yaratmış olduğu her şeyi tek elden (tek bir tasarımcıdan çok tasarım sürecinde oluşturulan tek odaklı düşünceden bahsedilmektedir.) üretme tavrına bir karşı çıkış ile beraber katılımcılığı ve tasarımın her safhasına yayılmış sorgulamayı temsil etmektedir.

Çalışmanın amacı, bir yandan kamusal alanların kentle kurdukları ilişkilere odaklanıp, bu alanların ‘mekânsal özellikleri’ çerçevesinde, değişimlere açık bir şekilde ‘kentsel iç mekân’ olarak çalışmalarını incelerken; diğer taraftan geleneksel anlamda sürdürülen planlama stratejilerinin atıl bir süreç ortaya çıkarmasını tartışmaya açmak ve bu atıl durumları ortadan kaldırmanın yollarını aramaya çalışmaktır. Bu anlamda mimarlığın ‘kalıcılık’ odaklı üretimleri ile ‘geçicilik’ nosyonlu çalışmaları arasındaki tasarım süreçlerine dair bir karşılaştırma yapılması hedeflenmektedir. Kalıcılık odağında yapılan planlamalarda kent için kaçırılan fırsatlar ve geriye dönüşü mümkün, geçici, ufak müdahalelerin kentsel iç mekânları yaratma potansiyeli tartışılmaktadır.

Çalışma özellikle ‘İMKÂN MEKÂN: Kamusal Mekânda Küçük Ölçekli Müdahaleler’ (2010) kitabında yer alan, İstanbul’un gündelik hayatından koparılmış olan Cami altı Tersanesi için yeniden kent hayatına katılması yönünde önerilen 4 adet fikir projesini ‘geçicilik’ bağlamında incelemektedir. Projelerin, kamusal alanı ‘kentsel iç mekân’ olarak ele alan, ‘aktivatör’ ve kentin bir ‘deney’ alanı olabilme durumları incelenip, alanla kurdukları ilişkiler, alana özgü mekânsal durumlar ve kurulabilecek sosyal bağıntılar üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Bahsedilen projeler alanın farklı potansiyellerini (tersanenin insan ölçeğini aşan boyutları, geçmişteki üretim sürecinin izlenebilmesine olanak sağlayan nesneleri, oturma-dinlenme-rekreasyon alanı olarak kullanımı, bir sergi alanına dönüşümünü sağlayan kent mobilyaları vs.) ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Kuramsal araştırmalar çerçevesinde sürdürülen planlama stratejilerinin eksiklikleri (geriye dönüşü mümkün olmayan, değişimlere ayak uyduramayan, farklı durumlara yönelik esnekliklere sahip olmayan, büyük bütçeli ve maliyetli, alanın üretimi sürecinde uzun süreli kentten kopma durumları) tanımlanmaya çalışılmış ve tanımlanan sorunlar için önerilen model olan geçicilik stratejisinin potansiyelleri üzerine bir tartışma yapılmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında ise bu strateji ile üretilmiş mimari fikir projeleri incelenmiştir. Geleneksel anlamda yürütülen kamusal alanların tasarım ve projelendirme süreçleri, büyük maliyetlerinden dolayı öncelikle bütçe sorunlarından kaynaklı tıkanmalar yaşayabilirken, üretim süreçlerinin uzamasıyla kent hayatından kopmalar yaşayabilmektedirler. Bunların dışında ise kamusal alan projelerinin kalıcılık odaklı olması ‘geriye dönüşleri’ imkânsız kılarken, tek safhalı planlanması ise ‘deney’ kısmını yok saymaktadır. Bu anlamda geçicilik stratejisinin deney odaklı, geri bildirimli, pek çok safhaya yayılmış tasarım süreci bir fırsat olarak ön plana çıkabilmektedir.

Kamusal mekâna dair kararların ve gerçekleştirileceklerin uzun soluklu bir süreç olması büyük bir önem arz etmektedir. Bu süreç sadece bir ‘yapıma doğru gidiş’ten öte, bir takım küçük ölçekli ‘denemeler-yanılmalar’ şeklinde yürütülmelidir. ‘Yanılmalar’a karşı tolerans gösterebilmek için ise, süreci bir takım faz paketlerine dönüştürmek ve her bir faz arasında bir ‘düğüm noktası’ koyarak sürecin tekrar tekrar sorgulanması sağlanabilir. Burada ki kritik nokta ise her bir faz denenip, bir sonrakine geçilir; Yani sürecin faz paketlerinden biri çalışmaz ise, diğerine geçilemez ve tekrar geriye dönülebilir. Bu çok basamaklı/fazlı planlama metodu ile kentsel kamusal mekânın potansiyeli ve oradaki kullanıcının ihtiyaçları daha iyi okunabilir. Bu tarif geçiciliğin gücünü açığa çıkaran, her basamağında geriye dönülebilen, bir deneme süreci sonunda nihayete erdirilen bir tasarım metodunu açığa kavuşturmaktadır ve kullanıcı odaklı, deneme süreci, zamanla değişen süreçlere uyum sağlayabilen önemli bir alternatif olarak durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kentsel İç Mekân, Kentsel Tasarım ve Planlama, Geçicilik ve Kalıcılık, Planlama Stratejileri

KONUT İÇ MEKÂNINA SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR

F. Ceyda GÜNEY YÜKSEL¹, Füsun SEÇER KARİPTAŞ²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Arel Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34537 İstanbul,
e-posta: fceydaguney@arel.edu.tr

²Prof. Dr., Haliç Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34445 İstanbul,
e-posta: fusunsecer@halic.edu.tr

ÖZET

İnsanlığın var oluşundan bu yana en temel ihtiyaçlardan biri barınmadır. Konut en küçük barınma ve yaşama mekânıdır. Günümüz koşullarını göz önünde bulundurduğumuz zaman konut, insanların yalnızca barınma ihtiyacını karşıladıkları bir yer olmaktan çıkmış, sosyal, ekonomik ve çevresel gelişimlerini sağladıkları bir mekân haline gelmiştir. Sürdürülebilir tasarım, enerji kaynaklarını minimum seviyede kullanan, doğayla uyumlu ve insan sağlığına zarar vermeyen yapılar oluşturmaktır. Küresel çevre sorunları ve kullanıcıların farkındalığının her geçen gün artması sonucunda sürdürülebilir mekânlar yaratmak kaçınılmaz olmuştur. Bu açıdan ele aldığımızda konutta sürdürülebilir tasarım gerek bugün gerekse gelecekte kullanıcıların temel ihtiyaçlarını giderebilecek ve yine kullanıcıları verimli kaynak kullanımı için teşvik edecek niteliklere sahip olmalıdır. Aynı zamanda bu tasarım herkes için ulaşılabilir, uzun ömürlü ve gerekli konfor koşullarını sağlayabilecek özellikleri de taşımalıdır. Bu nedenle konut ölçeğinde sürdürülebilir iç mekânlar yaratmak gelecekte daha konforlu ve fonksiyonel alanların oluşmasına olanak tanıyacaktır.

Sürdürülebilir tasarım yaklaşımı malzeme seçimi, iç mekân organizasyonu, enerji korunumu gibi kıstasları ele almayı gerektirir. Doğru bir mekânsal düzenleme yapının enerji korunuma, mekânların doğru bir şekilde ısıtılıp aydınlatılmasına olana sağlamakta ve yine konutun kullanıcısı için gerekli diğer tüm konfor koşullarının oluşturulmasına büyük oranda destek olmaktadır. Konut iç mekânları sürdürülebilir yaklaşımla tasarlanırken, gün ışığı kullanımı, hava kalitesi, doğal havalandırma, su korunumu ve enerjinin etkin kullanımı göz önünde bulundurulmalıdır. Sürdürülebilir iç mekân yaratmak için, çevresel etkileri azaltmak, mekânsal konfor ve kaliteyi arttırmak için stratejiler ve teknolojiler geliştirmek gerekir. Çalışma kapsamında bu sürdürülebilir yaklaşımlar ele alınarak özellikle mekân organizasyonunun doğru planlanması açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Bununla birlikte iç mekân üzerinde doğru mekânsal planlamanın, bölücü sistemler, duvarlar yardımıyla yine iç mekânda oluşturulan doluluk-boşluk ilişkisinin sürdürülebilir tasarım sürecine olumlu etkisi değerlendirilecektir. Sonuç olarak belirlenen kıstaslar doğrultusunda, iç mekândaki dolu-boş, hacimsel ilişkilerin uygun bir şekilde dağılımı ile mekânda doğru yerleşim planlaması yapıldığında kullanıcılar için yüksek maliyet gerektirmeyen, sürdürülebilir alanlar yaratmak mümkün olacak ve konut planlaması yapılırken mimari planlamada uygulanması gereken temel gerekliliklerin birlikte düşünülmesine fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Konut, İç Mekân, Sürdürülebilirlik, Mekân Organizasyonu, Sürdürülebilir Tasarım Kriterleri.

2. ULUSAL İÇ MİMARİ TASARIM SEMPOZYUMU

KTÜ İç Mimarlık Bölümü -Trabzon 06-07 Aralık 2018
Tasarıma Dair Güncel Söylemler

MEKÂN TASARIMINDA SANAL GERÇEKLİK KULLANIMI

Burcu Nimet DUMLU¹, Onurcan ALBAYRAK²

¹Arş.Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34445
İstanbul, e-posta: bndumlu@fsm.edu.tr

²Arş.Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34445
İstanbul, e-posta: oalbayrak@fsm.edu.tr

ÖZET

Sanal gerçeklik, kullanıcının üç boyutlu ortam içinde bulunarak, 360 derece deneyimleyebildiği ve içerikle etkileşim kurabildiği yeni nesil bir ortam türüdür. Halen gelişmekte olan bir teknoloji olmasına rağmen, HTC Vive ve Oculus Rift sanal gerçeklik gözlükleri ile deneyimlenebilen, etkileşimli, hikâye, oyun ve tasarım için içerikler kullanılmakta ve geliştirilmektedir. Sanal gerçeklik teknolojisi ve teknolojiye uygun üretilen içerikler birbirlerinin gelişimlerini doğru orantılı olarak desteklemektedir. Bu bağlamda, tasarım programlarının da sanal gerçeklik ortamına adapte edilerek nasıl kullanıldığı ve kullanılabileceği araştırılmaktadır. İlk örneklerini, üç boyutlu modellerin içerisinde gezerek deneyimleme olarak gördüğümüz bu gelişme, daha sonra teknolojinin, modelin kendisini sanal gerçeklik ortamında üretmeye olanak vermek yönünde ilerlediği görülmektedir. Sanal ortamda tasarım yapmak için, sıfırdan uygulama geliştirmek ya da hâlihazırda var olan bir tasarım programını sanal gerçeklik ortamına adapte etmek yöntemleri kullanılarak içerikler üretilmeye başlanmıştır.

Sanal gerçeklik teknolojisi ile mekân tasarımı yapmak yeni bir yaklaşım olup kısa bir süredir tasarım gündemleri arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, sanal gerçekliğin bir mekân tasarım aracı olarak potansiyelini anlamak ve sanal gerçeklik ile bilgisayarlı tasarım aracı olarak karşılaştırmaktır. Tasarımcının sanal gerçeklik ile tasarım ortamında bulunarak tasarım yapması ve bilgisayar ekranı aracılığı ile tasarım yapması konusunda ölçekleme ve mekân algısı farkları oluşmaktadır. Tasarımcı, sanal gerçekliği ('VR Sketch'; 'Google Sketchup' için bir sanal gerçeklik eklentisi aracılığıyla) tasarım aracı olarak kullandığında, ortamın içinde bulunarak tasarım yapmakta, ürünü veya mekânı tasarlarken '1/1' ölçeği ile düşünmektedir. Tasarımcı, 'Google Sketchup'ı bilgisayar ortamında kullanıyor olduğunda ise, tasarım ortamını bilgisayar ekranı aracılığı ile görmektedir ve ölçekleme yalnızca metrik ölçülere ve tasarımcının hayal gücüne dayanmaktadır.

Bu çalışmada, tasarımcı 'Google Sketchup' programını 'VR Sketch' eklentisi üzerinden HTC Vive sanal gerçeklik gözlüğü ve bilgisayar arayüzü ile deneyimlemiş ve bu iki ortam için karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılmıştır.

'VR Sketch' programı 'Google Sketchup' programı arayüzünün sanal gerçeklik ortamına adapte edilmesiyle birlikte sanal ortamda tasarım yapmayı olanaklı kılmıştır. Google Sketchup'ın arayüzünde bulunan araçların bir kısmı sanal gerçeklik ortamında da kullanılabilmektedir. "Çokgenler (Polygons)", "Dikdörtgen (Rectangle)", "Çember (Circle)" ve "Yaylar (Arcs)" araçları gibi farklı şekil seçeneklerine sahip bir yüzey şekli çizim aracı olan "Kalem (Draw)" ve "Serbest El (Freehand)" aracıyla çizim araçları bulunmaktadır. 'Taşı (Move)', 'Push / Pull', 'Döndür (Rotate)', 'Ölçekle (Scale)' ve 'Offset' seçenekleri ile de modifikasyon yapmaya olanak sağlamaktadır. Bu araçlar bir ürün veya mekân tasarlarken aktif olarak kullanılmaktadır.

Bu iki ortamda uygulama yapılırken, araçlar aynı olsa dahi yöntem açısından farklılaşan bir tasarım süreci görülmektedir. Tasarımcı olarak içeride olmak ve bilgisayar ekranından görmek bu farklılıklardan ilkidir. Hem bilgisayar hem de sanal gerçeklik kullanılarak bir mekânın tasarlanması karşılaştırıldığında, düşünme süreci ve tasarım adımları birbirinden farklıdır. Bilgisayar ile modelleme yaparken tasarımcı, plan, kesit veya herhangi bir erken tasarım çizimini altlık olarak kullanabilir, ardından üç boyutlu model bunların üzerine inşa edilebilir. Ölçekleme gerekliliği sebebiyle bu altlıklar kullanışlıdır. Sanal gerçeklik söz konusu olduğunda ise, tasarımcı modelin içinde olduğu için, bakış yüksekliği, kol mesafesi ve gördüğü mesafe gibi ölçekleme unsurlarını kişisel deneyimi ile oluşturmaktadır. Tasarımcı, modelin içine girerek inşa edebilir.

Bu karşılaştırma için Karadeniz Teknik Üniversitesi Kampüs alanında bulunan Eski Mimar Sinan İlkokulu çevresi seçilmiş olup, tasarımcıdan bu mekâna bir çocuk oyun alanı tasarlanması istenmiştir. Alan analizleri ve ilk eskizlerden sonra alana uygun bir oyun alanı tasarımını iki uygulama yöntemini de kullanarak tasarlaması beklenmiştir. Her iki ortamın uygulama prensibinde de programı kullanan tasarımcının zihnindeki fikri, çizim yapılan program üzerinde görerek algılaması amaçlanmıştır. Bilgisayar ekranında, oluşan fikri üç boyutlu model haline dönüştürürken kullanılan araçların bir kısmı, modeli incelemek içindir. Bunlardan bazıları, modeli farklı açılardan inceleyebilmek adına döndürmek ya da yaklaşıp uzaklaştırmak gibi araçlardır. Sanal gerçeklik ortamında ise kullanıcı tasarımın içinde bulunduğu için bu ihtiyaçları sanal gerçeklik teknolojisinin sunduğu imkânlarla karşılamaktadır. Bir başka deyişle bu araçlar program kullanıcısının kendisidir. Çizim programları arasında bulunan bu ve buna benzer farklılıkların; tasarım prensiplerini, tasarımcının tasarım problemine olan bakış açısını ve sonuç ürünü etkilediği görülmüştür.

Bu çalışmanın sonucu olarak tasarımcının, sonuç ürünü üretmiş olduğu her iki programda da ortaya çıkan tasarım problemlerini nasıl çözdüğü ve bu tasarım problemlerinin sonuç ürünü hangi yönlerde etkilediği araştırılmıştır. Çalışma neticesinde, programın kullanım biçiminden kaynaklanan farklılıkların tasarım sonucunu neden ve nasıl etkilediği deneyimlenmiştir. Oyun alanı tasarımında VR Sketch programının sağlamış olduğu temel fayda, tasarımcının kendini kullanıcı ölçeğine indirgeyip, verdiği tasarım kararlarında mekân kullanıcısının ihtiyaçları empati edebilmesidir. Bu sayede mekân algısı ve kullanımı dijital olarak deneyimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanal Gerçeklik, Mekân Tasarımı, HTC Vive, Google Sketchup, VR Sketch.

MEKÂNSAL ELVERİŞLİLİK VE FİZİKSEL ÇEVRE KALİTESİ BAĞLAMINDA MEKÂNSAL KALİTE ANALİZİ

Tuğçe ÖZTÜRK¹, Zerrin Funda ÜRÜK², Yaprak ÖZEL³, Gökçe UZGÖREN⁴

¹Arş.Gör., Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34310 İstanbul
e-posta: tozturk@gelisim.edu.tr

²Dr. Öğr. Üyesi, Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34310
İstanbul, e-posta: zfuruk@gelisim.edu.tr

³Dr. Öğr. Üyesi, Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34310 İstanbul
e-posta: yozel@gelisim.edu.tr

⁴Arş.Gör., Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34310 İstanbul
e-posta: guzgoren@gelisim.edu.tr

ÖZET

Giriş: Bu çalışmada bir vakıf üniversitesi güzel sanatlar fakültesi binasının iç mekân fiziksel çevre kalitesi kullanıcı görüşleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için fiziksel çevre kalitesini oluşturan unsurlar, konu ile ilgili mevcut yayınlar da dikkate alınarak, belirlenmiştir. Mekânsal kalite, mekânı kullanan bireylerin yaşamsal tatmin hissine ilişkin bir kavram olarak, bireyin mekân kullanım tercihini artıracak bir kalite ve yaşanılabilirlik düzeyini tariflemektedir. **Amaç:** Seçilen Güzel Sanatlar Fakülte binasında var olan mekânsal öğelerin “mekânsal kalite”, “mekânsal elverişlilik”, “fiziksel çevre kalitesi” bağlamlarında değerlendirilip, ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığını ölçmek ve bu amaç doğrultusunda örnek üzerinden öneriler getirmek amaçlanmıştır. **Kapsam:** Öğrenciler, akademik ve idari personeller, servis personelleri gibi bir üniversite içerisinde yer alabilecek tüm kullanıcılar kapsam dâhilindedir. **Sınırlılıklar:** Seçilen örnek fakülte binası iç mekânları; koridor/sirkülasyon alanları, kütüphane, konferans salonu, yemekhane/kantin, kapalı sigara içme alanı, tuvaletler ve açık alanlardır. Bu mekânlar içerisinde de mekânsal estetik ve işlev bağlamlarında aydınlatma, renk uyumu, havalandırma, oturma elemanları gibi öğeler incelenmiştir. **Yöntem:** Seçilen örnek içerisindeki ortak kullanım alanlarını ve onlara ait bazı mekânsal öğeler anket ve gözlemler vasıtasıyla incelenmiştir. Tarafımızdan hazırlanmış olan anket 12 sorudan oluşmaktadır ve ankete 34 kişi katılım göstermiştir. İlk 5 soru; yaş, eğitim durumu, meslek, tercih ettiğiniz bina girişi ve okul içi yönlendirme tabelaları yeterliliği gibi demografik ve genel sorular içermektedir. Altıncı sorudan itibaren sorular mekânlara göre kategorize edilmiştir ve herbir kategori 4 alt sorudan oluşmaktadır. Seçeneklerde ise Likert ölçeği kullanılmıştır. **Bulgular:** Birinci soruda yoğunluk 18-25 ve 26-35 yaş aralığında toplanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu lisans aşamasında olan öğrencilerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra akademisyen ve personel katılımcılar da olmuştur. Dördüncü soruda en çok tercih edilen bina girişi sorulmuştur. Buna göre; 1-fakülte ana girişi, 2-fuaye alanı girişi, 3 ise yemekhane girişleridir. Çoğunlukla fakülte ana girişi tercih edilmektedir. Ardından fuaye alanı girişi gelmektedir. Bu sebeple ana giriş ve fuaye alanı girişlerinin sirkülasyon durumları gözlemlenmiştir. Bu noktalardaki sirkülasyon alanlarının engelli kullanımına uygun olmadığı ilk olarak göze çarpmaktadır. Beşinci soruya baktığımızda ise okul içi yönlendirme tabelaları yeterliliği sorgulanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu hiç katılmıyorum ve katılmıyorum şıklarını seçmişlerdir. Yapılan gözlemlerde okul içi yönlendirme tabelası kullanımında

eksiklikler gözlemlenmiştir. Altıncı soruda koridorlar/sirkülasyon alanları ele alınmıştır. Bu alanlarda kullanılan aydınlatma, renkler, havalandırma ve oturma elemanlarına yönelik memnuniyet durumu anlaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre; aydınlatma yeterliliği sorusuna verilen cevaplar sonucu katılıyorum ve katılmıyorum %41,1 ile eşit çıkmıştır. Yapılan gözlemler sonucu merdiven ve koridor gibi mekânlarda genel aydınlatmanın yeterli olduğu gözlemlenirken, fuaye alanı gibi geniş ve lokal aydınlatma ihtiyacı olan alanlarda eksiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanlardaki renk uyumu ise memnuniyeti karşılamamaktadır. Mekânlarda kullanılan farklı renk, doku ve desenler bütünlüğün sağlanamamasına yol açmıştır. Diğer taraftan havalandırma konusunda ise büyük çoğunluğun memnun olmadığı ortaya çıkmıştır. Merkezi havalandırma sistemi olmamasından dolayı havalandırma problemi oluşmaktadır. Bir diğer madde olan oturma elemanları konusunda ise yoğunluk katılmıyorum ve kararsızım şıklarında toplanmıştır. Gözlemler sonucu oturma elemanlarının, dairesel formlarına uygun olmayacak şekilde konumlandırıldığı ve yemekhane girişi gibi sirkülasyonun yoğun olduğu yerlere konularak geçişi zorlaştırdığı gözlemlenmiştir. Yedinci soruda kütüphane ele alınmıştır. İlk olarak aydınlatma konusuna verilen cevaplarda çoğunluğun aydınlatmadan memnun olduğu ortaya çıkmıştır. Renk uyumu konusunda ise katılmıyorum şıkında bir yoğunluk vardır. Bu mekânda kullanılan renklerin çalışma ortamına uygun olması beklenmektedir. Oturma elemanları ve çalışma masaları konfor ve kullanılabilirlik konusunda ise verilen cevaplarda kararsızım diğerlerinden fazladır. Kullanılan mobilyalar kullanışlı olmakla birlikte mekânın konfor kalitesi artırılabilir. Dokuzuncu soruda yemekhane/kantin ele alınmıştır. Aydınlatma konusunda çoğunluk katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Yapılan gözlemler sonucu aydınlatmanın yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Renk uyumu konusunda ise hiç katılmıyorum ve katılmıyorum şıklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Mekânda kullanılan mobilyaların, duvar ve zemin renk ve dokularının bir bütünlük sağlamadığı gözlemlenmiştir. Havalandırma ise memnuniyeti karşılayamamıştır. Yemekhane olmasından dolayı havalandırma eksikliği diğer mekânlara oranla daha çok hissedilmektedir. Oturma elemanları konfor ve kullanılabilirlik konusunda ise çoğunluk katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Son olarak diğer sorulardan farklı olacak şekilde ekstra bir alt soru sorulmuştur. Soru; yemekhane ve kantin alanlarında alışveriş yapmak için girilen sıranın düzenli ve akıcı olup olmadığını sormaktadır. Çoğunluk katılmıyorum ve ardından hiç katılmıyorum seçeneklerini seçmiştir. Yapılan gözlemler sonucu yemekhane ve kantin sıralarındaki birikmeler sonucu bazı geçişlerin kapandığı ve dolaşımın zorlaştığı gözlemlenmiştir. Mekânın organizasyon şeması üzerinden değişiklikler yapılması ve birimlerin yeniden organize edilmesi gerekmektedir. Onuncu soruda kapalı sigara içme alanı ele alınmıştır. Bahçede yer alan ve camla çevrili bir mekândır. Renk uyumu konusunda çoğunluk hiç katılmıyorum şikkini seçmiştir. Havalandırma konusunda ise özellikle kış aylarında camlar sıklıkla açılmadığı için oluşan sigara dumanını atmaya yarayan bir sistem bulunmamaktadır. Bu durumda oldukça havasız bir ortama yol açmaktadır. Oturma elemanları konfor ve kullanılabilirlik konusunda ise hiç katılmıyorum seçeneğinde yoğunluk oluşmuştur. On birinci soruda tuvaletler ele alınmıştır. İlk olarak aydınlatma memnuniyeti konusunda çoğunluk katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Havalandırma konusunda ise hiç katılmıyorum seçeneğinde yoğunlaşmıştır. On ikinci soruda açık alanlar ele alınmıştır. İlk olarak bahçe mobilyaları konfor ve kullanılabilirlik konusunda çoğunluk katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Oturma alanları katılımcılar tarafından yetersiz bulunmuştur. Niceliksel olarak ihtiyacı karşılamamaktadır. Peyzaj düzenlemeleri ve bitkilendirme konularında ise belirgin bir problem görülmemiştir. **Sonuç ve Öneriler:** Binaların kullanımı sürecinde kullanıcı memnuniyetinin tespit edilmesi, mevcut durumdaki binaların iç mekânlarının daha verimli kullanılması ve daha sonra yapılacak tasarımlara yön vermesi açısından oldukça kullanılan bir yöntemdir. Örnek olarak seçilen bina kullanıcılarına uygulanan anket, diğer eğitim binalarına da kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir. Yapılan bu çalışma kapsamında elde edilen veriler yeni tasarlanacak binalara da ufuk açacağı gibi, mevcut binalar ile ilgili iç mimari düzenlemeler konusunda da uygulayıcılara yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim binası, Kullanıcı memnuniyeti, Mekânsal elverişlilik, Fiziki çevre kalitesi, Mekânsal kalite

MESLEK YÜKSEKOKULU İÇ MEKÂN TASARIMI PROGRAMINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN BU BÖLÜMÜ TERCİH ETME NEDENLERİ VE BEKLENTİLERİ

Mustafa ZOR¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Çaycuma Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, 67900
Zonguldak, e-posta: mustafa.zor@beun.edu.tr

ÖZET

Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde, nitelikli insan gücünün yetiştirilebilmesi için en önemli eğitim kurumlarından birisi de meslek yüksekokullarıdır. Günümüzde iki yıllık eğitim programları doğrultusunda meslek eğitimi veren bu kurumların temel amacı, iş yaşamının gereksinim duyduğu, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilecek ve kaliteli üretimi gerçekleştirebilecek yüksek nitelikli ara insan gücünün yetiştirilmesini sağlamaktır. Mesleki eğitimin verimli ve başarılı olması programların iş dünyasının ihtiyaç ve beklentilerine dönük, dinamik ve dönüştürülebilir nitelikte olmasında meslek yüksekokullarının rolü ve katkısı göz ardı edilemez. İki yıllık eğitim süreci içerisinde teorik bilgilerin edinildiği mesleki kültür ve formasyona dönük derslerin, somut ürünler üretmeye dönük uygulama süreçleriyle desteklenmesi mesleki eğitimin hedeflenen özellikli yanıdır. Son yıllarda mesleki ve teknik eğitim konusunda ülkemizde yaşanan sıkıntılar nedeniyle, öğrenciler üniversiteden mezun olduktan sonra iş bulma konusunda birtakım sorunlar yaşamaktadır. Genel olarak üniversite öğrencilerinin ders müfredatlarının içeriği konusunda çeşitli istek ve arzularının olduğu görülmektedir. Öğrenciler özellikle öğrenim gördüğü programlarda alanıyla ilgili derslerin daha ağırlıklı olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu şekilde üniversite-sanayi iş birliği ile de bağlantılı olarak yürütülen eğitim süreci sürekli bir yenilenme ve geliştirilmeye tabi tutularak işgücü verimliliği, kalite, başarı ve rekabet gücü artırılabilir. Öğrencilerin sektörle bağlantılı olarak eğitilmesi, beklentiler yönünde istihdam açığının kapatılmasına da yarar sağlamaktadır. Çağdaş bir toplumda; meslek seçimi bireyin çeşitli meslek gruplarından en iyi yapabileceğini düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisinin en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı bir alana yönelmesidir. Meslek seçimi kararı, insanın yaşamı boyunca vereceği en önemli kararlardan biri olup, meslek seçiminin bilinçli yapılması hem birey hem de ülke geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca literatürde meslek seçimi ile ilgili farklı alanlarda yapılan çalışmalar bulunmasına rağmen iç mekân tasarımı sektörüne yönelik yeterli düzeyde araştırma yapılmadığı da eksiklik olarak görülmektedir. Bu açıdan yapılan bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Altay vd. (2018) yapmış olduğu çalışmada kullanmış oldukları sorular temel alınarak hazırlanmıştır. Bu sorular üzerinde gerekli düzenlemeler yapılarak İç Mekân Tasarımı Programı öğrencilerine uyarlanmıştır. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Meslek Yüksekokulu İç Mekân Tasarımı Programı öğrencilerine uygulanmış ve bu programdan beklentileri, gelecek planları araştırılacak ve karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur. Bu kapsamda, üniversitenin İç Mekân Tasarımı Programı 2018-2019 eğitim ve öğretim döneminde öğrenim gören 42 öğrenciyle, yüz yüze görüşülerek anket yoluyla öğrencilerin bu programı tercih etme nedenleri, kendilerine nasıl bir eğitim verilmesi gerektiği (özellikle çizim paket programları, teknik çizim dersler teorik-pratik ağırlıklı dersler vb.), bu programdan beklentileri (alan derslerinin daha yoğun işlenmesi, uygulamalı eğitim ile yerinde projeleri görme eğilimi, fuar ve seminerler ile mesleki deneyim kazanma vb.) ve öğrencilerin yetkili bir konumda olmaları durumunda bu programda neler yapacağına (her

dönem uygulamalı proje eğitimi ders sayısını arttırma, çizim sınıflarının oluşturulması, uzman kişilerden her dönem seminer alınması, temel derslerin sayısını azaltma vb.) ilişkin öğrencilere 4 adet açık uçlu soru yöneltilip, bunlara ilişkin çözüm önerileri elde edilmiştir. Elde edilen veriler NVIVO 11 paket veri programına aktarılıp, nitel analizler yapılmıştır. Yapılan analizler ve öğrencilerin verdiği cevaplar eşliğinde, sonuçlara yönelik yorumlar analiz edilmiştir. Sonuçlara göre; öğrencilerin genel amacının, iç mimarlık, mimarlık gibi 4 yıllık fakültelere geçiş kolaylığı ve sonrasında iş olanağının olması, okulda tasarım sınıfı kurulması, teknik çizim derslerinin daha fazla müfredatta olması gerektiğini işaret eden öğrenciler, uygulamalı çizim derslerinin her dönem yoğun şekilde işlenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca, bölüm içi etkinlik, teknik gezi, fuar ve seminerlere yönelerek eğitimin, sadece teorik değil pratik halde daha verimli ve kalıcı etkiler bırakacağı yönünde cevaplar vermişlerdir. Mesleki uygulama dersi ile ilgili görüşlerinin değerlendirildiğinde, anket sonucunda öğrencilerin, mesleki uygulama dersi ile ilgili görüşlerinin olumlu yönde olduğu ancak mesleki uygulama ders saatlerinin az olduğu, yine araştırmada, öğrencilerin ileriki yaşamlarında bir işe yerleştiklerinde mesleki uygulamada edindikleri tecrübe, bilgi ve deneyimlerin işlerine çok yarayacağı ve kendilerini daha bilgili ve bilinçli hale getireceği gibi sonuçlara ulaşılmaktadır. Tasarım teknikeri unvanı alacak öğrencilere bilgiyi tam olarak özümsetmek ve bu bilginin kullanılabilirliğini artırmak, öğrenciyi yönlendirici ve uygulayıcı olarak yetiştirmek eğitimcinin en önemli hedefi olmalıdır. Bu da ancak mesleki uygulama derslerinin ders saatlerinin düzenlenmesi, atölye ve laboratuvarların istenilen eğitimi verecek duruma getirilmesi ile sağlanacaktır. Uygulama derslerini verecek öğretim elamanlarının kendisini bu alanda çok iyi yetiştirmiş ve sanayi ile iç içe olması gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Genel olarak, öğrencilerin kendi tercihleriyle; yeteneklerine uygun, kendilerini geliştirmede faydalı olacağını düşündükleri ve ilgi duydukları bir meslek olan İç Mekân Tasarımı programını seçtikleri, bilinçli tercih yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarına, bu yüksek kaliteli nitelikli elemanların yetiştirilmesi açısından büyük bir sorumluluk düşmektedir. Özellikle endüstrinin istediği özelliklerdeki kalifiye eleman, ancak uygulamalı eğitim ile yetiştirilebilmektedir. Sonraki çalışmalarda, başka üniversitelerde aynı mesleklerde öğrenim gören öğrencilere bu ölçek uygulanarak elde edilen sonuçlarla bir karşılaştırma yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, İç Mekân Tasarımı Programı, Bilgisayar Destekli Çizim Programları, Teknik Çizim Dersi, Beklenti

MİMARİ AKIMDAN ÜRÜNE TASARIMIN FARKLI ÖLÇEKLERDE DENEYİMLENMESİ

H. Beril BAL¹, Aslan NAYEB KHORSROSHAHI²

¹Öğr. Gör., Avrasya Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 61080 Trabzon, e-posta: berilki@hotmail.com

²Öğr. Gör., Avrasya Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 61080 Trabzon, e-posta: thenayeb@gmail.com

ÖZET

Hayatın içinde yer alan tasarım; birçok anlamı barındıran problem çözme eylemidir. Mimari tasarım, iç mimari tasarım, endüstriyel tasarım gibi farklı ölçeklerdeki disiplinlerin temelini oluşturmaktadır. Tasarlanacak olan yapı, mekân ya da ürün yaratıcı bir süreç sonrasında ortaya çıkmaktadır. Bilgi toplama evresiyle başlayan tasarım süreci sonuç ürüne ulaşılan kadar devam etmektedir. Bu süreç içerisinde en zor aşamanın başlangıç noktası olduğu düşünülür ve bu zor aşamanın kolaylaştırılması ve tasarımın güçlü bir niteliğe oturması açısından kavramsal bir düşünce sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Tasarımda yaratıcılık çok yönlü düşünebilmeyi, problemlerin çözümüne farklı açılardan yaklaşabilmeyi gerektiren ve bunu tasarıma yansıtma noktasında önem taşıyan bir olgudur. Esin kaynağını belirlemek kadar belirlenen esin kaynağının tasarımla doğru ilişkilendirilmesi de önemlidir. Yaratıcılık; temel amacı öğrencilerin yaratıcı düşünce potansiyellerini ortaya çıkarmaya dayanan tasarım eğitiminde de önemli bir yere sahip olup farklı yöntemlerle de desteklenmektedir. Bu anlamda tasarım stüdyolarında uygulanan yöntemler sürekli sorgulanarak yenilenmektedir.

Bu çalışmada Avrasya Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü 2017-2018 Eğitim ve Öğretim Dönemi Endüstriyel Ürün Tasarımı dersi kapsamında, tasarlanması planlanan ürünün 20.yy mimarlık akımlarıyla ilişkilendirilmesi istenmiştir. Bu bağlamda bina ölçeğindeki tasarım ilkelerinin farklı ölçekte deneyimlenmesi amaçlanmıştır ve bu amaca bağlı olarak tasarım sürecinde farklı bir bakış açısıyla yaratıcılığa katkı sağlanması hedeflenmektedir. Çalışma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamayı ders kapsamında gerçekleştirilen tasarım süreci oluşturmaktadır. Tasarlanacak ürün olarak; hem endüstriyel olması, hem de mekâna hizmet eden bir işlevde olması nedeniyle 'aydınlatma elemanı' tercih edilmiştir. Tasarım sürecinin ilk evresinde öğrencilerden bu işlevle ilgili bilgi toplamaları istenmiştir. Bir sonraki aşamada 20. yy mimarlık akımlarını araştırmaları, kendilerine çıkış noktası oluşturacak bir akım seçmeleri ve belirledikleri akımın tasarım ilkelerini, o akıma ait yapı, resim gibi ürünler üzerinden analiz etmeleri beklenmiştir. Farklı ölçeklerin deneyimlenmesinin bina – ürün ölçeğinin yanı sıra, ürün boyutları bağlamında gerçekleştirilmesi amacıyla aydınlatma elemanının masa lambası ve lambader ölçeğinde tasarlanması planlanmıştır. Tasarım süreci; masa lambası eskizleriyle devam etmiştir. Ortaya çıkan ilk eskizler işlevle ilişkilendirilerek oluşturulan kullanım senaryolarına bağlı olarak şekillenmiştir. İki ve üç boyutlu çizimlerle tasarımlarını her hafta sunan öğrenciler ürünlerini; malzeme, ölçü gibi uygulanabilirlik kriterlerinin yanı sıra aydınlatma kaynağını da göz önünde bulundurarak geliştirmişlerdir. Bu süreç; masa lambasının tamamlanmasından sonra lambader tasarımıyla devam etmiştir. Sürecin sonunda öğrenciler; masa lambalarını 1/1 ölçekte prototip olarak uygularken, lambaderleri ise iki ve üç boyutlu çizimlerle sunmuşlardır. Çalışmanın ikinci aşaması olan anket çalışmasında ise; tasarım sürecinin ve ortaya çıkan sonuç ürünün, öğrencilerin tasarım yaklaşımlarındaki etkisinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Derse katılan 41 öğrenciye anket

uygulanmıştır. Anket soru kâğıdının içeriğinde; öğrencilerin çalıştığı akımın ve bu akımla ilgili bilgi sahibi olup olmadıklarının belirlenmesini ve çalışmadaki tasarım süreciyle, mimari akımla ve farklı ölçeklerin kullanılmasıyla ilgili tutumlarının ölçülmesini sağlayan sorular bulunmaktadır. Tasarım süreci, mimari akım ve farklı ölçeklerin kullanılmasının değerlendirilmesi için beşli likert ölçeğine bağlı olarak yanıtlanabilecek sorular oluşturulmuştur. Anket çalışmasından elde edilen verilerin analizi Excel programında yapılmıştır. Bulgular frekans dağılımlarına göre değerlendirilmiştir.

Tasarım süreci sonunda mimari akımdan yola çıkılarak belirlenen esin kaynakları ve ortaya çıkan ürünler değerlendirilmiştir. Ayrıca masa lambası - lambader tasarımının biçimsel olarak farklılaştığı noktalar ortaya konulmuştur. Öğrencilerin ilk aşamada yapılan masa lambası tasarımı yaklaşımları değerlendirildiğinde akıma ait yapıdan, resimden ya da tasarım kavramlarından yola çıkarak masa lambalarını tasarladıkları görülmüştür. Ağırlıklı olarak yapı ve resim tercih edilmiştir. Çıkış noktası olarak yapıları kullanırken, yapıların biçimsel özelliklerinden faydalandıkları saptanmıştır. Resimlerin çizgi, ölçü, oran gibi özelliklerini iki boyutlu olarak kullanarak üçüncü boyutu yorumladıkları görülmüştür. Tasarım kavramından yola çıkan öğrencilerin ise mimari akımların belirgin bazı özelliklerini kullandıkları belirlenmiştir. İkinci aşamada yapılan lambader tasarımı sürecinde ise öğrencilerin çoğunlukla, tasarlamış oldukları masa lambalarını ölçek olarak farklılaştırdıkları ve genel strüktürü bozmayacak şekilde biçimler ekleyerek tasarım sürecini tamamlamışlardır.

Anket çalışması sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun çalıştığı akımla ilgili önceden bilgi sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler ağırlıklı olarak bu ders için seçilen akımla ilgili daha önce herhangi bir çalışma yapmamışken bir kısmı daha önceki projelerinde bu akımları tecrübe etmişlerdir. Tasarım süreciyle ilgili bulgular ise sürecin öğrenciler açısından olumlu değerlendirildiğini göstermektedir. Çoğunlukla bu süreci farklı ve faydalı bir deneyim olarak değerlendirirken; kavram geliştirme ve farklı açılardan düşünme açısından da kesinlikle katılıyorum cevabının yoğun olarak verildiği saptanmıştır. Sürecin öğrenciler için zorluğu değerlendirildiğinde öğrencilerin yarısından fazlasının süreçte zorlandığı görülmüştür. Anketin mimari akım ile ilgili kısmından elde edilen verilere göre öğrencilerin seçtikleri akımla ilgili derinlemesine araştırma yaparak bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Mimari akımın daha sonraki projelerinde de esin kaynağı oluşturabileceği fikrinde oldukları saptanmıştır. Ortaya çıkan ürün ile ilgili sorulan sorularla ürün ve akım ilişkisi ve ürün ölçeği ile ilgili veriler saptanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin neredeyse yarı aydınlatma elemanı işlevinin biçime göre ikinci planda kaldığı görüşündedir. Büyük bir kısmının mimari akımla ürün biçimi arasında güçlü bir ilişki kurduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda öğrencilerin endüstriyel bir ürünü tasarlarken işlevden bağımsız olacak şekilde bir mimarlık akımından yola çıkarak tasarımları seçtikleri akımla ilgili derinlemesine bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. Akımın tasarım ilkelerini farklı uygulama alanları üzerinden analiz ederek farklı çıkarımlar yapmaları için yol göstermiştir. Ürünlerin 1/1 prototiplerinin üretimi aşamasında malzeme, aydınlatma kaynağı, üretilebilirlik gibi kısıtlarla yüzleşerek bu kısıtlar dâhilinde tasarımlarını şekillendirme konusunda tecrübe sahibi olmuşlardır. Sonuç olarak, öğrencilerin tasarımı farklı ölçeklerde deneyimlemelerinin tasarımlarına özgün ve yaratıcı olma anlamında önemli katkılar sağladığını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler Tasarım, Yaratıcılık, Öykünme, Ürün Tasarımı, Mimari Akım

MİMARIN ROLÜNÜN TASARIM VE İNŞA İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI

Barış ÇAĞLAR¹

¹Arş.Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: baris.caglar.mimar@gmail.com

ÖZET

Mimarlık, sanat ve tekniğin bir sentezi; kuram, tasarım ve uygulamanın bütünleştiği bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu tanımlamadan yola çıkarak, mimarı hem bir sanatçı hem de teknik uzman olarak görmek; mimarlığı da sanat, mühendislik ve bilim disiplinlerinin kesişiminde değerlendirmek mümkündür.

Ancak bugünkü mimarın karşılığı olarak Rönesans öncesinde Anadolu’da baş/usta mimara; batıda “master builder/copemaistro”ya bakıldığında, onların mesleki pratikleri içerisinde ağırlıklı olan konunun düşünsel ve sanatsal değeri olan bir eser/fikir üretmekten daha çok; binayı istenen işlevsel ihtiyaçları karşılayacak şekilde, ucuza ve hızlı bir şekilde inşa etmek olduğu görülmektedir.

Rönesans öncesinde yapının üretilmesinde baş/usta mimarın (master builder/copemaistro) üstüne düşen görev yalnızca düşünsel, estetik ve teknik olarak binayı geliştirmesi değil; aslında binanın ana tasarım kararlarının yanında inşa kararlarını da almak, bire bir yerinde inşa edilme sürecini yürütmek ve yapıyı tamamlamaktır. Bugün anladığımız anlamıyla tasarım kararlarının önemli olanları bile o dönemde inşa süreci sırasında, inşaat alanında verilebilmektedir. O dönemin mimarlarının pratikleri doğrudan inşa etmenin üzerinde ilerler. Bu anlamda baş/usta mimarın (master builder, copemaistro) rolünün, bugün mimarlık pratiğini gerçekleştiren bir mimarın rolünden, tasarlama ve inşa etme ilişkisi bağlamında çok daha farklı olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada mimarlığın süreç içerisindeki gelişiminde mimarların tasarlama ve inşa etme pratikleri üzerinden sahip olduğu yetkinliğe ve kurduğu ilişkiye bakılarak bir okuma denemesi yapılmaya çalışılmıştır. Buradaki amaç günümüz egemen mimarlığının yalnızca tasarıma kayan rolü nedeniyle, mimarlık pratiğinin inşa etme eylemi ve inşa kültürü ile arasındaki mesafenin giderek açıldığına dikkat çekmek ve nedenlerini anlamaya çalışmaktır. Ayrıca günümüzde mimarın daralan çalışma alanına karşıt olarak, sayısal tasarım ve fabrikasyon teknolojilerini kullanarak kurulan yeni tasarım ve inşa ilişkisinin yakın gelecekte mimarlık pratiğine etkisini anlamaya çalışmaktır.

Diğer taraftan son yıllarda CAD/CAM sistemlerinin mimarlıkta kullanılmaya başlanması, 3 boyutlu baskı teknolojilerindeki gelişmeler ve robot kolların (manipülatör) deneysel çalışmalarda potansiyeli yeniden bu mesafenin kapanabileceğini ve insanın doğrudan mimarın pratiğinde önemli bir yer tutmaya başlayabileceğini düşündürmektedir. Bu “yeni inşa” kültürünün, mimarın gündelik pratiğine yansımalarının ise eski dönemlerdeki biçiminden farklı olacağının öngörülmesi tartışılmaya değer bulunmuştur. Bu yeni teknolojiler ve beraberinde getirdiği teknikler mimarlıkta tasarım ve inşa süreçleri arasındaki çizgiyi bulanıklaştırmakta, önce tasarlanıp sonra tasarlananın inşa edildiği mimarlık sürecini sorgulatmaktadır.

İngiltere’de yapılan araştırmalar mimarlık ofislerinin son yıllarda sundukları hizmetlerin yaklaşık yarısından çekildiklerini göstermektedir. Her gün inşaat sektöründe duyulan yeni uzmanlıklar mimarın yetki ve çalışma alanlarını başka uzmanlara devrettiğinin bir başka işaretidir. Bu durum mimarlık mesleğinin çalışma alanının belirli sınırlar içerisine çekildiğinin göstergesi olarak okunabilir. Mesleğin yalnızca tasarım yönünün ötesinde, inşa etme kültürü ile ilişkili olduğunu düşünen mimarlar ise bu içine çekilmeyi eleştirmektedir.

Mimarlık, tarihi gelişimi boyunca toplumsal yapıdan, kültürden, teknolojiye ve bilimden etkilenecek doğal bir değişime uğramıştır. Bununla birlikte Dünya’da büyük toplumsal ve teknolojik gelişmelerin yaşandığı dönemlerde, dönemin hareketine paralel olarak mesleğin içeriği ile ilgili de önemli kırılma noktaları yaşanmıştır. Bu kırılmalar ile birlikte mimarlık mesleğinin içeriği mimarın binayı bire bir inşa ettiği bir

etkinlikten, inşa etme pratiğinin/kültürünün diğer uzmanlık alanlarıyla yürütüldüğü ya da tamamen diğer uzmanlara bırakıldığı bir çalışma şekline dönüşmüştür.

Mimari pratiğin geçmişi göz önüne alındığında konunun oldukça geniş bir zaman aralığını kapsamı çalışmanın en önemli zorluğunu oluşturmuştur. Bu nedenle çalışma kapsamı belirlenirken Rönesans öncesi dönem, mimarın inşa kültürü çerçevesinde bir bütün olarak kabul edilmiş; ardından da günümüze kadar teknolojik gelişmeler ışığında yaşanan üç önemli kırılma noktası üzerinden mimarın mesleki pratiğindeki dönüşüm okunmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada kalitatif (qualitative) araştırma yöntemiyle tasarım ve inşa arasındaki ilişkiye dair literatürde yer alan kaynaklar üzerinden üst ölçekli bir inceleme ve değerlendirme yapılmıştır. Ardından teknolojik gelişmelere paralel olarak yaşanan üç kırılma döneminden, ön plana çıkmış mimarlar seçilmiştir. Onların yöntemleri ve eserleri incelenerek mesleki pratiklerinin inşa kültürü ile ilişkisi üzerine bir okuma yapılmaya çalışılmıştır. Son olarak günümüzde tasarım ve inşa ilişkisi üzerine düşünen/çalışan mimarların pratikleri ve üniversitelerdeki mimarlık araştırma gruplarının deneysel çalışmaları ile diğer dönemlerdeki mimarların tasarlama ve inşa pratikleri karşılaştırılmıştır.

Bu kırılma noktalarından ilki 1700'li yıllarda Rönesans'da gerçekleşmiştir. Büyük değişimlerin yaşandığı ve toplumsal düzenin yeniden kurulduğu dönemde mimarlık da yeniden tanımlanmış ve mesleği icra eden mimarın rolü ve toplumsal konumu özel bir yere yerleşmiştir. Bu dönemde Leon Battista ALBERTI "De re Aedificatoria" (On the Art of Building / Ten Books on Architecture) adlı kitabında düşünsel bir eylem olarak tanımladığı mimarlığı, inşa etme eyleminden ayırmıştır.

İkinci kırılmanın 1960'lı yıllarda bilgisayar teknolojisinin mimarlık pratiğinin içerisine girmesiyle yaşandığı söylenebilir. Bilgisayarın mimarlıkta kullanımı o dönem bilgisayarın "memur, ortak, sihirbaz, vekil, muhasebeci" gibi rollerde mimara destek sağlayabileceğini düşündürmüştür. Her ne kadar bilgisayar ile mimarlık arasındaki ilişkinin pek çok yönde gelişebileceğine dair öngörülerde bulunulmuşsa da bunların sadece bir kısmı günümüzde gerçekleşmiştir. Bilgisayarın mimarlıktaki kullanımına yönelik teoriler ve ileri öngörüler geliştirilmiş; ancak ilginç bir şekilde mimarlıkta bilgisayara biçilen bu rollerin inşa etme eylemi üzerinden mimarlıkta yeni bir harekete yol açabileceğini neredeyse hiç göz önünde bulundurulmamıştır.

Bilgisayar teknolojisi, mimarları tasarım dünyasını oluşturan nokta, çizgi, düzlem yüzey, prizma ve bunları birbirine bağlayan tanımlı açılardan oluşan Öklid Geometrisi Dünyası dışına çıkartarak; hesaplamalı/parametrik tasarımlar yaklaşımları ile non-linear formların tasarlanabilmesini mümkün kılmıştır. Branko Kolarevic'e göre Öklidyen Geometri ile eğitilmiş pek çok mimar için karmaşık (non-linear) geometriler, inşa edilebilirlik açısından özellikle bir güven meselesi olmuştur. Oysa Kolarevic, karmaşık (non-linear) geometrilerin NURBS (Non-Uniform Rational B-Splines) ile matematiksel kesinlikle tanımlanabilmesinin o tür geometrilerin sayısal fabrikasyon kullanılarak birebir ve hatasız olarak inşa edilebilir olmasını da sağladığını belirtmiştir.

Üçüncü kırılma noktası ise 1960'larda mimarlık disiplinin dışında, havacılık ve uzay mühendisliği alanında yaşanmıştır. Karmaşık geometrili uçak parçalarının üretilmesi amacına yönelik olarak ilk defa bir freze tezgâhı bilgisayara bağlanarak CNC kontrolü ile çalışabilir hale getirilmiştir. Bu hareketle başlayan sayısal fabrikasyon araçlarının gelişimi, sayısal-fiziksel-organik ilişkinin bir arada olmasını anlatan 4. Endüstriyel Devri'min yaşandığı günümüzde mimarlık alanında da kendine yer bulmaktadır.

Günümüzde gelişen teknolojiyle beraber sayısal fabrikasyon araçlarının mimarlığın günlük pratiğinde giderek daha geniş ve daha önemli yer tutmakta, üniversitelerde ve araştırma gruplarında bu konuda yapılan deneysel çalışmalar artmaktadır. Bu gelişmeler, tasarlama ve inşa etme kavramlarının mimarın rolünde gelecekte daha çok yer tutacağını düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baş/Usta Mimar, Master Builder/Copemaistro, Tasarım, İnşa, Sayısal Fabrikasyon

Yazar Notu: Bu çalışma Doç. Dr. Meltem AKSOY tarafından danışmanlığı yapılan İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık (YL) Anabilim Dalı, Mimari Tasarım (YL) Programı, Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmış/yayınlanmış Barış ÇAĞLAR'ın "Sayısal Fabrikasyonun Güncel Mimarlık Pratiğine Yansımalarını Mimarlık Ofisleri Üzerinden Okuma Deneyimi" konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

MOBİLYA TASARIMI DERSİ KAPSAMINDA SANAYİ-ÜNİVERSİTE İŞ BİRLİĞİ: BİR YARIŞMA SÜRECİ ÖRNEĞİ

Pınar ARTIKOĞLU¹, Ezgi ÇİÇEK², Elif AKTAŞ YANAŞ³,
Zeynep CEYLANLI⁴, Işıl AKKOYUN TEKÇE⁵

¹Öğr.Gör.Dr., Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34794
İstanbul, e-posta: pinar.artikoglu@ozyegin.edu.tr

²Arş.Gör., Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34794
İstanbul, e-posta: ezgi.cicek@ozyegin.edu.tr

³Arş.Gör., Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34794
İstanbul, e-posta: elif.aktas@ozyegin.edu.tr

⁴Dr. Öğr. Üyesi, Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü,
34794 İstanbul, e-posta: zeynep.ceylanli@ozyegin.edu.tr

⁵Dr. Öğr. Üyesi, Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü,
34794 İstanbul, e-posta: isilay.tekce@ozyegin.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada Özyeğin Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü ve bir mobilya firması iş birliğiyle 2017-2018 Bahar yarıyılında, Mobilya Tasarımı dersinin bir modülü olarak düzenlenen FUR-INAR mobilya yarışmasının düzenlenme, tasarım, iş birliği ve değerlendirme süreçleri anlatılacaktır. Çalışmanın bu kapsamda yapılacak diğer iş birlikleri için bir örnek teşkil edeceği ve uzun vadede iç mimarlık eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tasarım bölümlerinde öğrenim sürecinin bir parçası olarak öğrenci yarışmaları, öğrenim çıktılarını zenginleştirdiği gibi öğrencinin stüdyolarda sınırlı bir modelini deneyimlediği işveren-müşteri-tasarımcı ilişkilerinin pratiğini yapabileceği bir ortam da sağlar. Uluslararası tasarım okullarının bir kısmında uygulanmakta olan yarışma-tasarım stüdyosu pratiği özellikle mobilya gibi iç mekân özelinde endüstriyel ürün odaklı üretimlerin çoğalmasına ve Ar-Ge bazında markaların istihdam ve pazar yönelimlerinde tasarımcıların payını arttırmaya yardımcı olur. İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı öğrencilerine zorunlu olan bu ders kapsamında öğrenciler, tekil üründen ziyade verili bir mekâna yönelik bir mobilya tasarısı problemiyle uğraşmakta, mekân-ürün-kullanıcı ilişkisini göz önüne alarak gerçek uygulama sorunlarıyla yüz yüze gelmektedirler.

Örneğin, 2017 güz yarıyılında New York'taki Parsons Tasarım Okulu, Fransız Roche Bobois mobilya firmasıyla ortaklaşa yürüttüğü projede benzer bir yaklaşımla dersin bir bölümü olarak ürün tasarımı ve endüstriyel tasarım öğrencilerine yönelik bir yarışma projesi düzenlemiştir. İç Mimarlık eğitiminin ilk nüvelerinin oluşturulduğu Parsons Tasarım Okulu bu yarışma ile öğrencilere yenilikçi tasarımı teşvik etmeyi, teknolojinin sunduğu imkânları tasarıma uyarlatmayı ve tasarımın kültürler arası anlam ve albenisini sorgulatmayı amaçlamaktadır. Markanın özellikleri ve üretim tekniklerinin irdelenmesi, çevreye ve sağlığa uygun malzeme seçimi ile gelişmiş prototip modelleme araçlarının kullanılması yarışmanın parametrelerinden birkaçıdır.

Benzer ortaklıklar dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli tasarım bölümlerinde zaman zaman gerçekleştirilmektedir. Nottingham Trent Üniversitesi mobilya ve tekstil tasarımı 2. sınıf öğrencileri ile 2015 yılında kurulan Arlo & Jacob mobilya firması ortaklığı, yeni kurulan bir firmanın ürün çeşitliliğini artırması, öğrencilerin de henüz eğitimleri devam ederken tasarımlarının üretildiğini görmesi bakımından her iki taraf için de ilerlemeyi teşvik eden bir motivasyon kaynağı olarak kabul edilebilir. Öte yandan Amerika'daki Kendall College of Art and Design, yerli bir firmayla birlikte geleneksel mobilya üretimini sürdürmek ve geliştirmek amacıyla bir öğrenci yarışması düzenlemiş, ertesine ise yarışma iç mekân tasarımı bölümü ile mobilya tasarımı bölümü ikinci sınıf öğrencilerinin katılımıyla bir otel iç mekânı projesini konu etmiştir.

Güncel ekonomik, politik, toplumsal ve teknolojik gelişmeler üretimin etkileşimde olduğu tüm birimleri ileriye dönük pozisyonlar almaya sevk etmiştir. Yalnızca mobilya ya da iç mekân ürünleri üreten firmalar değil, hammadde sağlayıcıları ve hatta kimi durumda hükümetler, sanayi-üniversite iş birliklerini destekleyici atılımlar gerçekleştirmektedir. Dünya Bankası'nın 2013'te yayımladığı bir raporda özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma programlarında bu tarz ortak çalışmalara ağırlık verilmesi önerilmiş, böylece firmaların üretim için gereksinim duyduğu rekabetçi ve yenilikçi ortamı oluşturacak donanımlı mezunların doğrudan istihdama katılacakları ön görülmüştür.

Bu bağlamda firma ile kurulan ortaklıklar öğrenciyi gerçek üretim ve pazar koşullarını düşünmeye sevk etmesi, firmanın sahip olduğu teknolojik olanakların deneyimlenmesi ve tasarımcı adayının donanımını artırması şüphesiz ki İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı bölümün öğrenim çıktılarıyla örtüşmektedir. Sanayi-üniversite iş birliği kapsamında öngörülen bu yarışma modülünün dersin kalıcı bir parçası haline gelmesi ve dört yıllık iç mimarlık eğitiminin gelişimine katkı sağlaması, bu çalışmanın temel hedefleri arasındadır.

Türkiye'de tasarım bölümlerini bünyesinde barındıran üniversitelerin eğitim programında, İç Mimarlık lisans eğitimi dört yıl boyunca stüdyolarda verilen teorik ve pratik derslerin yanı sıra, öğrencilerin sektör ile kaynaşması ve profesyonel yaşam ile tanışması amacıyla atölye çalışmaları, seminerler ve zorunlu stajlar ile desteklenmektedir. Yarışma projelerine katılımın teşviki de benzer şekilde, öğrencileri profesyonel yaşama hazırlamak için kullanılan bir yöntemdir. Özyeğin Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı bölümünde, 2017- 2018 Bahar yarıyılı Mobilya Tasarımı dersi kapsamında, teşvik edilmesinin, hatta ders kapsamında zorunlu hale getirilmesinin dışında farklı bir yöntem geliştirilerek yarışma projesinin kendisi dersin bir modülü olarak kurgulanmıştır. Bu bağlamda, fakültemizin İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı ve Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümlerinden akademisyenlerin oluşturduğu bir ekip ile bir Mobilya üreticisi firma ve profesyonel bir tasarımcı iş birliği yapmışlardır. Dersin yürütücüsü ve asistanı yarışmanın tasarlanması ve organizasyonun yanı sıra proje danışmanı olarak ders kapsamında öğrencilerin projelerini geliştirmelerine yardımcı olmuşlar, ancak jüri üyesi olarak değerlendirme kısmında yer almamışlardır. Değerlendirme, akademisyenlerden ve sanayi üreticilerinden oluşan 8 kişilik ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Yarışmanın ana sponsoru olan mobilya firması aynı zamanda birinci seçilen projenin üretimini üstlenmiştir.

Tasarlanacak mobilyanın Özyeğin Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi akademik katının bekleme alanına özgü olmak kaydıyla, hâlihazırdaki mobilyaları gözeterek ya da mevcut duruma yeni bir tasarım olarak önerilmesi istenmiştir. Özgünlük ve yenilik, kullanıcı için verimlilik, üretici için verimlilik estetik, görsel kalite ve çekicilik değerlendirme kriterleri olarak göz önüne alınmıştır.

Üretici ortaklığı ile yürütülen bu tip çalışmalarda öğrencilerin gerçek bir tasarım problemiyle uğraşmanın yanı sıra çalıştıkları malzemeyi ve güncel üretim tekniklerini yakından tanıma imkânı bulması hedeflenmiştir. Mobilya Tasarımı dersi üniversite-sanayi iş birliğine verimli bir ortam sağladığı, bu iş birliği sonucunda mezun olacak donanımlı/kalifiye iç mimarların istihdam olanaklarının artacağı ve doğrudan mobilya, dolaylı olarak iç mekân üretiminin yenilikçi ve gelişen üretim kollarına olumlu yönde katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mobilya tasarımı, Öğrenci yarışması, Sanayi-Üniversite işbirliği, İç mimarlık eğitimi

MOBİLYA VE SÜS

Yaprak ÖZEL¹, Zerrin Funda ÜRÜK², Gökçe UZGÖREN³, Tuğçe ÖZTÜRK⁴

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 34310 İstanbul, e-posta: yozel@gelisim.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34310 İstanbul, e-posta: zfuruk@gelisim.edu.tr

³ Arş. Öğr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34310 İstanbul, e-posta: guzgoren@gelisim.edu.tr

⁴ Arş. Öğr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34310 İstanbul, e-posta: tozturk@gelisim.edu.tr

ÖZET

Yaşam alanlarının tamamlayıcısı ve vazgeçilmez unsuru mobilyalardır. Bir mekânın fonksiyonu ne olursa olsun, oluşturulan yapının kaba işlerinin tamamlanmasının ardından, mekânın yaşam ile olan bağıni sağlayan ve kullanıcı ile mekânın iletişiminin kurucusu ve yürütücüsü mobilyadır. Mobilyanın biçimlenme sürecine bakıldığı nesnel ve öznel etkin kriterler ortaya çıkmaktadır. Mobilya kullanıcısı için en öncelikli özellik, mobilyanın işlevine uygun sınıflandırıldıktan sonra mobilya seçimine öznel faktörler girmesidir. Toplumun değer yargıları ve tasarımcı kullanıcı faktörü arasındaki bir diğer başlık da kendi şahsi beğenisi olmaktadır. Kullanıcı, mobilyalarını beğenisine göre seçer ve fonksiyonuna bağlı olarak yapısal kurgusu oluşturulmuş alanları yaşayan mekânlara dönüştürür ve kullanır.

Kullanıcı tercihleri ve beğeniler en etkin rolü üstlenmektedir. Kullanıcı günümüze tercihini kendi zevkine göre yapmaktadır ve çok çeşitli mobilyalar içinden kendisine en estetik gelen zevkine uygun olanı tercih etmektedir. Bu noktada devreye giren zevk başlığı aslen bireye özgü bir özellik değildir, toplumsal nitelikte bir estetik düzgüler sistemidir. Ancak günümüzde ise zevk toplumsal olmaktan çıkarak bireysel bir özellik haline gelmiş ve zevkin bireyselleştiği durum maalesef kitsch ürünlerin oluşmasına neden olmuştur. Önceleri küçük süs eşyaları, minik heykelticikler ile görülen kitsch ürünler, günümüzde iç mekân yüzey kaplamalarında ve mobilyalarda neredeyse tarifi olmayacak abartı, süs ve ışıltı ile görülmektedir. Kitsch kelimesi uluslararası bir kavram olmasına rağmen, anlam olarak bakıldığında tam olarak hangi kökten geldiği veya türediği bilinmemektedir. Dolayısıyla farklı dillerde pek çok farklı kökten türemiş ancak sonucunda birbirine yakın anlamlarda tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun Güzel Sanatlar Sözlüğünde "özenti ürünü" anlamını alırken, bir diğer tanımda; zevksizliği, gülünç ve garip denilecek kadar aşırılığa varıran yapıtları belirlemek için kullanılan kavram tanımını almaktadır. Tanımlarda ortak olan olumsuz bir mana taşımasıdır. Kitsch ürünler hayatın her alanında yerini almıştır. Onlardan bağımsız yaşamak neredeyse mümkün değildir. Bu oluşumun nedenlerine ve başlangıcına bakıldığında sanayi devrimi ve hatta daha eski dönemlere dayanan matbaanın bulunuşuna kadar gitmektedir.

Matbaanın bulunması ve yaygınlaşması okuma yazma oranının artması ile yüksek sınıflar ile olan kültürel farkın azalmasını etkilemiştir. Sanayi devrimi ile Aristokrat sınıf ile burjuva ve halk sınıfları arasındaki sanatsal değerlerin, zevklerin ve ekonomik imkânların bir olmaması ve sanayileşme ile kısıtlanan insanın ihtiyaç duyduğu uğraşa en iyi yanıt olması denilebilir.

Burjuva sınıfın ihtiyacı olan estetik talebine en hızlı yanıt verme, her ne kadar sanatsal bir değer taşımasa da özenilen aristokrat sınıfın eserlerine olan özlem ve isteği doldurma kitsch ürünleri ortaya çıkarmıştır. İstenilen ve bir türlü ulaşılamayan sanat eserlerinin yerini taklitleri almıştır. Burjuva sınıfı için üst sınıf ile arasında olan fark ortadan kalkmıştır. Albenisi yüksek sanatsal değer taşıması bir unsur olarak görülmeyen, kolay ulaşılabilen, abartılı renklere, biçimlere ve ölçülere sahip ne kadar göz doldurursa o kadar beğeni toplayan bu ürünler yüksek piyasa değerine sahip olarak yüksek fiyatlar ile satılmaktadır.

Kitsch ürünler sanat eserleri gibi kişide sorgulama, değerlendirme, bir fikre yönelme, farklı bir bakış açısı kazanma, estetik kaygı duyma gibi etkiler oluşturmaz. Bu ürünler tüm kitlelerin paylaştığı ortak dolaysız kolay anlaşılabilir türden açık imgeler sunar. Anlatılmak istenen fikir direkt anlatılır. Kullanıcıyı yormaz, kaygılandırmaz. Bilinen ve kabul edilenleri tekrar sunar. Kişiyi geliştirmez ama kolaylık sunar. Bu kolaylık kendi içinde hızlı tüketilmeye de yol açar. Kullanıcının zevkine hitap eden bir yenisi ile hemen değiştirilir.

Kullanıcının zevkine hitap etme çabası mobilyaların tasarımından, üretimine ve pazarlanmasına kadar etkilemektedir. Ticari boyutta üreticiler arasındaki rekabet gelişen iletişim ve teknoloji ile kullanıcıyı kendilerine bağlama mücadelesine dönüşmüştür. Öyle ki artık kullanıcı ihtiyaç duysun duymasın ürünü beğendiği için almakta kullanmakta veya kullanmadan miladını dolduran ürünleri atmaktadır.

Bu hızlı tüketim ve ürünlerin artan albenisi içinde kalan kullanıcı doğal ve asıl olanı yansıtan sanattan, sorgulama, değerlendirme, merak etme gibi kişiyi geliştirecek eylemlerden giderek uzaklaşmaktadır. Sadece tüketmeye yönlendirilmiş, hatta neyi tüketiceği ve nasıl tüketiceği bile biçimlendirilmiş, kendine odaklı yaşayan bireyler toplumsal değer, yargı ve düzgülerini de kaybetmektedir.

Bu çalışmanın amacı mobilya tercihlerindeki abartı ve süsün nedenlerinin araştırılması sorgulanmasıdır. Toplumsal bir düzgüden kişisel bir etkiye dönüşen zevk ifadesinin sonucu olan kitsch kavramı tanımlanmış, Kitsch olarak adlandırılan kavramın ve ürünlerinin; abartı ve zevksizliği, nasıl oluştuğu hangi etkilere mazur kaldığı açıklanmıştır. Günümüzdeki etkileri ve nasıl geliştiği anlatılmıştır.

Bu çalışma; kullanıcının mobilya tercihlerini etkileyen ve yönlendiren kitsch kavramı, kavramın doğuşu, nasıl ne niçin oluştuğu, kullanıcı, tasarımcı ve üretici bakımında mobilya üzerindeki etkilerini ve kullanıcı, tasarımcı, üretim ve pazarlama alanında çalışan bireyleri kapsamaktadır.

Çalışmada; tercih edilen yöntem konu üzerine yazılmış makale, bilimsel yayın ve tezlerin, güncel mobilya üretimlerinin incelenmesi ve üreticiler ile birebir yapılan görüşmelerdir. Mobilya üretim ve satış mekânlarındaki nihai ürünler ile TV programları ve sosyal medya esaslı pek çok alandan bulgular toplanmıştır.

Mobilya tasarım ve üretim sürecini etkileyen öznel faktörler beğeni ve tercihlerdir. Artık günümüzde bir mobilyaya ihtiyaç duyulduğunda kişisel beğeniye uygun olanı seçebilecek kadar çok alternatif ve imkân mevcuttur. Ancak bu seçimi yaparken kullanıcıyı etkileyen, tetikleyen ve beğenisini yönlendiren ve hatta tüketim dürtüsünü arttıran bir takım faktörler ile karşılaşmaktadır. Kullanıcı karar verme aşamasında farkında olmadan tanıtılmış ve direktilmiş pek çok ürünü sadece ihtiyacı olduğunu düşündüğü için almakta ve kullanmaktadır. Birçoğu abartılı, süslü ve kullanıldıktan kısa zaman sonra ilk görünüşteki etkisini kaybeden ve atılan bu ürünlerin neden tercih edildikleri hakkında bilgi sunulmaktadır. Sonuç olarak; Kitsch ürünler ilk ne zaman oluşmuş ve bugün halen nasıl kullanıcıyı etkilemektedir sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, kullanıcıların tercih ettikleri veya ettirildikleri ürünlerin altında yatan anlamlar ve sonuçları ortaya konmuş, bu sayede kullanıcıya tüketim farkındalığı kazanma yolunda bir öneri oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mobilya, İç mekân, Süs, Kitsch, Toplum

MÜZE SERGİLEME MEKÂNLARINDA AYDINLATMA TASARIMI

Hande EYÜBOĞLU¹, Tülay ZORLU²

¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
e-posta: handetrb@hotmail.com

² Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 61080 Trabzon,
e-posta: zorlut@hotmail.com

ÖZET

Aydınlatma tasarımı hem görsel konfor parametresi olarak hem de tümel mekân algısını etkilediği için mekân tasarımlarında önemli bir yere sahiptir. Aydınlatma çeşitleri doğal ve yapay aydınlatma olarak ikiye ayrılır. Yapay aydınlatma mekânların işlevlerine göre farklı aydınlık düzeyleri ve ışık renklerinde tercih edilebilir. Görsel konforun sağlanmasında önemli bir bileşen/parametre olarak aydınlatma tasarımı, işlev farkı gözetmeksizin her mekânda dikkat edilmesi gereken bir unsurdur. Ancak müzeler gibi sergileme işlevli mekânların tasarımında ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü ziyaretçilerin müzelerde sergilenen eserlere temas etme şansı azdır ve eserlerin boyut, form, yüzey, doku, renk vb. tüm detaylarının doğru algılanmasını sağlamada aydınlatma tasarımının büyük bir rolü vardır. Müzeler, çeşitli ürünlerin, objelerin veya eserlerin bir araya gelerek sergilendiği yapılardır. Müze kavramının ilk ortaya çıktığı yıllarda sergileme mekânlarında doğal aydınlatma tercih edilirken zamanla fazla ışığın eserlere zarar verdiği görüldükçe yapay aydınlatma sistemleri yaygınlaşmıştır. İlerleyen zamanla gelişen teknoloji sergileme mekânlarının aydınlatma tasarımına dâhil edilerek eserlerin zararlı ışıklardan korunarak yeterli aydınlık düzeylerinde aydınlatılması sağlanmıştır. Müze yapılarının aydınlatma tasarımında dikkat edilmesi gereken hususları genel olarak üç başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar; sergileme alanlarında bilinçli tercih edilen aydınlatma tasarımları, doğal aydınlatmayı destekleyen yapay aydınlatma sistemleri ve sergilenen eserlerin zararlı ışıklardan korunması şeklinde sıralanabilir. Müze yapılarında aydınlatma tasarımı özellikle sergileme mekânlarında daha etkin bir role sahiptir. Sergileme alanlarının aydınlatmalarında amaç, sergilenen ürünlerin doğru algılanması ve ziyaretçilerin sergi deneyimine elverişli bir ortam hazırlamaktır. Sergilenen ürünlerin, biçim, renk, doku ve malzemelerinin ziyaretçiler tarafından doğru ve net bir şekilde algılanması iyi bir aydınlatma tasarımı ile sağlanır. Doğru aydınlatma tasarımı için de sergileme mekânlarının boyutlarına uygun aydınlatma stratejileri belirlenmelidir. İç mekânda aydınlatma stratejileri genel, bölgesel, vurgu ve görev aydınlatması olarak sıralanabilir. Genel aydınlatma; mekânın tamamına dengeli bir aydınlık düzeyi sağlayabilme amaçlı tercih edilen bir aydınlatma düzenidir. Homojen, düzgün ve tek düze bir aydınlık seviyesi oluşturularak mekân organizasyonunda esneklik sağlar ve her alanın kullanımına imkân verir. Bölgesel aydınlatma ise küçük alanlarda yoğun aydınlık düzeyi sağlar. Farklı eylem alanlarının özel olarak aydınlatılmasını gerekli olduğu durumlarda tercih edilir. Aydınlık seviyesi ve mekânın diğer bölümlerindeki aydınlatma tasarımına bağlı olarak etkisi değişebilir. Müzelerde sergileme mekânlarında alanın tamamına hâkim olan genel aydınlatmanın yanı sıra öne çıkarılmak, vurgulamak istenen eserin aydınlatılmasında vurgu aydınlatması kullanılır. Bunların yanı sıra genel aydınlatma ile aydınlatılmış ancak yeterince dikkat çekilememiş eserlerin olduğu belirli alanlarda ise bölgesel aydınlatma kullanılır. Aydınlatma stratejilerinin yanı sıra sergileme mekânlarında görsel etkiyi

güçlendirmek için teknoloji ile birlikte çeşitli aydınlatma teknikleri de geliştirilmiştir. LED teknolojisi günümüzde en öne çıkan tekniklerden biridir. Yüksek verimli ve renk alternatifli LED ışık kaynağının LED şerit, LED spot, LED ampul gibi çeşitli seçenekleri günümüzde sergi mekânlarının aydınlatılmasında kullanılmaktadır. Bunun yanında fiber optik, projeksiyon teknolojisi de sergileme mekânlarında tercih edilen aydınlatma teknikleri arasında yer alır. Sergileme mekânlarında aydınlatma kaynakları da görsel konforun oluşmasında ve mekânın işlevselliğinin artırılmasında etkilidir. Bu bağlamda aydınlatma kaynaklarının akkor, gazlı, halojen, cıva buharlı ve floresan lambalar gibi çeşitleri vardır. Bu kaynaklar tek başına kullanılabildiği gibi yapılarına uygun çeşitli armatürlerle de birlikte kullanılabilir. Ray, spot, sarkıt, korniş, duvara monte, gömme ve tavan armatürleri günümüzde tercih edilen armatür çeşitlerindendir. Sergileme mekânlarında tercih edilecek aydınlatma kaynaklarının nerede yer alacağı ve yönü de eserlerin algılanmasında önemlidir. Literatürde aydınlatma yönleri; önden aydınlatma, 45 derece yanal önden aydınlatma, yarım arkadan aydınlatma ve üstten ya da aşağıdan aydınlatma olarak sıralanmaktadır. Önden aydınlatmada ışık eseri önden aydınlatarak derinlik kazandırır. 45 derece yanal önden aydınlatma ile eser ışık kaynağı eserle 45 derecelik açı oluşturur ve eserin formu tüm detayları ile gösterilir. Yarım arkadan aydınlatma ile ışık esere arkadan gelerek bir derinlik kazandırır. Üstten ya da aşağıdan aydınlatma ile farklı görsel etkiler oluşturmak amaçlanır.

Müzelerde aydınlatma tasarımı ile ilgili yapılmış çalışmalarda kullanılan doğal ve yapay aydınlatmaların tercihlerine göre yaklaşımlar, aydınlatma biçimlerinin ziyaretçi deneyimi ile olan ilişkisi, aydınlatma kriterlerinin sergideki malzemelerin korunmasına etkileri, algılama ve aydınlatma kriterlerinin analizi gibi konular ele alınmıştır.

Aydınlatma tasarımının öneminin vurgulanarak güncel sergileme mekânlarının tasarımlarında tercih edilen aydınlatma tasarımlarının örnekler üzerinden analizinin amaçlandığı bu çalışma üç adımda gerçekleştirilmiştir. İlk adımda aydınlatma tasarımı ve sergi mekânlarında güncel aydınlatma stratejilerine ilişkin literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci adımda çalışmanın örneklemini oluşturmak üzere, literatüre girmiş, çağdaş sergileme yapılarından beş yapı belirlenmiştir. Çalışmanın son adımında ise, çalışma kapsamında ele alınan müze yapılarının sergileme salonları belirlenen analiz parametreleri ışığında değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan 5 müze örnekleminin sergileme alanlarının aydınlatma tasarımının analiz parametreleri; tercih edilen aydınlatmanın türü (doğal/ yapay aydınlatma), aydınlatma stratejileri (genel, bölgesel, vurgu, görev aydınlatması), kullanılan armatür çeşitleri bağlamında olmak üzere üç temel başlıkta ele alınmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular sergileme mekânlarında farklı aydınlatma türlerinin ve aydınlatma stratejilerinin eserlerin doğru ve net olarak algılanabilirliğinde önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler Aydınlatma, Tasarım, Müze, Sergileme, Mekân

OFİS İÇ MEKÂN TASARIMINDA RENGİN KULLANIMI

Ebru YAZGAN SERİNKAYA¹, Gonca NAKIŞCI²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, 27310 Gaziantep,
e-posta: ebruyazgan@gantep.edu.tr

²Y. Mimar, Gaziantep Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, 27310 Gaziantep,
e-posta: goncanakisci@gmail.com

ÖZET

Giriş: İnsan gündelik hayatında temel ihtiyaçlarına zaman ayırırken, çalışma eylemi de bu zamansal sürecin içerisinde yer alır. Günümüz çalışma mekânı olarak ofisler; kişinin bulunduğu gün içeriğinin büyük bir kısmını kapsamaktadır. Ofislerde, verimli sonuçlar çıkararak ortaya konulan somut veya soyut ürünlerde, çalışanların psikolojik gereksinimleri önemli bir yer tutmaktadır. Ofis iç mekân tasarımı mekânın kullanıcıları için çeşitli algısal perspektifler oluşturmaktadır. Çalışanın iş verimi, büyük ölçüde psikolojik etmenlere dayandığından, mekânda, belirli konfor parametrelerinin yerine getirilerek sağlanması gereklidir. İç mekân tasarım kriterleri olan aydınlatma, mobilya, havalandırma, ergonomi ve renk, tasarımcının mekân organizasyonunu sağlamadaki temel prensiplerini oluşturur. Bu temel prensiplerden olan renk kavramı; özellikle çalışma mekânları gibi çalışanın gün boyu kullandığı mekânların tasarımında oldukça önem kazanmaktadır. **Amaç:** Günümüzde ofis iç mekân tasarımları yapılırken, mekânı oluşturan tasarım unsurları üzerinde belirli kararlar alınarak, tasarım olumlu bir şekilde sonlandırılmaya çalışılmaktadır. Doğru bir biçimde tasarlanmış bir ofis iç mekânı, ofiste çalışanların verimini artırırken, müşteriler üzerinde de pozitif etkiler bırakarak, firmayı daha iyi konumlara taşıyabilir. Bunun için tasarım başlangıcında, tasarım kriterleri üzerinde daha fazla durulmalıdır. Bu çalışma, ofislerdeki iç mekân tasarım kriterleri içerisinde önemli bir yer teşkil eden renk kullanımı üzerinde durulmuştur. Çalışanlar üzerinde rengin oluşturduğu algıyı, çeşitli yapı elemanlarında ve ofis donatılarında kullanım şekilleri irdelenmiş ve bazı tespitlerde bulunulmuştur. Çalışma süresince, gelecekte yapılacak olan ofis iç mekân tasarımlarında daha olumlu sonuçlara ulaşabilmek adına tasarımcıya bir kaynak niteliğinde olabilmek ve bilim dünyasına bu konu hakkında katkı sağlayarak, ofis iç mekân tasarımlarının gelişimine ışık tutulması amaçlanmıştır. **Kapsam:** Çalışma konusu çeşitli başlıklar halinde toplamda beş bölümden oluşmaktadır. Öncelikle araştırma konusuna giriş yapılarak; iç mekân düzenindeki ofis plan tiplerine ve ofis iç mekân tasarımında etkili olan temel tasarım ilkeleri ve ofis iç mekân tasarımındaki renk kavramı çeşitli algısal etki başlıkları halinde irdelenmiştir. Bir sonraki bölümde, önceki bölümlerde incelenen literatür bilgileri ışığında; renk kullanımının etkin olduğu, Türkiye ve yurtdışından ikişer ofis iç mekân tasarım örneği seçilerek, bu örnekler üzerinde çeşitli tespitler ve tablolara yer verilmiştir. Son bölümde ise, sonuç ve öneriler başlığı altında, bölümlerin incelenmesiyle oluşan çeşitli çıkarımlara, bu çıkarımlar eşliğinde incelenen örneklerin yorumlanmasıyla elde edilen bazı verilere yer verilerek tespitler ve öneriler yer almaktadır. **Sınırlılıklar:** Çalışmada incelenen literatürel bilgiler, Türkiye’den ve yurtdışından seçilmiş, ofis iç mekân tasarımında renk kullanımının etkin olduğu ofislerde değerlendirilen verileri barındırmaktadır. **Yöntem:** Çalışmada örnekleme yöntemi kullanılarak, iç mekân tasarımda renk seçimi hakkında çeşitli tespitlere yer verilmiştir. Seçilen örneklerde iç mekân tasarlanırken renk kavramı öncelikli olan ofisler seçilmeye çalışılmıştır. Bu ofislerin yapısal kat farklılıkları ve metrekafe farklılıklarının olmasına özen gösterilerek mekân büyüklüğünde renk tercihlerinin düzeyleri incelenmek istenmiştir. Aynı zamanda seçilen ofis

örneklerinin, hizmet verdikleri sektörlerin farklı olmasına özen gösterilmiştir. Böylece sektörel farklılıklar sonucunda, renk kullanım biçimlerine değinilmek istenmiştir. Toplamda dört adet ofis iç mekân tasarım örneğine yer verilmiş olup, seçilen örneklerin ikisi yurt dışında farklı ülkelerde yer alıp, ikisi Türkiye'de yer almaktadır. Bu bağlamda, sadece ülkemiz çapında değil, global anlamda iç mekânda kullanılan renklerle beraber tasarım sonuçları görülmek istenmiştir. Türkiye'de seçilmiş olan iki ofis tasarımı yerinde gidip incelenerek iç mekân tasarımıyla alakalı çeşitli fotoğraflar çekilmiştir.

Bulgular: Taranan literatür bilgileri ışığında, mekân algılamasına etkisi olan; ısısal, kütsel, zamansal, mekânsal ve işitsel etkilere göre incelenen örnekler üzerinde değerlendirme yapıp tablolarla irdelenmiştir. **Sonuç ve Öneriler:** Ofislerin temel tasarım kriterlerine bakıldığında karşımıza; kullanılan yapay ve doğal aydınlatma, iç mekânda kullanılan mobilyalar, havalandırma, ergonomi ve renk seçimleri çıkmaktadır. Renkler görsel bir uyarım dışında işlevsel olarak da birçok etkiye sahiptir. Bir yapıya ilişkin konstrüksiyonun ve estetiğin bir parçasıdır. Mekânı algılamada, kişinin zihninde farklı bakış açıları oluşturarak çeşitli illüzyonlar yaratır. Sıcak renkler kişide ortam ısını normalden daha sıcak hissetmesini sağlar. Mekânda oluşan herhangi bir sesi daha yakında ve yüksek desibelde algılatır. İç mekânda bulunan çeşitli mobilya ve objelerin dokusunu daha yumuşak hissettirir. Kişiyi daha aktif ve dışa dönük yapar. Zamansal anlamda geçen sürenin daha kısa olduğu hissiyatını verir. Soğuk renkler kişide ortam ısını normalden daha soğuk hissetmelerine neden olur. Mekânda oluşan sesi daha uzakta ve düşük desibelde algılatır. İç mekânda bulunan çeşitli mobilya ve objelerin dokusunu daha sert hissettirir. Kişiyi daha pasif ve içe dönük yapar. Zamansal anlamda geçen sürenin daha uzun olduğu hissiyatını verir. Ofis iç mekân tasarımlarında farklı yapı elemanlarında ve donatılarda kullanılan renk çeşitleriyle, mekânda bulunan çalışanlar üzerinde pozitif etkiler oluşturarak üretilen fikir ya da üründe verimlilik artırılabilir. Yüksek konsantrasyon gerektiren ofis iç mekân bölümlerinde soğuk renkler tercih edilerek çalışanın işine daha çok odaklanmasını, ilgisinin içe dönük bir şekilde devam etmesini sağlayabilir. Ofiste fonksiyon farklılıklarına göre renk tercihleri yapılarak, mekânlarda yapılması istenen eylem algısı kullanıcıya daha çok hissettirebilir. Çalışanlar üzerinde motivasyon, yaratıcılık, konfor ve sosyal iletişim ortamlarının oluşturulması kullanılan renklerle sağlanıp daha da artırılabilir. Mekân algılama etkilerine göre çalışma kapsamında incelenen örneklerde yapılan analizler sonucunda Apostrophy's ofisi her etkide de olumlu yansımalar göstermektedir. Lego ve PwC ofisleri de işitsel etki dışında karşımıza olumlu örnekler olarak çıkmaktadır. Alice BBDO ofisi ise yalnızca mekânsal ve işitsel etkilerde olumlu olarak görülüp, diğer etkilerde incelenen üç örneğe oranla olumsuz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ofis yapıları, İç Mekân Tasarımı, Renk, Mekânsal Algı, Ofis İç Mekânında Algı

Yazar Notu: Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Ebru YAZGAN SERİNKAYA tarafından danışmanlığı yapılan Gaziantep Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda yapılmış/yayınlanmış Gonca Nakışçı'nın "Ofis İç Mekân Tasarımında Rengin Kullanımı" konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

OTEL LOBİLERİNİN ENGELLİ KULLANICILARA YÖNELİK KURGULANMASI

Anday TÜRKMEN¹, Emel İŞLEYEN²

¹Arş. Gör., İstanbul Gedik Üniversitesi, GSMF, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34876 İstanbul
e-posta: andayturkmen@gmail.com

²Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, GSF, İç Mimarlık Bölümü, 34660 İstanbul
e-posta: emelisleyen@yahoo.com.tr

ÖZET

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2011 yılında gerçekleştirdiği Küresel Hastalık Yüğü çalışmasına göre dünya genelindeki engelli sayısının yaklaşık olarak 975 milyon olduğu belirtilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması'nın sonuçlarına göre ise, Türkiye'de engelli sayısı 4 milyon 876 bin olarak raporlanmıştır. Diğer bir deyişle, dünya nüfusunun %19,2'si, Türkiye nüfusunun ise, %6,6'sı yaşamını bir tür engellilik ile sürdürmektedir. Söz konusu sayısal verilerin ışığında, seyahat olanaklarının gelişmesi ve engelli bireylerin turizm faaliyetlerinde önemli bir niş pazar haline gelmesi ile birlikte erişilebilir konaklama yapılarının kurgulanması önemli bir tasarım kaygısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Giriş, karşılama ve bekleme gibi birçok görevi üstlenen lobi çevrelerini erişilebilir kılmayı ve engellilik kavramının getirdiği sınırlılıklar doğrultusunda tasarım olgusu ile otel lobi alanları arasında erişilebilirlik ölçeğinde iletişim kurabilmeyi amaçlayan bu araştırmanın birincil amacı, otel yapılarında yer alan ve ortak kullanım alanlarına ulaşımı mümkün kılan lobi alanlarının erişilebilir kılınmasına yönelik kuramsal sınırlılıklara farklı bir bakış açısı kazandırmak ve güncel standartlardan beslenen tasarım yaklaşımları ile tüm ziyaretçiler tarafından erişilebilir lobi alanları sunabilmektir. Engelliliğe yönelik mevcut yazına katkı sağlamak, otel lobilerinin mekânsal kurgusuna ilişkin pratik bilgi geliştirmek ve üretilen bu bilgileri bütüncül yaklaşımlar ile diğer konaklama tesisleri için de kullanılabilir kılmak ise araştırmanın ikincil amacını tanımlamaktadır.

Öncelikli fonksiyonu müşterilerin konaklama ihtiyacını karşılamak olan ve sosyoekonomik koşullara bağlı olarak bazı tamamlayıcı yan hizmetleri de sunabilen otel yapılarında ortak kullanım açısından yoğun talep gören ve hizmet almak üzere otele gelen ziyaretçilerin iletişim kurduğu ilk mekân olarak ziyaretçilere otelin tarzı ya da sınıfı hakkında fikir veren ve müşteri kabul, müşteri kayıt, bilgi alma gibi otelin ön büro hizmetlerini sağlayan karşılama alanları (resepsiyon) ile birlikte bekleme alanlarını da organizasyon şemasında barındıran lobi çevrelerinin erişilebilir kılınması araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Tanımlanmış tüm engelli gruplarının, otel yapısındaki ortak kullanım alanlarının sunduğu olanaklara erişebilmesine imkân tanıyan tasarım pratiklerinin üretilmesi bu araştırmanın kapsamını aşan disiplinler arası bir taahhüt olarak kabul edilmiş ve mekân algısına ilişkin bilişsel önermelere ya da uzmanlık gerektiren özellikli tasarım süreçlerine ihtiyaç duyan zihinsel engelli bireyler çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Bu sınırlılık ölçeğinde, çalışmanın çekirdeğini oluşturan otel lobilerinin başta görme engelli bireyler olmak üzere; hareket kısıtlılığı bulunan ve yalnızca tekerlekli sandalye, koltuk değneği, baston ya da yürüteç gibi yardımcı gereçler vasıtasıyla sirkülasyon sağlayabilen engelli ziyaretçiler için erişilebilir kılınmasına dair düzgüsel tasarımlar geliştirilmiştir.

Otel yapısındaki lobi kullanım alanlarının görsel, işitsel ve fiziksel açıdan erişilebilir kılınmasına yönelik yaklaşımlar barındıran araştırmanın kuramsal kısıtlılıklarına yenilik getirebilmek ve nesnel yorumlar

elde edebilmek amacıyla bilimsel veri toplama tekniklerinden faydalanılmış ve kitap, süreli yayın, tez, makale ve bildiri gibi yazılı kaynakları içeren kapsamlı literatür taraması yapılmıştır. İncelenen çalışmalarda kullanılan yöntemler, ölçekler, bulgular, sonuçlar ve önerilerle konuya ilişkin problemin boyutu saptanmış ve yeterince değinilmeyen noktaların tespiti ile araştırmanın bibliyografik künyesi oluşturulmuştur. Ayrıca otel lobilerinin engelli ziyaretçiler için erişilebilir kılınmasına yönelik güncel yaklaşımların tümü ulusal ya da uluslararası ölçekte geçerliliğini sürdüren mimari standartlarla ve devlet eliyle üretilen yasal düzenlemelerle yorumlanmış ve erişilebilirliğe ilişkin önerilen tasarım arayışları antropometrik veriler doğrultusunda üretilen teknik anlatımlarla tanımlı hale getirilmiştir.

Otel yapılarındaki lobi alanlarının organizasyonu, çevre etkileri, hedeflenen hizmet kalitesi, müşteri bağlılığı yaklaşımları ve varsa bağlı bulunduğu zincir tasarım ilkelerinin etkileri göz önüne alınarak oluşturulan ihtiyaç programı ile birlikte geniş boyutlarda tasarım olgusu içermekte ve farklı özelliklere bağlı kısıtlılıklar göstermektedir. Çevresel kısıtlılıkların engellilik üzerindeki etkin rolünün fark edilmesi ile başlayan süreç; engelli bireylerin yaşam kalitesini artırmak için gereken standartların üretilmesini ve bu standartların yasal düzenlemeler ile koruma altına alınmasını gerekli kılmaktadır. Ancak muğlak, dinamik, tartışmalı ve belirsiz bir kavram olarak karşımıza çıkan engelliliğin tanımlanması konusunda dahi aynı düşüncede olunamaması, engelli bireylerin yaşam koşullarına yönelik geliştirilen devlet politikalarını niteliksizleştirmekte ve üretilen standartların kapsamını belirsizleştirmektedir. Yanlış ya da eksik uyarlanmış olan standardizasyon çalışmalarının yarattığı kafa karışıklığı ise, yapıları fiziksel çevrenin erişilebilirliğine ilişkin kısıtlılıklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hedef popülasyonun antropometrik verilerinin ve fiziksel koşullarının doğru referans alınmadığı tasarım pratiklerine yönelik önermelerin düzgün yaklaşımlar olarak değerlendirilmesi ya da uygulama sürecine doğrudan dahil edilmesi, erişilebilirliğe ilişkin çözüm sunamayan çok sayıda hatalı standardın toplumsal ölçekte kabul görmesine sebep olabilmektedir. Bu nedenle ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin nitelendirilmesinde, engellilere sağlanan temel hak ve özgürlüklerin önemli bir karşılaştırma ögesi olarak kabul edildiği gerçeği dikkate alınmalı ve devlet eliyle üretilen yasal düzenlemelerden ya da standartlardan beslenilmesi halinde gelişmiş ülkelerin ortaya koyduğu referans yaklaşımlar kabul edilmelidir.

Güncel tasarım paradigmalarının özü niteliğindeki biçimsel kaygılar ile üretilen otel yapıları; engelli bireyleri sosyal hiyerarşinin önemli bir alt sekmesi haline gelen seyahat hizmetlerinden soyutlamakta ve konaklama ihtiyacı doğuran turizm faaliyetlerinin önemli bir kısmından mahrum bırakmaktadır. Söz konusu problemin arka planında ise, yapıları çevreye ilişkin erişilebilirlik sorunları ve bu sorunlara uygun çözümler üretebilmek için ihtiyaç duyulan kuramsal ilkelerin yanlışlığı, kifayetsizliği ya da sistemsizliği bulunmaktadır. Konuya ilişkin belirsizlik, özgün çözümlere yönelik planlama süreçlerini ve mekânsal organizasyon sürecine rehberlik eden tasarım prensiplerinin irdelenmesini gerektirmektedir. Ayrıca artan rekabet koşullarına bağlı olarak ön plana çıkan müşteri memnuniyetinin süreklilik arz edecek hale getirilmesi ve tasarım yaklaşımlarını besleyen kaygıların sürdürülebilir olması için otel yapısında birçok temel işlevi üstlenen lobi alanların erişilebilir kılınması gerekmektedir. Hizmet almak üzere otele gelen ziyaretçilerin iletişim kurduğu ilk mekân olan ve otel yapısının diğer bölümlerine ulaşımı mümkün kılan yatay ve düşey sirkülasyon elemanlarının başlangıç alanlarını kapsayan lobilerin engelli otel ziyaretçileri için tanımlı hâle getirilmesini amaçlayan çalışmanın sonucunda, Türkiye’de engelliliğe ilişkin dizgesiz birçok bilgi sentezlenmiş ve uluslararası ölçekte geçerliliğini sürdüren tüm güncel yaklaşımların otel yapılarındaki ortak kullanım alanları ile bağlantısı kurularak erişilebilirlik kavramına disiplinler arası bir perspektif getirilmiş ve otel ölçeğinde mekân tüketiminin demokratikleştirilmesine katkı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Erişilebilirlik, Lobi, Otel, Resepsiyon.

Yazar Notu: Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Emel İşleyen danışmanlığında, Anday Türkmen’in 2018 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık Anasanat Dalı’nda tamamladığı “Otel Ortak Alanlarının Engelli Kullanıcılara Yönelik Kurgulanması” başlıklı yüksek lisans tez çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.

SAĞLIK YAPILARINDA ŞİFA BAHÇELERİ TASARIMIYağmur TURGAY¹, Gülay KELEŞ USTA²

¹Mimar, İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul
e-posta: mimaryagmurturgay@gmail.com

² Prof. Dr. İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul
e-posta: gulayk.usta@gmail.com

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca insan sağlığı ile ilgili çalışmalar, tedavi yöntemleri gelişmiş, tedavi yöntemlerine bağlı olarak mekân düzenlemeleri yapılmıştır. Çoğu kültürde hastaların iyileştirilmesine yönelik olarak, tıbbi müdahalelerin yanı sıra hasta psikolojisini ön planda tutan, iç ve dış mekân düzenlemelerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.

Mimarlık tarihine baktığımızda, insan sağlığına yönelik şifahaneler, hastaneler vb. yapılarda mekân kurgusu ve tasarımı anlamında önemli gelişmeler olduğu gözlemlenmektedir. Bu anlamda iyileştirme bahçeleri olarak da bilinen şifa bahçeleri önemli mekânsal kurgulardır.

Genellikle sağlık hizmetlerine yardımcı olarak kullanılan yeşil alanlara “şifa bahçeleri” denilmektedir. Hastaların tedavileri sırasında kendilerini psikolojik olarak iyi hissetmeleri için yapılmış olan şifa bahçeleri, tarihsel süreçte önemli bir yere sahiptir.

Şifa bahçelerinin tarihsel gelişimine baktığımızda, ilk yazılı metin 5.000 yıl öncesinde Sümerlerin Gılgamış Destanında görülür. Değişik kültürlerden etkilenen şifa bahçeleri, batıda manastır bahçelerinde uygulanmıştır. Selçuklularda, Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası ve Osmanlılarda ise Edirne’deki II. Beyazıt Darüşşifası’nda olduğu gibi tedavi yerlerinde şifa bahçeleri yer almaktadır. Bilimsel olarak ilk şifa bahçesi 1798’de ABD’de uygulanmıştır. Şifa bahçelerinde “sera uygulaması” ise 1813 yılında yapılmıştır. İlk profesyonel kurum olan “Bitki Yetiştiriciliği ile Tedavi ve Rehabilitasyon Ulusal Konseyi” 1973 yılında kurulmuştur (AHTA). Cumhuriyet döneminde ise sanatoryum ve akıl hastanelerinde hastaların kullanabileceği avlu ve bahçe uygulamaları görülür. Heybeliada Sanatoryumu bu dönemin önemli örneklerindendir.

Dünyadan güncel tasarım örneklerine bakıldığında, Irak’ ta “savaş mağduru” çocuklar için tasarlanan “hayvan bakımı” destekli Jiyan Şifa Bahçesi, California’da “yaralı savaşçılar” için tasarlanan “hasat yoluyla şifa” destekli Harvest Home, Singapur’da hastane içerisinde “hastaları mümkün olduğunca yürütmek” için tasarlanan Yishun Toplum Hastanesi, Avusturalya’da hastanenin her bölümü için farklı katlarda tasarlanan “çatı bahçeleri” örnekleri verilebilir.

1990 sonrası hızlı kentleşmeye paralel olarak gelişen psikolojik rahatsızlıklar, hastane bahçelerinde hastalar kadar “refakatçi ve ziyaretçilerin” de dikkate alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, hastalara hizmet veren hastane çalışanlarının da psikolojilerini dikkate alarak, onların da bahçeden faydalanmaları düşünülmektedir. Tabii ki hasta, çevresi ile huzur bulur. Şifa bahçelerinin hastaların dikkatini başka tarafa çekerek huzur verdiği, stresten uzaklaştırdığı, psikolojik ve fiziksel yönden güçlendirdiği, kendine güveni arttırdığı, becerilerini geliştirdiği ve yeni beceriler kazandırdığı, kayıp ve üzüntüleriyle başa çıkmalarında yardımcı olduğu, duyularını geliştirdiği, yaşam kalitesini arttırdığı, hafızalarını yenilediği, motivasyonlarını arttırdığı, kendilerini rahat ve huzurlu hissettirdiği, sosyal

iletişimlerini arttırdığı, doğa ile yakınlaştırdığı, vücutlarının daha dengeli durumda olmasını sağladığı, dikkat sürelerini arttırdığı, kısacası kendilerini iyi hissetme hali sağladığı görülmüştür.

Hastaların tedavileri sırasında kendini iyi hissetmelerine yardımcı olan şifa bahçeleri, fiziksel rahatlamalarını sağlamak, stresini azaltmak, hafızalarını yenilemek, fiziksel hareketlerini ve kas gelişimlerini sağlamak, aktif ya da pasif hareketlerini gerçekleştirdiği, kısacası iyi olma hislerini sağlayan açık alanlardır. Bu alanlar hastaların gözlem, dinlenme, gezinme, dolaşma, oturma aktivitelerini de içerir. Sağlıklı insanların da çeşitli şekilde faydalandıkları bu alanlar özellikle huzur evi, rehabilitasyon merkezleri ve hastane gibi tedavi kurumlarının bahçeleri için düşünülmektedir. Şifa bahçelerinin tedavi amacı yoktur. Tedaviden artan zamanlarında stresi azaltmak, iyileşmelerindeki kendisine olan güveni kuvvetlendirmek, cesaretlendirmek, hastalıklarla mücadele edebilmeleri için moral vermek, dinlenmelerini sağlamak, iletişim duygularını arttırmak, hastane ortamından uzaklaştırmak vb. gibi iyi hissetmelerini sağlayıcı hizmetler sunmak temel amaçtır.

Ülkemizde örnek olabilecek şifa bahçesi tasarımlarının güncel örnekleri çok yaygın olmamakla birlikte, yeni yeni uygulamalar görülmeye başlanmıştır. Denizli’de Merkez Efendi Belediyesi ve Türkiye Alzheimer Derneği’nin ortaklaşa gerçekleştirdiği hobi bahçesi, Büyükçekmece Belediyesi’nin engelliler için tasarladığı hobi bahçesi ve Antalya’da özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde oyun, hobi, spor, bitki yetiştiriciliği ve hayvan destekli terapi alanları örnek olarak verilebilir.

Hastanın tedavisinin yanı sıra psikolojisi üzerinde olumlu etkiler yaratacak şifa bahçelerinin oluşturulmasında yeşilin türü ve düzeni, iç- dış mekân ilişkisi, kullanılan donatılar, bahçe mekânının işlevsel kurgusu vb. gibi konularda tasarım kararları önemlidir. Çünkü iyi tasarlanmış, mekânsal kalitesi yüksek bahçelerin hasta üzerindeki olumlu etkisi daha fazla olacaktır.

Avrupa’daki örneklerde 1700’lü yıllarda peyzaj mimarlarından yararlanılarak bahçe düzenlemeleri yapıldığı ve bu konular belgesellerle toplumla paylaşılmışken, ülkemizde günümüzde birçok büyük hastanenin bahçesiz tasarlanıyor olması konunun önemini yeterince kavranmadığının bir kanıtıdır. Bu nedenle, bu tür kuruluşların resmî kurumlara müracaatlarında, şifa bahçelerinin önemi vurgulanarak proje aşamasında müdahale edilmelidir. Bu amaçla bilim insanları, medya kuruluşları, toplum bilinci yaratmak üzere yardımcı olmalıdır. Ülkemizde de şifa bahçesi tasarım örneklerinin daha çok görülmesi beklenmektedir.

Bu çalışma kapsamında, tedavi merkezlerinde hasta, hasta yakınları, yaşlı, çocuk ve engellilerin faydalanabileceği doğa ile özdeşleşmiş, ihtiyaçlarına uygun iyileştirme bahçeleri olarak bilinen “şifa bahçelerinin” tarihsel gelişimi irdelenerek, literatür taramasıyla birlikte yukarıda bahsedilen örneklerle ilave olarak Schneider Şifa Bahçesi ve Nelson Mandela Çocuk Hastanesi gibi ülkemizden ve dünyadan başarılı tasarım örnekleri incelenerek “güncel tasarım prensipleri” ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca hastane, huzurevleri, yaşlı bakımevleri, kanser tedavi merkezleri, engelli evleri gibi şifa bahçelerinin ihtiyaç olduğu bilincini yaratma amacını taşımaktadır. Bu konuda yapılan literatür incelemesi sonucunda, kanser hastalarında bahçelerin kokusuz olması gerektiği gibi alzheimer hastaları, engelliler, çocuklar, savaş mağdurları, yaşlılar ve hastanede yatan hastalara uygun şifa bahçelerinin özel tasarlanması gerektiği tespit edilmiştir. Bu özel tasarım bahçelerinin her biri için ayrı ayrı ve hepsi için ortak temel tasarım ilkelerinin olması gerektiği, yeni sağlık yapıları tasarımlarında iç ve dış mekân kurgularında “şifa bahçesi” mekânlarının oluşturulmasının önemine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şifa bahçeleri, İç dış mekân ilişkisi, Sağlık yapıları, Yeşilin kullanımı

**TASARIM EĞİTİMİNDE SEZGİSEL SÜREÇLERİ DESTEKLEYEN BİR ARAÇ OLARAK
ZİHİNSEL İMGELEMİN İNCELENMESİ**Elif AKTAŞ YANAŞ¹

¹Arş. Gör., Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 34794 İstanbul,
e-posta: elif.aktas@ozyegin.edu.tr

ÖZET

Tasarımcılar, sıklıkla daha önceden karşılaştıkları durum ve nesneleri zihinlerinde yeniden deneyimleyerek tasarım sürecine dâhil ederler. Bu süreçte tasarımcılar yeni nesneler ve ilişkiler keşfeder, ancak daha da önemlisi, hayal gücü aracılığıyla daha önce hiç görmedikleri yeni durumları ve nesneleri deneyimleyebilirler. Zihinsel imgelem olarak adlandırılan bu özellik, tasarımda önemli rol oynar. Tasarımcı zihinsel imgelem yaparken, imgeleri zihninde yaratır, çizer, dönüştürür ve inşa eder. Bu sebeple zihinsel imgelem bir çeşit tasarım yöntemidir. Bu bağlamda, çalışmada zihinsel imgelem yalnızca görsel bir süreç değil aynı zamanda bir yapma eylemi olarak ele alınmıştır. Bir şeyi algılamak için onu sadece görmek yetmez. Gördüğümüz şeyi yorumlamamız ve zihnimize yeniden inşa etmemiz gerekir. Benzer şekilde zihinsel imgelem, hafızada var olan imgelerin sadece geri çağırılması değil, aynı şekilde onların yorumlanmasıdır.

Bu çalışmada zihinsel imgelemin tasarımda içsel süreçleri, özellikle sezgiselliği nasıl etkilediği ele alınmıştır. Çalışma imgelemi yalnızca bizim içimizde gerçekleşen, dokunamadığımız mistik bir alan olduğu görüşünden çıkarmayı amaçlanmaktadır. İmgelem yalnızca görsel bir süreç değildir. Çocukluktan itibaren öğrendiğimiz diğer her şey gibi imgelem de kavramsal dünyamıza anlamlandırmamıza yardımcı olan bir yapma biçimidir. İmgelemin zihnimize nasıl temsil edildiğinden bağımsız olarak, deneyim ve akıl yürütmeye birlikte bir bilgi inşa etme sürecidir. Benzer durum sezgisellik için de geçerlidir. Sezgi tasarımcısının geçmiş bilgi ve deneyimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu bakış açısıyla, bu çalışma zihinsel imgelemin sezgisel süreçlerin destekleyen bir çeşit tasarım yöntemi olduğunu görüşü üzerine kurulmuştur. Bu görüşün izlerini ise bundan yarım yüzyıl öncesindeki bir eğitim pedagojisinin içinde, Bauhaus'ta, bulmak mümkün olmuştur. Bu bağlamda imgelem ampirik bir çalışmayla incelenmek yerine, kavramsal bir çerçevede ele alınması tercih edilmiştir. Bu izleri daha yakında izlemek amacıyla Bauhaus eğitimcilerinden Moholy-Nagy'nın eğitim pedagojisine bakılmıştır. Fiziksel deneyimin motor becerileri geliştirmenin yanı sıra imgelem dünyamıza da katkı sağladığı bir bakış açısıyla incelendiğinde, Moholy-Nagy'nın Bauhaus'ta benzer bir bilgi üretimi desteklediği düşünülmektedir. Moholy-Nagy eğitim pedagojisi, tasarımı sezgisel bir pratik olarak görüyordu. Moholy-Nagy de bir sanatçıydı ve Bauhaus 'ta estetiği ön plana çıkarmaya çalışıyordu. Bu yüzden tasarım eğitiminin sezgisel süreçlere hâkim olan sanatçılar tarafından verilmesi gerektiğini savunuyordu. Bunu yaparken kendisini yalnızca sanat ile sınırlandırmamıştı. Deneyim, Moholy-Nagy'nın pedagojisinin önemli bir parçasıydı. Her şeyden öte, tasarımcı kimliği yetiştirmeye çalışıyordu.

Nagy kendi çağının getirdiği teknolojik araçların farkındaydı. Her çağın belli bir optik odak noktası olduğu düşünüyordu. Kendi çağı için bu film ve fotoğraftı. Birçok temsil aracını bir arada kullanarak, yeni görme biçimleri yaratmayı hedefliyordu. Birden fazla tekniği bir arada kullanarak, fotomontaj tekniğini geliştirdi ve yeni görme biçimleri yarattı. Peki ya biz kendi çağımızın getirdiği teknolojik araçların görme biçimimizi nasıl etkilediğinin farkında mıyız? Kendi çağımızın, daha da önemlisi geleceğin görselliği nasıl bir biçimde ortaya çıkacak? Yapay zekâ, sanal gerçeklik, simülasyonlar,

artırılmış gerçeklik, dokunmatik ekranlar, akıllı yüzeyler, hologramlar, gibi teknolojiler kuşkusuz günümüzde görsel ve sezgisel düşünme biçimlerimizi dönüştüren araçlardan bazıları. Hızla değişen teknolojik araçlar ile birlikte sezgiselliğimiz de şekillendi ve şekillenme devam edecek. Sorun şu ki; bu değişim tasarım eğitime ve tasarım stüdyolarına nasıl yansıdı? Kişisel dizüstü bilgisayarların stüdyoya girmesiyle birlikte sözel ve sezgisel iletişim, azalalı çok oldu. Artırılmış gerçeklik, hologram gibi yukarıda bahsedilen ve bir ekrana bağlı kalmaksız hareket kabiliyetini arttıran görece daha sezgisel bu araçların tasarım eğitime nasıl entegre edileceği halen tartışılmaktadır. Çağımızda, stüdyo eğitiminde sezgisel süreçleri destekleyen daha iyi bir temsil ortamına ihtiyaç duyulduğu ise eğitmen ve tasarımcıların üzerinde fikir birliğine vardığı bir konudur. Bu bağlamda, kendi çağını çok iyi yorumlayan bir tasarım okul olan Bauhaus'un ve onun öncü eğitimcilerinden Nagy'ın öğretilerinden hala ders çıkarmak mümkün görünmektedir. Değişen teknolojiye rağmen Nagy'ın görüşlerinin bir kısmı hala geçerlik taşımaktadır.

Bu çerçevede, çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısmında zihinsel imgelem kavramına dair temel görüşler ve tartışmalar paylaşılmıştır. Bu kısımda öncelikle zihinsel imgelemen görsel düşünceyle olan ilişkisi ve tasarımcı bakış açısıyla nasıl yorumlandığına dair bir alt yapı sunulmuştur. Bunu takiben, zihinsel imgelemen zihnimizde nasıl gerçekleştiği, zihinsel imgelemen algı ve yapma ile olan ilişkisine dair alana ait bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler ışığında, zihinsel imgelemen nasıl ele alındığına dair bir çerçeve sunulmuştur. Bu çerçevede, zihinsel imgelemen beden-zihin ilişkisini güçlendirdiği ve tasarımcıların sezgisel süreçlerini desteklediği düşünülmektedir. Çalışmanın ikinci kısmında, sezgisel ve içsel süreçleri destekleyen bir eğitim pedagojisi üzerinden bu ilişki araştırılmıştır. İçsel dönüşümleri destekleyen "süreç-odaklı" bir eğitim modeli olması dolayısıyla Moholy-Nagy'ın Bauhaus Chicago'daki eğitim pedagojisi incelenmiştir. Kendi çağını çok iyi yorumlayan bir tasarım okul olan Bauhaus'un ve onun öncü eğitimcilerinden Moholy-Nagy'ın öğretileri üzerinden sezgisel süreçlerin zihinsel imgelem ile olan ilişkisi araştırılmıştır. Bu çerçevede, Moholy-Nagy'ın eğitim pedagojisi kendisinin sıklıkla başvurduğu ve imgelem ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülen iki araç üzerinden irdelenmiştir; temsil ve fotoğraf. Son olarak tartışmalar kısmında söz konusu sezgiselliğin günümüzdeki durumu görsel ve imgesel araçlar üzerinden tasarım stüdyoları özelinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler; Zihinsel İmgelem, Moholy Nagy, Tasarım Eğitimi, Tasarım, Tasarımda Zihinsel Süreçler

TASARIMA İNTERDİSİPLİNER BİR BAKIŞ: SOLAR EV TASARIMI

Selin MUTDOĞAN¹

¹Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 06800, Beytepe Ankara, e-posta: smutdogan@gmail.com

ÖZET

Üniversitelerde lisans düzeyinde verilen tasarım eğitimi teorik bilginin ışığında bilgisayar ortamında modelleme ve maket yapım yöntemleri kullanılarak tasarım yapma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu yaklaşımda tasarımın gerçeğe dönüştürülmesinden ziyade öğrenilen bilgilerin tasarıma nasıl yansıtıldığı ve problemlerle baş ederken yaratıcılığın öne çıkıp çıkmadığı sorgulanmaktadır.

Günümüz tasarım sürecinde “mekân tasarımı” etkileyen yeni girdiler bulunmaktadır. Bunlar 21. Yüzyılın bilimsel, teknolojik, ekonomik, toplumsal, siyasal alandaki hızlı değişimlerini içermektedir. Bu değişimler üniversite eğitiminde de göz önünde bulundurulmakta ve öğrencinin iş hayatına donanımlı bir şekilde başlayabilmesi için derslerin içeriklerinde ve uygulama yöntemlerinde çeşitli yenilikler denenmektedir.

Üniversitelerin bilgi üretme mekanizmaları günümüze kadar içine kapanık bir şekilde gelişmiştir. Varolan bu bilgi üretim sistemi hem zaman endişesi taşımamakta hem de ‘gerçek dünya’nın sorunlarına yeterince eğilmemektedir. Bu sistemin değişmesi için üniversiteler, disiplinler bilgi üretim yaklaşımından sıyrılıp, disiplinler arası hatta disiplinler ötesi (Transdisipliner) bilgi üretim metodolojilerini benimsemeli ve buna uygun yapılanmasını gerçekleştirmelidir. Böylece akademik kaygıların önde olduğu içe kapanık bilgi üretim yaklaşımından, günlük hayatın içinde, diğer bilgi üreticileri arasında onlarla yakın çalışma sistemi geliştirilebilmektedir. Bu yaklaşımın özünde de üniversite-sanayi işbirliği bulunmaktadır.

Özellikle son yıllarda üniversite-sanayi işbirliğinin iki taraf içinde faydalarının anlatıldığı ve uygulama örneklerinin üzerinde durulduğu bilimsel çalışmalar çoğalmıştır. Bu çalışmalar içinde özellikle vurgu yapılan noktalardan biri de küçük ve orta ölçekli sanayi ağırlıklı, geleneksel sektörlere yönelik üretim yapan, Ar-Ge yatırımının düşük olduğu ve geliştirme çalışmalarında dış desteklerden pek yararlanmayan endüstri yapıları için, bölgesel üniversitelerin anahtar rol üstlenebileceği vurgusudur.

Tasarım alanında da bu işbirliğinin artırılması için üniversitelerde çeşitli uygulamalar geliştirilmeye başlanmıştır. İşletme ve mühendislik, tasarım eğitiminin içine dâhil edilmiş ve tasarım ile beraber diğer disiplinler arasında (endüstriyel tasarım mühendisliği) ortaklaşa programlar oluşturulmuştur. Bu yaklaşımla lisansüstü eğitimlerde “işletme ve tasarım, tasarım ve mühendislik programlarında veya bütünleşik lisans programlarında (tasarım mühendisliği... vb.) artış yaşanmıştır. Özyeğin Üniversitesi, Tasarım, Teknoloji ve Toplum lisansüstü programı ve Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Tasarım Mühendisliği Programı tasarım alanını içeren disiplinler arası programlardan bazılarıdır. Disiplinler arası yaklaşımın tasarım eğitiminde odak noktası haline gelmesi eğitim kurumlarındaki değişimde de görülmüş ve Aalto Üniversitesi “Helsinki School of Economics, Helsinki University of Technology ve The University of Art and Design Helsinki’nin bir araya getirilmesi sonucu Finlandiya’da ilk disiplinler arası üniversite olarak kurulmuştur. Dolayısıyla, tasarım eğitimindeki disiplinler arası yaklaşımlar yeni programlar oluşturma, müfredat yenileme veya tasarım eğitimi veren kurumları farklı bir anlayış ile kurma çerçevesinde olmuştur.

Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde son yıllarda mobilya ve inşaat sektörlerinde bulunan çeşitli firmalarla ortak projeler yürütülmüştür. Gerçekleştirilen proje çalışmaları göstermiştir ki tasarım öğrencisi gerçek bir müşteri için hayata geçirilecek bir mekân veya mobilya tasarlarken motivasyonu normal bir proje dersine göre çok daha fazla olmaktadır. Bu işbirliklerinin biri olan “solar ev” projesi, 3. Sınıf seçmeli dersi kapsamında sürdürülebilirlik, yenilenebilir enerji ve tasarım kavramlarının öne çıkartıldığı bir yaklaşımla yürütülmüştür.

Güneş enerjisi üzerine çalışmalar yürüten İstanbul menşei bir firma, kendi üretim yaklaşımlarını en iyi şekilde yansıtacak, konumu belirlenmiş bir alanda konut projesi yapılmasını istemiştir. Projenin kısıtlarını ve kullanılması gereken sistemleri, mekânların ortalama büyüklüğünü, işlevlerini ve öne çıkması gereken unsurları öğrencilere önceden detaylı bir şekilde sunmuşlardır.

Ders kapsamında öğrenciler öncelikle sürdürülebilirlik, yenilenebilir enerji ve güneş enerjisi ile ilgili detaylı araştırmalar yapmış, sunulan arazi hakkında bilgi edinmişlerdir. Sonraki süreçte kavramsal alt yapı oluşturularak tasarım süreci başlatılmıştır. Proje derslerinden farklı olarak tasarım sürecinde projelere işverenin istekleri dikkate alınarak kritik verilmiştir. Bu yaklaşım öğrencileri kısıtlayıcı ve zorlayıcı olmuş, teorik tasarım bilgisinin ötesine geçen farklı disiplinlerde bilgi sahibi olmayı gerektiren bir süreç haline gelmiştir. Süreç içinde öğrencilerin zorlandıkları kriterler veri olarak toplanmıştır.

Jürilerin şirkette çalışan farklı meslek dallarına mensup kişiler tarafından yapılması, öğrencilerin sadece estetik, fonksiyon ve ulaşılabilirlik gibi temel tasarım kavramlarının çok ötesinde tasarım girdilerinin olduğunu anlamalarını sağlamış ve gerçekçi yaklaşımlarla mekân oluşturmanın zorluğunu kavramışlardır.

Dersin sonunda toplam 16 öğrenciye açık uçlu sorular sorularak birebir görüşme gerçekleştirilmiştir. Ders ve projenin tasarım süreci hakkında düşünceleri öğrenilmiştir. Bu görüşmeler 5 ana soru kalıbı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bunlar tasarım süreci diğer stüdyo derslerinden farklı mı gerçekleşti?, Proje derslerinden farklı ne tür motivasyonlarınız oluştu?, Jüri üyelerinden aldığınız kritikler hocalarınızın kritiklerinden farklı mıydı?, Beğenilen noktalar sizi şaşırttı mı? ve son olarak hocanızın yönlendirmesi farklı mıydı?. Görüşmelerde özellikle öğrencileri motive eden ve zorlayan kriterler üzerinde durulmuştur. Aynı şekilde jüriye katılan şirket çalışanlarının görüşleri alınmış, çalışan elemanları ile öğrencilerin anlayış, tasarım, konuya yaklaşım vb. konulardaki farklılıklar öğrenilmiştir. Jüriye katılan şirket çalışanlarına açık uçlu 4 soru sorulmuştur. Bunlar neden böyle bir çalışma sistemine gerek duydunuz?, Ofisinizde çalışan tasarım elemanları ile öğrencilerin arasındaki farklar nelerdi?, Öğrencilerin eksikleri nelerdi? ve son olarak çıkan ürünler ve tasarımlar gerçek hayatta uygulanabilir mi?

Sonuç ürün olarak ortaya çıkan konut tasarımları hem öğrenciyi hem de şirket çalışanlarını etkileyecek derecede gerçeğe yakın ve uygulanabilir olmuştur. Bu özelliklerin ön plana çıkması öğrencilerin yaratıcılıklarını kısıtlamamış aksine 2 kavramı tek projede göstermenin heyecanını yaşamışlardır. Öğrenciler ayrıca konu hakkında öğrendikleri teorik bilgilerin uygulamada değişim gösterebileceğini, tasarımcı ile uygulayıcı arasındaki düşünce farklarını ve önceliklerini görmüşlerdir.

Şirket çalışanları ise iş hayatında teknik altyapıların ve maliyetlerin en büyük sınırlayıcılar olduğunun ama üniversite öğrencilerinin böyle bir önceliğinin olmamasından dolayı çok daha yenilikçi ve özgür tasarımlar yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca piyasada kendini tekrar eden düşünce sistemlerinin de önüne geçilmiş olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Konut tasarımı, güneş enerjisi, sürdürülebilirlik, interdisipliner eğitim

**TASARIMDA GİYİM KURAMI YAHUT TEZYİNAT: ORYANTALİST BİR MEKÂNSAL
TEZAHÜR OLARAK MARAKEŞ ESKİ ŞEHİR ÖRNEĞİ**Büşra DİLAVEROĞLU¹

¹Arş. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul,
Mohammed VI Politeknik Üniversitesi, Ben Guerir, Marakeş, e-posta:bdilaveroglu@fsm.edu.tr

ÖZET

Süsleme (ornamentation) modern mimarlığa bir üslup problemi olarak ilk kez Adolf Loos ile girmiştir. 'Süsleme ve Cürüm' isimli makalesi ile tartışmaya açılan süsleme; mekân, ev ve sosyal yapının belirlendiği bir kategori olarak açığa çıkar. Loos için modernlik bir maskeye ihtiyaç duymak anlamına geldiğinden, kentsel hayatta eşitlenmek ve denge kurabilmek adına süslemeden arınmak gereklidir. Bununla birlikte süsleme fikrinin 'cürüm' olarak anıldığı bu anlayışın karşısına Semper'in 'Giydirmе' kuramıdır. Semper'e göre mimarlık süsleme ile başlar ve süsleme inşa edici bir unsur olarak yapının ontolojisini belirleyen şeydir. Bu anlamda Semper'de mekân fikri bir dokuma anlayışına dönüşür. Bu 'dokuma'nın içinde mekânlar kıvrımların, süslemelerin ve yüzeylerin sürekliliği ile belirlenir.

Semper'e göre mimarlığın kökeninde inşa edilmiş olanı maskelemek vardır. Bu maske toplumsal hayatı örер ve işaretleri inşa eder. Bu mekânlar içinde yaşamaktan ziyade giyilen bir tür semboller bütünüdür. Bu süsleme ve yalınlık arasındaki fark modern mimarlığın temel noktalarından birini oluşturacak ve modernizme beyaz yüzeylerini ve nötr mekânlarını verecek, sözde malzemeye dürüstlüğünü, mekâna işlevsel yalınlığını ifade edecektir. Salt işleviyle anılacak olan bu mimarlık, Corbusier'da bir makineye dönüşecek ve modern mimarlık böylece süslerinden arınacaktır. Bu anlamda Semper ve Loos karşı karşıya konulurken, süsleme ve bezeme de modern mimarlık ile geleneksel mimarlık arasındaki sınırı kesin biçimde ayıran bir çizgi olarak görülecektir.

Yapı böylece; strüktür (structure) ve süsleme (ornamentation)'dan oluşan ikili bir dikotomi üzerine oturtulur ve süslerinden arındırılarak, salt özüne yani strüktürüne döndürülmeye çalışılır. Söz konusu olan alternatif mimarlık örneklerinde de süsten arınmış her yapma biçimi 'modern' olarak anılmıştır. Tarihsel olan yapma biçimleri ise 'süsleri' ile tanımlanmıştır. Sözelimi salt geometrilerin kompozisyonu ile yorumlanabilecek olan bir geleneksel mimarlık, süsleme ile bezenmiş olan çağdaşlarından daha modern bulunabilir. Bu süslemenin bir dekorasyon elemanı olarak kullanıldığı anlayış farklı coğrafyaların mimarlık yapma biçimlerini değerlendiren bir 'bakış'ı mimarlığın odağına yerleştirir. Sözelimi bu çerçeve ile Kurtuba Camisine bakan biri, mekânın içinde bitmek tükenmek bilmeyen bezemelerin, mekânın içinden dışına, dışından sokaklarına kadar akan bezemelerini anlamlandırmakta zorlanır. Neredeyse bir tekstile dönüşen duvarlar, zeminler doğulu bir oryantalizmin geri kalmış bir fotoğrafı gibi algılanır, bu bağlamda da öteki bir zeminde inşa edilir.

Süslemenin mimarlığın kökenini oluşturduğu görüşü Semper'ci bir maske anlayışının ötesinde bir inşa etme biçimi olarak Cansever'de açığa çıkmıştır. Mukarnas üzerine tez yazmış olan Turgut Cansever, coğrafyaya özgü mimarlık anlayışının mukarnas kavrayışından yola çıkılarak oluştuğunu öne sürmüştür. 'Tezyinat' olarak adlandırdığı bu mimarlık anlayışında mekânın her bir unsuru içeriden ve dışarıdan bir birlik olarak örülür bu anlamda Semper'in tekstil teorisine benziyor gibi görünse de toplumsal hayatı organize etmek ve ayırtırmak gibi anlamlarından ziyade, yaşantının her alanına aksetmiş bir düşünme biçimi olarak yorumlanabilir ve bu anlamda Loos'un ifade ettiği süslemeden farklı olarak ortaya çıkan bir bezeme biçimidir.

Cansever ‘maddi varlık tabakası’ olarak adlandırdığı inşai gerçekliği ve teknolojiyi bir araç olarak ele almış, sosyal, iktisadi ve biyolojik varlık alanının gerektirdiklerinin bir sentez halinde, süzülerek bağımsız tektoniklerin bir araya gelmesiyle birlikte bir birlik kazanabileceğini öne sürmüştür. Bu anlamda mimarlığın bütünü oluşturana, bir yapıyı oluşturan mimari elemanlardan her biri kendi içinde bir birlik anlamına geliyordu. Yapının bütünü bu bağımsız tektoniklerin bireyselliklerini öldürmekten ziyade onları kabul ederek bütünde başka bir birliğin kompozisyonuna ulaşıyordu. Bu anlamda modern mimarlığın ‘bir şey eklenemez ve bir şey çıkarılamaz’ Kahn’cı söylemini de İslam Estetiğinin karşısına koymuştur.

Bu bağlamda, Loos’un tariflediği süsleme ile İslam estetiğini şekillendiren tezyinat arasında birinin bir dekorasyon (maske) diğeri ise bir yaşama biçimi olması açısından bir ontolojik farkın olduğu öne sürmek mümkündür. Modern bir bakış açısıyla şekillenen ve günümüz dünyasında her şeyin ait olduğu tarihsellik yok edilerek anlaşıla geldiği ve buna ek olarak mimarlık adına alternatif olanakların inşa edilmeye çalışıldığı yüzyılda mimarlığın var olma biçimleri arasındaki farkın anlaşılabilmesi ve bu bağlamda değerlendirilebilmesi üretilmesinden daha ciddi bir noktada konumlanmaktadır. Mimarlığın yüzeylerle inşa edildiği, mekânın mimarlığın içinde başka bir uzmanlık alanı olageldiği, peyzajın, mobilyanın ve diğer mimari unsurların her birinin bir tür farklı alanlar olarak tanımlandığı ‘uzmanlık’ yüzyılında, yapının bir tezyinattan başlayarak örülmesi, dokumalardan, yüzeylerden ve duvarlardan başlayarak oluşa gelmesi fikri bambaşka bir mimari gerçekliğe işaret etmektedir. Bu da şehir, bina, mekân, bahçe gibi tüm yaşamsal alanlarda ontolojik bir birliğe işaret eder. Bu anlamda modern mimarlık nesnesi olarak indirgenen mimarlığın, duvarlardan şehre, yapıdan, yapının en küçük birimine kadar aynı anlayış ile üretilmesinin ve bütünde ulaşılan birliğin ontolojik bütünlüğünün işaret ettiği çerçeveyi anlamak açısından anlamlı görünmektedir.

Bu anlamda araştırma yüzeyler fikri üzerinden zemin, duvar ve çatı eksen alınarak, süsleme ve tezyinat bağlamında oryantalist mekânsal bir tezahür olarak, görsel ve metinsel olarak inşa edilen Marakeş eski şehir örneği üzerinde tezyinat fikrini anlamaya çalışır. Bu bağlamda eski şehrin sınırları içinde bulunan çarşı ve konut dokusu ele alınarak, labirent doku içinde yüzeyler ve yüzeylerin birleşiminden oluşan doku etnografik bir araştırmaya tabi tutularak anlamaya çalışılacaktır. Bu anlamda zemin, duvar ve çatı biçimlenişleri ve bu kurgunun bir araya gelişleri ile şehir kurgusunun oluşması süsleme ve şehir dokusu arasında nasıl bir bağlantı oluşturur sorusu temelde araştırmanın eksenine alınmıştır. Böylece mimari tektonikler ile şehir kurgusunun zamansal varoluşu arasındaki ilişki yeniden okumalar açısından ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süsleme, Tezyinat, Marakeş, Eski Şehir, Giydirme Kuramı

TASARLANAN, YAŞANILAN VE ALGILANAN BİR KAVRAM OLAN MEKÂNIN TEKNOLOJİ İLE ETKİLEŞİMİ

Orkunt TURGAY¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Altınbaş Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
Bölümü, Bağcılar/ İstanbul, e-posta: orkunt.turgay@altinbas.edu.tr

ÖZET

Bir mekânı oluşturmak için onun kesin sınırlarla tanımlanmış olması gerekmemektedir. Önemli olan mekânın net olan ya da net olmayan sınırlarının algılanabilir olmasıdır. Dolayısıyla, mekânın oluşumunu ve tanımını irdeleyebilmek için algılanabilir sınırlarını incelemek gerekmektedir. Sınırlar olmadan bir mekânı tanımlamak, kavrayabilmek, analiz edebilmek mümkün değildir. Mekân aynı zamanda insanın beş duyusuna da hitap eden duyusal bir bütündür.

Mekân kavramı, algıların ve düşüncelerin toplamı olmanın ötesinde insanın varoluşunun bir yansımasıdır. Mekân insan tarafından inşa edilmiş çevrenin temelini oluşturan, kesin sınırlarla tanımlanmamış; geçmiş deneyim ve birikimler doğrultusunda gelişen en önemli unsurdur. Yaşamımızın kabuğunu oluşturan, dış dünya ile ilişkimizi somut anlamda biçimlendiren bir etkiye sahip olan mekân; insan-insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıların içinde yer aldığı, sınırları olan, örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen tanımlı bir boşluktur.

Mekân kavramını, pek çok farklı bakış açısına, düşünceye, felsefeye, insana dair pek çok özelliğin yanı sıra karşısındakine ne anlatılmak, ne aktarılacak ya ne yansıtılmak isteniyorsa onu yansıtan bir “arayüz” olarak değerlendirmek, mekân kavramının çok yönlülüğünün bir göstergesidir. Dolayısıyla, insan olgusunun karmaşasını, kişisel özelliklerini de barındıran mekân, onu kullanan ya da onunla etkileşime geçenlerle kurduğu iletişim bir takım duyarlılıkların aktarımı için önem taşıyan bir kurgudur.

Bachelard, iki farklı hayal kurma yaklaşımı olduğundan, bunlardan ilkinin daha biçimsel, diğerinin ise daha materyalist olduğunu tartışmaktadır. Ancak bunların ikisinin de aynı akıl tarafından biçimlendiği gerçeğini de savunmaktadır. (BACHELARD, 1964). Zihinde, biçimsel hayal kurma yaklaşımı daha yenilikçi, canlılık dolu, çeşitli ve beklenmedik olayları içinde barındırırken, materyalist hayal kurma da ise kurgudaki bileşenlerin sürekliliğinden, ahenginden söz etmek mümkündür. Aslında mekânın “arayüz” olarak bizlere çeşitli imkânlar sunan bir “fiziksel ortam” olması, bireylerin o mekândan ne tür çıkarımlar elde ederek o mekânı kişiselleştirmeleri ve belleklerine kodlamaları bakımından önemlidir. Ancak ne var ki, teknolojik gelişimdeki çeşitliliğin ve hızın endüstriye katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Bu hızlı değişime bağlı olarak toplumdaki sosyal alışkanlıklar ve toplumsal belleğe dayanarak oluşan kültürel birikimler de mekânlara yansımından dolayı, kültürel boyutların analizi önem kazanmaktadır.

Günümüze bakacak olursak gün geçtikçe “sınır”ların ortadan kalktığı, bilgi ve iletişim bağlamında gelişen küreselleşme ve hızlı değişim, sosyo-kültürel yapının buna adapte olmakta yavaş kalması “farkındalık”ların kaybolması riskiyle birlikte “kalıcılık” kavramının ve duyarlılıkların temel unsurlarını sarstığını gözlemlemekteyiz. Kalıcılığın bu denli hızlı yok oluşundaki en önemli faktör ise bireylerin kendi değerlerini de bu denli hızlı yitirmeleri, farkındalıklarının çok hızlı bir biçimde kaybetmeleri olarak öngörülebilir. Ortaya konulan mekânın tam anlamıyla özümsemeden bir başka niteliğini algılamaya çalışmak gösteren-gösterilen, neden-sonuç ilişkilerinin iyi analiz edilememesine neden olmaktadır. Bir

mekânın algılanması, farkına varılması, anlamlandırılması ve hepsinden önemlisi bunları nasıl elde edileceğinin bilinmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla mekânın endüstriyel olma yönü ve hızla değişen teknoloji toplumun geleneksel alışkanlıklarını tamamen olmasa da değiştirmiş, ancak temel değişiklik mekânların tüketilebilir nesneler olarak görülmesiyle farklı boyutlara ulaşmıştır. Bunun nedeni ise mekânlardaki içeriği oluşturan etmenlerin, mekânın sosyal yönünün ve yapıların oluşumunda endüstrideki ekonomik, teknolojik ve sosyal değişimlerin belirleyiciliği, karmaşıklığıdır.

Bilgisayar teknolojileri her alanda olduğu gibi tasarım alanında da etkin kullanılan bir araç olarak karşımıza çıktığı günümüzde kalıcılık kavramı artık **“anlık/duruma bağlı”** bir yaklaşım, bir durum olurken, mekân bilgi ve iletişim teknolojileri ile desteklenen, belirli bir fiziksel “sınırlandırma”ya bağlı kalmaksızın ortaya konulabilmektedir. Algoritmik sayısallaştırma düşüncesi ile gelişen bilgisayar programlama dilleri ve teknikleri, tasarım aşamasından mekânın algılanmasına kadar genişleyen bir süreçle kullanıcının mekânı daha kolay bir biçimde ortaya koymasını sağlamaktadır. Tasarımcıya yeni biçimler keşfetmesi için olanaklar sunan ve birçok bakımdan kolaylık sağlayan bilgisayar teknolojileri; çizgilerin, renklerin, formların matematiksel olarak ifade edildiği sanal temsil ortamlarını ortaya çıkarmış, kullanıcı açısından da mekânların bellekte daha kolay biçimlendirilmesine, algılanmasına olanak sağlamaktadır.

Mekân tasarımı ve algısında sayısallaştırma, tasarımın birçok alanında olduğu gibi görselleştirme ve sunum alanlarında da karşımıza çıkmakta ve Sanal Gerçeklik (VR) ve Artırılmış Gerçeklik (AR) kavramları altında geliştirilmektedir.

AR ve VR ortamları sık sık aynı kategori içerisinde ifade edilmesine rağmen aslında birbirinden farklı kavramlardır (Bound vd.,1999). AR gerçek dünya görüntüleri üzerine sanal nesnelerin eklenmesiyle oluşturulan ortamlardır. AR ortamlarında sanal ve gerçek nesnelerin eş zamanlı birlikteliği sağlanır. Sistem gerçek zamanlı çalışarak gerçek ve sanal nesneler arasında etkileşim sağlar. AR ortamı etkinlikleri, gerçek ortamlarda uygulanırken VR ortamı etkinliklerinin tamamı sanal ortamlarda yapılmaktadır.

Hızla gelişen ve gündelik yaşantımızın pek çok alanını istila eden teknolojik yaklaşımlar her ne kadar sınırları kaldırarak bireyleri “özgür”, “bağımsız” kılsalar da; teknolojiye “bağımlı” bireyleri ortaya çıkarmakta ve duyarlılıkları ortadan kaldırmaktadır. Teknolojinin etkin olarak kullanılması “sanal” olmayı artırmakta dizüstü bilgisayarlar, cep telefonu, İpad, Iphone gibi teknolojik “uzuvlar” bireylerin algı düzeylerini etkileyerek mekânlara karşı duyarsız hale getirmekte **“mekânsızlaştırmakta”**, mekânların aktardığı duyarlılıkların farkına varılmasını engellemektedir.

Tüm bunların ışığında duyarlılıkları aktaran arayüzler olarak mekânların endüstriyel boyuttaki “kalıcılığının” aksine “geçicilik” durumu ve tüketilmesi ön plandadır görüşüne varılabilir. Mekânların aktardığı duyarlılıkları kavrayabilmek için yüksek hızda düşünce üretmek, anlık, pratik, interaktif etkileşim ve kısa sürede geri bildirim özellikleriyle içinde bulunduğumuz “mekân”ın en iyi niteliklerin ayırdına varmak gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı bilgisayar teknolojilerindeki bu hızlı değişimin ve gelişimin “mekân” kavramının, tanımı, üretilmesini ve algılanmasını pozitif ve negatif olarak ne şekilde etkilediğini saptamaya çalışmak oluşturmaktadır. Çalışma kapsam olarak hem profesyonel hayattaki tasarımcı, hem gündelik yaşantıdaki kullanıcı, hem de eğitim sürecindeki öğrencilerle ilişkilendirilerek çok yönlü bir durum tespiti içerecektir. Çalışmanın yöntemi ise genel olarak literatür taraması ile birlikte bu sürece eşlik edecek bireysel görüşmelerle sonuca ulaşmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Mekân, Tasarım, Mekân Algısı, Gerçeklik

TEKİNSİZ MEKÂNLAR: EV ÜZERİNDEN OKUMA

Adnan AKSU¹, Sevda KÜTÜK²

¹Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 06570 Ankara,
e-posta: adaksu@gazi.edu.tr

²Y. Lisans Öğr., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 05200 Amasya,
e-posta: sevda.mimar@gmail.com

ÖZET

Tekinsizlik günümüz modern kentlerinde bireylerin çokça duyumsadığı bir duygudur. İlk olarak felsefe ve kısa hikâyelerde yer alan kavram sonraları psikanalizin sınırlarına taşınmış, özellikle Freud'un tekinsizlik üzerine yazdığı makale birçok alan için referans noktası oluşturmuştur. Bu alanlardan biride hiç kuşkusuz mimarlıktır. Ancak mekân üzerinden tartışılan tekinsizlik kavramı, psikanaliz ve diğer kuram tartışmalarının temsili olmaktan ziyade bu tartışmaları ortaya koyan bir aracı niteliğindedir. Bu yüzden mekânın tekinsizliği, tekinsizliği tetikleyen etkinin mekânla biraradalığının sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Bu etkiler her ne kadar çeşitlilik gösterse de en belirgin olanı yabancılaşmadır. Özellikle bireyin kendine, yaşadığı mekâna ve kente yabancılaşması tekinsizlik duygusunu beraberinde getirmekte ve her geçen gün etkinliğini arttırarak kentin her alanında kendini hissettirmektedir. Modernizm ve sanayileşmenin de kente bıraktığı etkilerle beraber hem özel hem kamusal alanlarda hissedilebilir bir duygu haline gelmektedir. Ancak Anthony Vidler'in de bahsettiği gibi tekinsizlik en iyi iç mekânın mahremiyetinde hissedilmektedir. Özellikle evin geçirdiği değişimlerle birlikte bu durum giderek patolojik bir hal almakta ve tanıdık bildik olan ev kavramı egemen ideolojilerin ve akımların baskısı altında kalarak yabancı bir formda karşımıza çıkmaktadır. Evin özellikle geçmişe referans veren ve aşına olduğumuz şeylere karşı uygulanan bu bastırılma eylemi Freud'un tekinsizlik makalesini hatırlatır türden geri dönerek tekinsizlik duygusunu da beraberinde getirmektedir. Böylece Freud'un makalesinde Almanca literatüründen ödünç aldığı "heimlich-evde olma, tanıdık olma" ve "unheimlich-evde olmama, tanıdık olmama" kavramları tekinsizlik tanımında ki asıl anlamlarına geri iade edilmektedir. Ev artık evde olmanın getirdiği tinsel duyguların ve öznenin arzularının denetimsizce yaşandığı bir mekân olma niteliğinden uzaklaşarak, modern zaman ideolojilerinin baskılarıyla değişip dönüşen ve tanıdık olmayan bir nesne haline gelmektedir. Böylece mekâna ait her şey beyaz duvarlar arkasına gizlenmekte ve mekân özneyi baştan çıkarma halesini yitirmektedir. Bu yitirilen haleyle birlikte ev, özne için tekinsiz bir metafora dönüşmektedir.

Evin bir diğer tekinsiz hali iç/dış ayrımının muğlaklaşmasıyla ortaya çıkan cam ev fikri üzerinden gerçekleşmektedir. Özellikle mekânın sınırlarına getirilen muğlaklık, Sigfried Giedion'unda belirttiği gibi evi varlık ve yokluk arasında dengede duran ip cambazının alanı haline getirmektedir. Böylece ortaya çıkan yeni ev anlayışı; mahremiyeti vurgulayan, iç ve dış ayrımın belirgin olduğu, kapalı ve korunaklı ev fikrinin yerine iç ve dış ayrımının belirsiz olduğu, iç mekânın kamuya açıldığı şeffaf bir ev fikrini ortaya çıkarır. Bu şeffaflık iç ve dış arasındaki görsel, fiziksel ve zihinsel algının kaybolmasına ve öznenin kendi müdahalesi haricinde, kendiliğinden var olan herhangi bir içerilik kavramının yok olmasına neden olur. Bu yok oluş ise dışarıyı görünebilir kılarken içerinin de gözetlenebilir ve denetlenebilir bir yapıya bürünmesine sebep olur. İçerinin dışarıya hâkimiyetinden çok dışarının içeriye baskın olmasıyla birlikte mekân istila edilir. Böylece iç mekân kamusalığa dâhil olur ve kamusalığın iç mekân üzerindeki etkisi artar. Dolayısıyla insanın duygularını denetleme ihtiyacı duymayan bir özne haline dönüştüğü ev

kavramı artık mekâna yerleşen yabancı bir unsurla birlikte tekinsiz bir hal alır. Ancak beraberinde getirdiği negatif duygularla birlikte gizlendiği yerden ortaya çıkan bu tekinsizlik evin içinde barındırdığı bir takım üstü örtülü dinamikleri de ortaya çıkarmaktadır. Evin sadece içinde yaşamsal alanlara bölünmüş bir bütünü temsil etmesinden ziyade görünenin ötesine geçen başka potansiyellere de sahip olduğunu göstermektedir. Aslında ev ortadan ikiye ayrılabilen, sökülüp parçalanılabilen, ip cambazının ip üzerinde yürürken ki tedirginliğini bize hissettirebilen ve belki de bizimde içimizde bastırdığımız duyguları açığa çıkarabilen bir deneyim mekânıdır. Evin durağan olmaya karşı aldığı bu meydan okuyucu tavrın ihtimalini içinde barındırması, onun özünde oluşacak baştan çıkarıcı bir dürtünün açığa çıkmasını da sağlayacaktır. Böylece tekinsiz ev endişe, kaygı gibi negatif duyguların ortaya çıktığı patolojik bir kimlikten kurtularak yaratıcı ve hayal gücünü canlandıran bir metafora dönüşecektir.

Yapılan çalışma, evin içinde barındırdığı bu gizil tekinsizlik duygusunu, yukarıda belirtilen düşünceler ışığında negatif bir durum olarak değil, aksine evi olması gereken anlamına yaklaştıracak pozitif bir değer olarak kabul etmektedir. İçinde yaratıcı tasarım dinamiklerini taşıdığı düşünülen bu ev figürü, etrafına endişe saçan ve girilemezliğin vurgulandığı tanımlamalar yerine açığa çıkardığı duygunun yaşanarak deneyimlendiği olumlayıcı tavrı desteklemektedir. Bu bakış açısı ile tekinsizliğin ev üzerinden kabul görülen olumsuz tavrının tekrar irdelenmesi ve yaratıcı potansiyeli içinde barındıran, pozitifliği açığa çıkaran dinamiklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Böylece tekinsizliğin evin yaratıcı potansiyeli mi, yoksa ikamet etmeyi engelleyen bir etmen mi olduğu tartışılmakta; bu ikilem içinde kalan durumun ortaya çıkardığı soru işaretlerine yanıt aranmaya çalışılmaktadır. Bu çalışma kapsamında 20. yüzyıl modernizm akımının ortaya koyduğu ev anlayışı ile Gordon Matta Clark ve Rachel Whiteread'in ev ile ilgili yaptığı çalışmalar tekinsizlik başlığı altında karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Özellikle modernizm akımının ev üzerinden geliştirdiği hijyenik mekânlar ve cam ev fikri bu tartışmanın tekinsizlik üzerinden okunacağı asıl odak noktalarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda. Araştırma yöntemi olarak; teorik okumalarla beraber kavramsal bir altyapı oluşturulmakta ve yapılan literatür taraması ile elde edilen veriler üzerinden tekinsizlik okuması yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekinsizlik, mekân, modern ev, cam ev, yabancılaşma

Yazar Notu: Bu çalışma Doç. Dr. Adnan AKSU tarafından danışmanlığı yapılan Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü "Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yayınlanmamış Sevda KÜTÜK'ün "Tekinsiz Mekânlar" konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

TOPRAKALTI MEKÂNLARINDA ALGISAL KONFORU SAĞLAMAYA YÖNELİK MEKÂNSAL TASARIM ÖNERİLERİ

Şeyma İNCESAKAL,

¹Arş. Gör., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
Bölümü, 27000, Gaziantep, e-posta: seyma.incesakal@hku.edu.tr

ÖZET

İnsanoğlu toprakaltı mekânlarını tarih boyunca genellikle inziva ve sığınma işlevleriyle kullansa da günümüzde bu mekânlar çok çeşitli işlevlerle kullanılmaktadır. Her ne kadar toprakaltı mimarisi için mekân tasarımına yönelik çeşitli tasarım ilkeleri geliştirilse ve mekân konforunu sağlamaya yönelik teknolojiler gelişse de, insanların algısal gereksinimlerini karşılamaya yönelik karşılamaya yönelik çözüm önerilerinin araştırılması ve sunulması gerekmektedir. Çünkü gelişen teknolojiler sayesinde toprakaltında her ne kadar kaliteli ve konforlu mekânlar sunulsa da, insanların algısal gereksinimlerini karşılamadığı sürece toprakaltı mekânlarına yönelik ön yargılar devam edecektir. Bu önyargılar toprakaltı mekânının karanlık etkisi, soğukluk, yalnızlık hissi olabilmektedir. Ayrıca mekânın biçimsel tasarımından kaynaklanan, proporsiyonel hatalardan kaynaklanan bireyde tünelde olma hissi, mekânın kuyu etkisi yaratması gibi problemlerin de bireylerde toprakaltı mekânlarına ilişkin önyargılar doğurduğu açıktır. Ayrıca insanların yüzyıllar boyu toprakaltı mekânlarını inziva işlevli kullanmaları, bu insanların yaşamdan ve doğadan kopmaları, gerçeklik algılarını kaybetmeleri de toprakaltı mekânlarına ilişkin önyargılara neden olmuştur. Bireylerin iletişim ve etkileşimden koparak oldukça uzun zaman küçük toprakaltı mekânlarında vakit geçirmeleri beş duyuyla ilişkin algılarının değişmesi de bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişte toprakaltı mekânlarında kullanılan taş, beton gibi algısal olarak soğuk malzemeler de ne yazık ki bu önyargıları güçlendirmektedir. Tarihte insanların uzun süren savaşlar ve doğal afetler sebebiyle toprakaltı mekânlarını kullanmış olmaları kolektif bellekte üzücü anılar olarak yer bulmuştur. Ayrıca edebi metinlerde toprakaltının ölümle veya öteki yaşamla ilişkilendirilmesi bu önyargıları ne yazık ki güçlendirmektedir. Günümüzde kullanıcılarda zaman mekân algısını kaybetmelerini tasarım stratejisi olarak belirlemiş Meydan Alışveriş Merkezi gibi çeşitli alışveriş merkezleri de bulunmaktadır. Zamandan kopan bireylerin daha çok alışveriş yapacakları ve mekânda daha uzun süre vakit geçirecekleri düşünülerek tasarlanan bu mekânlar alışveriş merkezlerinin zamanla içe dönük yapılar olmasına yol açmıştır. Aynı zaman mekân algısı stratejisi ulaşım işlevli yapılarda (metro) ve atölyelerde de gözlenmektedir.

Literatürde mekânsal algıya yönelik çeşitli mekân tasarım kurguları olmasına karşın toprakaltı mekânlarında algısal konforu ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Yanlış tasarım kararlarının ve yanlış tasarlanmış toprakaltı mekânlarının bireylerde algısal, psikolojik sorunlar doğuracağı da göz önüne alınarak algısal konforun önemi vurgulanmaktadır. Yüzyıllar boyunca oluşmuş önyargıları biranda kırmak mümkün olmasa da günümüz örnekleri umut vericidir. Bu bağlamda günümüz örneklerini sunan bir çalışma da bulunmamaktadır. Konunun önemine ilişkin algısal konfor oldukça kapsamlı olarak ele alınmış ve birçok alt başlıkta irdelenmiştir.

Makalenin amacı, insanların toprakaltı mekânlarına karşı algısal önyargılarına dikkat çekmek ve çözüm önerileri sunarak güncel örnekleri bu bağlamda ele almaktır.

Yapılan çalışmada son zamanlarda yapılan toprakaltı mekânları geçmişle bugünü kıyaslama, yerinde gözlem ve betimleme yöntemleri kullanılarak incelenmiş ve probleme yönelik tasarımsal, mekânsal ve algısal çözüm önerileri sunulmuştur.

Çalışma kapsamında toprakaltı mimarisi iç mekân tasarımında algısal konforu sağlamaya ve artırmaya yönelik alt başlıklar belirlenmiştir. Bunlar: biyofili, iletişim, etkileşim, aidiyet, kolektif bellek, mekân yüksekliği ve mekânın proporsiyonları, zaman mekân algısı, görsel-işitsel-dokunsal algıyı zenginleştirmeye yönelik çözümler olarak sınırlandırılmıştır. Bu çalışmada toprakaltı mimarisinde iç mekân tasarımında mekân konforunu sağlamaya yönelik ilkeler kapsam dışı bırakılmıştır.

Çalışma sonucunda;

*Biyofilik tasarımların toprakaltı mimarisinde iç mekân tasarımında kullanımının insanları doğayla bağ kurma açısından rahatlatacağı, biyofilik tasarım kurgusu sayesinde mekânda ve bireyde canlılık hissinin ve izleniminin artırılacağı düşünülmüştür.

*Tüm yeryüzü mekânlarında olduğu gibi toprakaltı mimarisinde de yapının ve mekânın bir canlı gibi (büyüyebilir, gelişebilir, nefes alan bir kurguda) tasarlanması gerekmektedir.

*Bireyler arası iletişim ve etkileşimi ve etkileşimi artırmaya yönelik mekânsal çözümlerin toprakaltı mekânında olma hissini hafifleteceği düşünülmektedir. Bu çözümler mekânlarda galeriler tasarlanması, açık plan (açık ofis vs.) sistemleri gibi bireysel etkileşimi güçlendiren kurgular olmalıdır. Kullanıcıların kendini yalnız hissetmemesi toprakaltı mekânlarında algısal konfor çerçevesinde çok önemlidir.

*Kültürel izlere ve kolektif belleğe atıfta bulunan tasarımların mekânsal kimlik bağlamında aidiyet hissini güçlendireceği, bu hissin toprakaltı mekânında olma hissini baskılayacağı ve unutturacağı düşünülebilir. Zaten benzer bir yaklaşımla eski Türklerin öteki dünya inancı ve ölümlerini eşyalarıyla ve atlarıyla gömmeleri aidiyet ve sahiplik duygusunun ne derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Algısal konfor bağlamında bireyin bulunduğu toprakaltı mekân tasarımında yerellik ve yöresel malzemelerin kullanımı da aidiyet algısını pekiştirecektir.

*Mekân yüksekliği ve mekânsal proporsiyonların toprakaltı mimarisinde algısal konforda en önemli etken olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Konsept çerçevesinde tünel türü tasarımlar güncel örneklerde görülse de sonsuzluk hissine atıfta bulunacağı göz ardı edilmemelidir. Ayrıca kuyu etkisi yapan mekân tasarımları yalnızlık ve çaresizlik çağrışımıyla beraber mekân akustiğini de olumsuz etkilemektedir. Toprakaltı mekânları da aynı yeryüzü mekânları gibi mekân algısında insan ölçeği ilkesine bağlı kalmalıdır.

*Toprakaltı mekânlarında zaman mekân algısı yeryüzü mekânlarında olduğundan daha kritik şekilde ele alınmalıdır. Mekânsal tasarımda gerek duvarlarda aynalar kullanılarak, gerek sanal gerçeklik kullanılarak, gerekse sahte pencerelerle doğaya ve sokağa metafor yaparak insan algısı gerçeklik normlarına ve kendi doğasına yaklaştırılmalıdır. Özellikle yeme içme ve çalışma işlevli yapılarda bireyin kendisini yalnız hissetmesi performansını olumsuz etkilediğinden, mekânlar kalabalık hissettirilecek şekilde tasarlanmalıdır.

*Görsel, işitsel ve dokunsal algıya yönelik deneyimlerin toprakaltı mekânlarında tasarım kararları arasında yer alması gerektiği düşünülmektedir. Mekânlarda renk kullanımlarına ilişkin çalışmalar da incelenerek toprakaltı mekânları için renk, doku, malzeme önerilerinin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar günümüzdeki örneklerde mekânda beyazı ve nano-teknoloji sayesinde kendini temizleyen yüzeyleri görsek de, bembeyaz mekânların veya orantısız beyaz kullanımının da kullanıcı algısını olumsuz etkileyeceği göz ardı edilmemelidir.

Gerçekliği artırmaya yönelik tüm bu mekânsal çözüm önerilerinin farkındalık yaratarak toprakaltı mimarisine yönelik önyargıları kıracağı düşünülmektedir. Gerçeklik algısını kaybetmek, yalnız hissetmek ve doğadan kopmak uzun süreçte bireylerde psikoza ve şizofreniye yol açabileceğinden mekânsal algı ve algısal konfora yönelik çalışmaların artması, bu konuda farkındalık yaratılması, konunun mekânsal tasarım açısından farklı işlevli yapılarda ayrı ayrı ele alınması önerilmektedir. Ayrıca Gestalt'a atıfta bulunarak konunun bütüncül olarak ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler Toprakaltı Mekânları, Mekânsal Algı, Biyofili, Algısal Konfor, Gerçeklik Algısı

Yazar Notu: Bu çalışma Yrd Doç. Dr. Arife Deniz OKTAÇ BEYCAN tarafından danışmanlığı yapılan Selçuk Üniversitesi'nde Mimarlık Fakültesinde yapılmış ve yayınlanmış olan Şeyma İNCESAKAL'ın "Yeraltı ve Toprakaltı Mekânlarının Tasarım İlkeleri" konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

TÜKETİM KÜLTÜRÜNDEKİ DEĞİŞİMİN YEME-İÇME MEKÂNLARININ MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ: YELDEĞİRMENİ ÖRNEĞİ

Elifcan DUYGUN¹, R. Gökhan KOÇYİĞİT²

¹Dr. Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Bina Bilgisi Programı, 34433 İstanbul,
e-posta: eduygun@gmail.com

²Dr. Öğr. Üyesi, R. Gökhan Koçyiğit, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, 34433 İstanbul,
e-posta: kocyigitgokhan@gmail.com

ÖZET

Tüketim, 19. Yüzyıl sonrasında temel ihtiyaçların giderildiği bir eylem zinciri olmaktan çıkarak toplumsal statüyü belirleyen küresel bir göstergeler sistemine dönüşmüştür. Küreselleşme ile değişen zaman-mekân algısı tüketim alışkanlıklarını değiştirmektedir. Bunun sonucu olarak yeni yaşam tarzları ortaya çıkmakta ve bunlar mekânı doğrudan etkilemektedir. Kapitalizm, üretim ve tüketim arasındaki ilişkileri sürekli olarak dönüştürerek kendini yeniden üretmektedir. Günümüzde sadece somut nesneler değil soyut kavramlar da tüketilmektedir. Tüketim mekânları da bu etkinin altında dönüşmüş, insanların boş zamanlarını değerlendirdikleri anonim mekânlara dönüşmüştür. Bu mekânlar gösterge mekânları haline gelmiştir.

İstanbul'un Kadıköy ilçesinde bulunan Yeldeğirmeni Mahallesi, günümüzde farklı bir nüfus ve kullanıcı hareketliliğinin etkisi altındadır. Yaşanan hareketlilik mahallenin aynı zamanda çarşı aksını da oluşturan Karakolhane Caddesindeki tüketim mekânlarını doğrudan etkilemektedir. Bunun etkisi altında mahalle sadece fiziksel ve sosyolojik olarak dönüşmektedir. Bu dönüşüm, yeni sakinlerin ve kullanıcıların yaşam tarzlarına ve pratiklerine, tüketim taleplerine dayanmaktadır. Ancak Yeldeğirmeni'nde yaşanan dönüşüm genel teorilerin işaret ettiği farklı bir biçimde gelişmektedir. Eski ve yeni kullanıcıların yaşamsal pratiklerinin karşılığı olan tüketim mekânları, alanda aynı anda bulunabilmektedir. Bu çalışmanın ana sorunsalını, tüketim, zaman, mekân ve yere dair genelleşmiş teoriler ile Karakolhane Caddesinde yaşanan dönüşümün açıklanamaması oluşturmaktadır. Ortaya çıkan bu durum teorilere aykırı bir durum gerçekleştiği ve alternatif bir model oluşturduğu için literatüre katkı sağlayacak bir durum teşkil etmektedir. Bu bağlamda çalışma alanının sınırları Karakolhane Caddesi ve ona dik konumlanan sokakların ilk yapı adası hizasında bulunan zemin kat dükkanlar olarak belirlenmiştir. Buradaki yeme-içme mekânlarının tiplerinin tespiti ve tasniflemesi yapılmıştır. Yapılan çalışmada, yeni ve eski yeme-içme mekânlarının mekânsal ve biçimsel dönüşümleri ve katmanlaşmaları ve bu bağlamda alanla kurdukları ilişkinin açıklanması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında alanda mevcut olan ya da belirli bir dönemde varlık göstermiş yeme-içme mekânlarının tiplerinin tarihsel gelişimleri ışığında geçirdikleri mekânsal ve biçimsel dönüşüm incelenmiştir. Bu çalışma sırasında yöntem olarak arşiv taraması, yerinde fotoğraf çekimi, kişisel görüşme, kaynak tarama, mekânsal tiplerin krokilerinin çizimi yapılmıştır.

Çalışma alanı içindeki tüketim mekânları içinde yeme-içme mekânları incelenmiştir. Tipler kahvehane, kafe ve yeni nesil kahveci, pastane, lokanta, aperatif yiyecek dükkanları ile meyhane, bar ve pub olarak belirlenmiştir.

Tipler incelendiğinde katmanlaşmanın sadece yeni tiplerin ortaya çıkmasıyla değil, farklı grupları temsil eden alt tiplerin de çeşitlilik kazanmasıyla da ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Farklı kültür ve gelir gruplarına ait topluluklar benzer yaşam tarzı ve mekânların etrafında buluşmaktadır. Tespit edilen gruplar beş ana grupta toplanmıştır:

- Birinci Nesil Esnaf ve Zanaatkar
- İkinci Nesil Esnaf ve Zanaatkar
- Yeni Nesil İşletmeciler
- Ulusal İşletmeciler
- Anarko Mekânlar

Yeme-içme mekânlarına ait tipler ya da alt tipler, yukarıdaki gruplardan en az birine dahil olmaktadır. Bir tip altında birden fazla tüketim anlayışının karşılığı olan tüketim mekânı bulunabilmektedir. Bu durum farklı yaşam tarzlarının alanda temsil edildiğini göstermektedir. Değişen tüketim kültürünün etkisi altında yeme-içme mekânlarında yaşanan dönüşümün nitelikleri şu şekildedir:

- İşlevsel Dönüşüm:

- İşlev Daralması ve dönüşümü: Kahvehane gibi tarihsel süreç içinde günümüze kadar gelen ve kültürel işlevlerle çeşitlenen mekânlar, taşıdıkları işlevi kaybetmiş ve taşıdıkları entelektüel misyonu kafe ve kahvecilere devretmiştir. Günümüz kahvehanelerinde sosyal ilişkileri kaldırdığımızda sadece oyun ve yeme-içme faaliyetleri vardır.
- İşlev Melezlenmesi: Kafe ve kahveci tipleri yeme-içme işlevlerinin yanı sıra atölye, kitaplık, ürün satış gibi farklı işlevlerle heterotopik olarak melezlenmektedir. Bu melezlenme durumu plan üzerinden okunabilmektedir.
- Mekân Organizasyonunun Dönüşümü: Eski nesle ait lokanta, pastane gibi tipler klasik oturma düzenini korumaktadır. Ancak teknoloji ile birlikte ocak, mutfak gibi bölümlerin kapladığı alan değişmiştir. Yeni nesil esnaf ve işletmeler kısıtlı alanda daha fazla kullanıcı ağırlayabilmek için yeni çözümler üretmektedir. Bu farklı kullanıcı tiplerine uygun bant oturmalar, grup masalar, esnek oturma düzenleri ortaya çıkmaktadır.
- Sokak Kullanımının Dönüşümü: Yeme-içme mekânları kısıtlı dükkân kapasitelerini artırmak için sokak ve kaldırımları kullanmaktadır. Ancak bazı kahveci ve lokantaların açık alan yaratmak için cephelerini geri çektiği tespit edilmiştir. Kahvehane gibi eski mekânsal tipler için sokak kullanımı sadece tüketim için değil aynı zamanda mahalle ile iletişim için de kullanılmaktadır.
- Biçimsel Dönüşüm ve Konsept Anlayışı: Mekânsal tipler sadece işlevsel olarak değil, iç mekân anlayışları ile de dönüşmektedir. Plan organizasyonu eski nesillerle aynı olan yeni nesil mekânlar da kurumsal kimlikten iç mekân kurgularına kadar tek bir konsept anlayışı ile hareket etmektedir. Bazı mekânlar Yeldeğirmeni Mahallesi'nde görülen sokak sanatını iç mekân konseptleriyle birleştirmektedir. Alandaki belirli sayıdaki zincir mekân merkezi bir konsept anlayışını alanda kullanmaktadır.
- Cephe Dönüşümü: Eski nesil mekânlarda cephe kullanımı sınırlı iken yeni nesil mekânlar cepheyi mülkiyet sınırları içinde ele alarak baştan tasarlamaktadır.
- Sosyal Boyutun Dönüşümü: Yeni nesil işletmeler alanla doğrudan ilişki kurmaya çalışmayan mekânlardır. Ancak kahvehane, kafe, aperiatif yiyecek mekânları gibi eski ve yeni nesil ya da anarko mekânlar mahalledeki sosyal boyutu önemsemekte, bazı işletmeler sosyal medya hesaplarında bu özelliklerini vurgulamaktadır.
- Zaman ve Mekân Kullanımı: Tipler arasında farklı zaman-mekân kullanımları bulunmaktadır. Kahvehane, börekçi gibi eski nesil ve anarko mekânlar daha esnek zaman döngüsüne sahiptir. Ancak yeni nesil mekânlar özellikle tüketim döngüsü ile sınırlandırılmış bir zaman kullanımı sunmaktadır.
- İşletme ve Ödeme Biçimleri: Alandaki eski ya da yeni nesil mekânlar genellikle güncel ödeme biçimlerini kullanmaktadır. Veresiye gibi biçimler kaybolmuştur. Ancak eski nesil mekânlarda ödeme biçimleri esneyebilmektedir. Anarko mekânlar ise tüketim teorilerine karşı kendi özgün ödeme biçimlerini geliştirmişlerdir. Bu mekânlarda belirli bir fiyat belirlenmemiştir, fiyatı kullanıcı belirlemektedir.

Yeldeğirmeni'ndeki yeme-içme mekânları bu niteliklere göre incelendiğinde bazı mekânsal tiplerin ortak, bazı mekânsal tiplerin ise tamamen farklı özellikler gösterdikleri elde edilmiştir. Ancak bu durum bize alanda yaşanan mekânsal katmanlaşmanın, yer ile ilişkili olarak özgün bir biçimde yaşandığını göstermektedir. Özgün dönüşümün özelliklerini belirtmek gerekirse,

- Yeldeğirmeni semtinde zincir mekânlar belirli oranlarda görülmektedir. Yeni gelen kullanıcılar butik mekân arayışı içindedir. Ayrıca semt içindeki dükkân büyüklükleri ve ekonomik yapı zincir mekânların alana gelişini kısıtlamaktadır.
- Yerel ile ilişki kuran mekânlar sadece eski nesil mekânlar değildir. Yeni nesil mekânlar da yerel öğelere referans vermektedir. Bunları benimseyerek alana hitap etmektedirler.
- Semte gelen kullanıcılar yerel yeme-içme mekânlarını kullanma eğilimi göstermektedir. Ancak bir yandan alana göçleri kendi yaşam tarzlarını temsil eden mekânların açılmasını da tetiklemektedir. Yine de bu iki tabaka alan içinde varlık gösterebilmektedir.
- Anarko işletmeler, tüketim kültürüne karşı alternatif işletme ve ödeme biçimleri geliştirmektedir. Bu mekânların varlığını sürdürebilecek kullanıcıya alanda ulaşabilmektedir.

Alandaki yeme-içme mekânları içindeki katmanlaşma alanı diğer kent merkezinden ayırmaktadır. Yeldeğirmeni, tüketim kültürünün yeme-içme mekânları üzerindeki dönüştürücü etkisinin aynı anda görülebildiği özgün bir alandır. Bu konumu incelenen kavramların 21. Yüzyıl öngördüğü teorilere alternatif bir mikro model olmaktadır.

Anahtar Kelimeler Yeldeğirmeni, tüketim, mekân, yer, zaman

Yazar Notu: Bu çalışma Dr. Öğr. Gör. R. Gökhan Koçyiğit tarafından danışmanlığı yapılan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Bina Bilgisi ABD Programında yayınlanmış Elifcan Duygun'un "Yeldeğirmeni'ndeki Tüketim Mekânlarının Dönüşümü Karakolhane Caddesi Örneği" konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

VİTRİN TASARIMINDA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Nihan CANBAKAL ATAÖĞLU¹

¹Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü,
Akçaabat Yerleşkesi, Trabzon, e-posta: canbakalnihan@hotmail.com

ÖZET

Vitrin, mağazaların satış başarısını arttıran, müşteriyle ilk temas kurulan yerdir. Vitrinler mağazanın imajını ve mağaza atmosferini yansıttığı için önemli birer iletişim aracıdır. Vitrin mağazanın alışveriş yapmak için ilgi çekici bir yer olduğunun, bunun için içeriye girmeye değer olduğunun temsili olarak davetkâr ve ikna edicidir. Vitrinlerin temel iki görevi; mağazanın ürün kimliği, imajını tanıtmak ve insanların mağaza içerisine girmeleri için etkili ve çağrıcı olmalarıdır. Zincir işletmeler, küçük ve orta büyüklükte işletmeler, küreselleşen rekabet ortamında, marka kimliklerini hedef kitleye tanıtmak, ürünün dikkat çekmesi ve müşteriyi mağazaya çekebilmek için, vitrinleri etkin bir satış aracı olarak kullanmaktadır. Vitrinler, yeni yıl, anneler günü gibi özel günlerde tasarlanmakta, sosyal içerikli mesajlar verebilmekte, mevsimsel değişimlere dikkat çekmekte, sezon trendlerine dair ipuçları vermekte, tüketimi artırmaktadır. Büyük ölçülerde cam yüzeylerle genişleyen mağaza cepheleri, vitrinler teşhirleriyle, müşteriyi etkileyip içeri çekebilmek için çok farklı materyaller ile tasarımlar yapmaktadırlar. Bu anlamda, tüketicinin ivmelendirici gücü ile yenilenen sezon vitrinlerinin moda ile eş zamanlı olarak geçirdiği değişim, vitrin tasarım ilkeleri ve yaklaşımları dikkat çekmektedir. Günümüz tasarımının yaratıcı sahneleri olarak yer alan vitrinler tasarım değerleriyle yaratıcı enstalasyonlar olan sanatsal yaratımlar, grafik düzenlemeler olarak şekillenmektedir. Boş zaman eğlencesi olarak nitelenen vitrinler, günümüzde iletişimsel değerleriyle marka imajını betimlerken müşteriyi tasarımsal yaklaşımlarıyla mknatis gibi çekebilmektedir.

Bu çalışmayla; mağaza atmosferinin ara yüzü olan vitrinlerin güncel tasarım yaklaşımlarına ve geçirdiği biçimsel değişimlere dikkat çekilerek farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır.

Mağaza kimliği ve markaya dikkat çekmek için vitrin tasarımında, farklı sektörel alanlarda çarpıcı ve yaratıcı tasarımlar müşterileri cezpt etmektedir. Genel olarak sezon değişimi ve yeni moda yaklaşımlarıyla vitrin düzenlemelerinde hazır giyim sektörü ön plana çıkmaktadır. Fakat mücevher, optik, ayakkabı mağazası, eczane, elektronik, kozmetik, çikolata butikleri, restoranlar gibi farklı sektörler de yaratıcı vitrin düzenlemelerinde bulunmaktadır. Sergilenecek ürünün niteliği ve boyutlarıyla ilintili olarak, mücevher mağazası vitrini tasarım ilkeleri ile bir hazır giyim mağazası vitrini tasarlama ilkeleri farklıdır. Çalışmada, çikolata butiği, mücevher mağazası vitrinlerinin yaratıcı vitrin düzenlemelerine yer verilirken, örneklem alanı olarak butik vitrinlerinde güncel yaklaşımlar tespit edilmiştir. Büyük camlı vitrinleriyle, Paris Bon Marche, Milano Vittoria Emanuelle gibi çok katlı mağazalarla başlayan vitrin tasarımı, dünya modasının öncüleri kabul edilen Milano, Roma, Madrid gibi kentlerden çağdaş vitrin tasarımlarıyla örneklenecektir. Geleneksel vitrin düzenlerinden, Gucci, Prada gibi büyük moda evlerinin dijital ekranlarla vitrin düzenlemelerine getirdiği yaratıcı düzenlemelere yer verilerek, vitrin tasarımının güncel yaklaşımları saptanacaktır.

Çalışmanın yöntemi olarak, dış gözlem yöntemiyle, fotoğraflar kullanılmıştır. Vitrin cephelerinden çekilen fotoğraflar üzerinden, vitrinler, renk, doku, odak, hiyerarşi, şekil-zemin ilişkisi, malzeme, materyal, ışık, biçim-form gibi tasarım öğeleri üzerinden analiz edilerek güncel tasarım yaklaşımları tespit edilmiştir.

Yapılan literatür taramasında vitrinler, biçimsel olarak ve tarihsellikte geçirdiği değişim değerlendirildiğinde geleneksel ve çağdaş olarak sınıflandırılabilir (Arslan, 2011; Bayraktar, 2011; Mesher, 2013). Aşağıda vitrin sınıflandırmaları ve genel özelliklerine değinilmiştir.

Vitrinler, biçimsel olarak arka planına göre üç farklı şekilde tasarlanabilir.

- arkası açık vitrin
- arkası kapalı vitrin
- yarı kapalı-açık vitrin

Arkası açık vitrin kullanıldığında tüketici, vitrin camından bakınca vitrinde sergilenen ürünlerin, arkasından mağazanın içini görür. Böylece, iç mekân daralmaz ve daha büyük bir alan teşhir ve satış için kullanılır. Dolayısıyla mağazanın içi de vitrin vazifesi görür, daha büyük bir alan teşhir ve satış için kullanılabilir (Arslan, 2011).

Arkası kapalı vitrin, mağazanın içerisini göstermez ve sergilenen ürünler ön plana çıkabilir. Müşteri mağazanın içini göremediği için vitrinde sergilenen ürünlere odaklanır. Mağaza içini merak ederek içeriye girmek isteyebilir. Vitrin tasarımı, mağaza içi atmosferi ile uyumlu olmalı, mağaza imajını pekiştirmelidir (Arslan, 2011).

Arkası yarı kapalı-açık vitrin tasarımında, arka tarafa konulan panolar dar tutularak yanlardan, kısa tutularak mağazanın içerisinin üstten görünmesi sağlanabilir. Vitrinlerden biri kapalı diğeri açık tutularak mağaza ambiyansı sergilenebilir.

Geleneksel taş binaların cephesiyle orantılı olarak zemin kotlarında niş düzenlerinde yer alan küçük boyutlu vitrinlerin günümüz yapı teknolojisinin imkânlarıyla geniş ve büyük ölçüde cam yüzeylerle tasarlandığı günümüz yapılarında, tarihsel gelişimiyle genel olarak vitrin tasarımlarını;

- geleneksel
- çağdaş vitrin düzenleri başlıkları altında değerlendirmek mümkündür.

Geleneksel vitrin tasarımları

- Mağaza ve marka kimliğini ve imajını yansıtan pek çok ürün yer alır
- Geleneksel vitrin düzeni, simetri duygusu verir,
- Mevcut binanın görünüşüyle, vitrin nişleri, camekânları orantılıdır.
- Ürünler çoklu ve üst üste sergilenir.
- Klasik asma ve raf sistemleri kullanılır.
- Ürünün vitrinden alınması esasına göre tasarlanır.

Çağdaş vitrin tasarımları

- Bütün bir cepheyi kaplayabilen, geniş cam yüzeylerden oluşur.
- Farklı dekor ve materyaller, kullanılarak bir konsept çerçevesinde tasarlanır.
- Az sayıda ürün kullanılır.
- Davetkâr ve dikkat çekicidir.
- Modanın trendlerinin ve ipuçlarını habercisidir.
- Tiyatrovari dekorlarla çarpıcı bir sahne ambiyansı oluşturan bir sanat eseri gibi düzenlenir.
- Mağaza ambiyansı, bütünlük arz eder.
- Marka ve ürün kimliğini yansıtır.

Vitrin tasarımında dikkat edilmesi gereken ilkeler ise aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Mağaza vitrinlerinde sergilenecek ürünlerin seçimi de önemlidir.
- Benzer ürünler aynı yerde gruplanarak sergilenmelidir.
- Vitrinde sergilenen ürünler çok küçük olmamalıdır.
- Vitrin, mağaza ambiyansı, bütünlük arz eden genel ambiyansı oluşturacak çok farklı materyaller ve dekorlarla belirlenen konseptle tasarlanır.

- Vitrin düzenlemesinde; ürün çeşidi, vitrin büyüklüğü, mağazanın konumu, mağazanın dış cephesi, oluşturulmak istenen imaj, kimlik, mevsim, dönem, hedef müşteri kitlesi, konsept tasarımı göz önünde bulundurulur.

Sonuç olarak; mağaza tasarımının, müşteriyi cezbederek içeriye çekmenin bir aracı olarak vitrin tasarımı, tarihsel olarak değerlendirildiğinde tasarım ilkeleri ve yaklaşımlarıyla köklü bir değişim geçirmiştir. Geleneksel vitrin tasarımlarında, mağaza içerisindeki ürün çeşitliliği, çoklu ürünlerin yoğun bir şekilde sergilenmesiyle düzenlenirken, çağdaş vitrinlerde odak noktası oluşturacak, dikkat çekecek az sayıda ürün öyküsel bir senaryo, konsept çerçevesinde çeşitli malzeme ve materyallerin yardımıyla, çarpıcı bir sahne ambiyansı oluşturan bir sanat eseri gibi düzenlenir. Geleneksel vitrinlerin tekdüze, sıradan görünümü, çağdaş vitrin düzenleri ile modanın ve tüketimin ivmelendiği gücü ile yaratıcı dozu yüksek çarpıcı sanatsal enstalasyonlar, grafiksel yaratımlara dönüşmüştür. Böylece, modern zaman eğlencesi olarak görülen vitrin bakma, çarpıcı tasarımlarla haz verirken, tasarımcılara da ilham kaynağı olup, yaratıcılığı besleyecek niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Vitrin, Mağaza, Moda, Trend, Tasarım

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
61080 Trabzon / Türkiye
www.ktu.edu.tr